

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI**

**KAMU HİZMETLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ KAPSAMINDA
CEZAEVİ HİZMETLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ VE
TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN

Hazırlayan

Hilal GÖRKEM

(Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğü
Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenmiştir.
Proje No:2006/32)

Çanakkale-2007

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,
Hilal GÖRKEM'e ait "Kamu Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Kapsamında Cezaevi Hizmetlerinin Özelleştirilmesi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği" adlı çalışma, jürimiz tarafından Maliye Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN
(Danışman)

Üye
Prof. Dr. Nihat FALAY

Üye
Prof. Dr. Turgay BERKSOY

Üye
Prof. Dr. Naci Birol MUTER

Üye
Yrd. Doç. Dr. Selçuk İPEK

Yrd. Doç Dr. Mehmet ŞAHİN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

1980 sonrası dönemde gittikçe ivme kazanan küreselleşme dalgasıyla birlikte tüm ülkelerde ekonomik, politik ve sosyal hayatta köklü dönüşümler yaşanmaktadır. Hakim iktisadi doktrin haline gelen neo-liberalizmin temel prensipleri doğrultusunda ekonomi politik yeniden şekillenmektedir. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde en göze çarpan değişim kamu teşebbüslerinin birer birer özel sektöre devridir. Özelleştirme diye adlandırılan bu süreç neo-liberalizmi uygulamanın temel aracı haline gelmiştir. 1980'ler ve 1990'lar boyunca küreselleşme akımıyla birlikte mali liberalizasyon ve özelleştirmenin ön plana çıkmasıyla, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde özelleştirme programlarının yaygın şekilde uygulandığı görülmektedir.

Özelleştirme ilk önce devletin verimsiz ekonomik faaliyetlerden çekilmesini hedeflemiş, daha sonra neredeyse tüm ekonomik hayata ve devletin faaliyetlerine yaygınlaştırılmıştır. Günümüzde, savunma, güvenlik, adalet gibi devletin asli fonksiyonlarından sayılan hizmetlerin özel sektöre devredilebildiği görülmektedir. Bu noktada devletin ekonomik hayattaki rolünün nerede olması gerektiği tartışmaları ön plana çıkmaktadır.

Cezaevlerinin özelleştirilmesi, yeni bir uygulama olmamakla birlikte; özellikle son yıllarda uygulanabilirliği sık tartışılır hale gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere gibi birkaç ülkede görülen özel sektör cezaevleri hem maliyet etkinlik hem de devletin fonksiyonları bağlamında ele alınmaktadır. Bu çalışmada SWOT analizi yöntemiyle özel sektör cezaevlerinin güçlü ve zayıf yönleri ile özel sektör cezaevlerine yönelen tehdit ve fırsatlar ortaya konulmuştur. Bu çerçevede Türkiye'de özel sektör cezaevlerinin uygulanabilirliği incelenmektedir.

ABSTRACT

Along with globalization wave ascended in the period following 1980's, fundamental changes in economical, political and social life have been seen in all countries. Political economy has been reshaped according to basic principles of neoliberalism which has become the dominant economic doctrine. Probably the most conspicuous change in both developed and developing countries is the transfer of public institutions to private sector one by one. The process called privatization have become the basic tool of implementing neo-liberalism. During 1980's and 1990's financial liberalization and privatization became a matter of primary importance together with globalization trend and privatization programs had been widespreadly implemented.

Firstly, privatization started off with the slogan of withdrawal of government from unproductive economical activities, then it is made widespread to nearly all of economical life and activities of the state. Today, services accepted as the basic functions of the state such as defence, security and justice can be transferred to private sector. At that point, discussions related to the role of the state in the economy come to the fore.

Private prison implementation is not a new one, but nowadays applicability of private prisons have been frequently discussed. Private prisons that are seen in a few countries like USA and England are discussed in the context of both cost-efficiency and functions of the state. In this study strong and weak features of private prisons, threats and opportunities towards private prisons are determined through SWOT analyse. In this context applicability of private prisons is examined.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR CETVELİ.....	vi
TABLO VE ŞEKİLLER CETVELİ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZEL SEKTÖR CEZAEVLERİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

1.1. Bir Kamu Hizmeti Olarak Cezaevleri.....	5
1.2. Özel Sektör Cezaevlerinin Tarihsel Arka planı.....	10
1.2.1. Mahkumların Nakliyesi ve Mahkum Emeği.....	11
1.2.2. Panopticon.....	18
1.3. Özel Sektör Cezaevi Kavramı.....	21
1.4. Özel Sektör Cezaevleri Tartışması.....	24
1.4.1.Cezaevlerinin Özelleştirilme Nedenleri.....	27
1.4.1.1.Politik Nedenler	28
1.4.1.2.İktisadi Nedenler	30
1.4.2.Özelleştirmeyi Destekleyen Düşünceler.....	42
1.4.3.Özelleştirme Karşıtı Düşünceler.....	46
1.5. Cezaevlerini Özelleştirme Türleri.....	54

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZEL SEKTÖR CEZAEVİ UYGULAMALARI

2.1. A.B.D.’de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi.....	58
2.1.1. Cezaevlerindeki Aşırı Kalabalıklaşma Sorunu.....	64
2.1.2. Özel Sektör Cezaevi Seçeneği.....	73
2.1.2.1. Özel Sektör Cezaevi Şirketleri.....	81
2.1.2.2. Özel Sektör Cezaevlerindeki Olaylar.....	88
2.2. Avustralya’da Cezaevlerinin Özelleştirilmesi.....	91
2.3. İngiltere’de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi.....	98
2.3.1. Cezaevi Nüfusundaki Artış.....	100
2.3.2. Bir Çözüm Aracı Olarak Özelleştirme.....	103
2.3.2.1. Özel Sektör Cezaevi Şirketleri.....	108
2.3.2.2. Özel Sektör Cezaevlerinin Denetimi.....	109
2.4. Kanada’da Cezaevlerinin Özelleştirilmesi.....	112
2.5. Diğer Ülkelerdeki Uygulamalar.....	115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖZEL SEKTÖR CEZAEVLERİNİN TÜRKİYE’DE UYGULANABİLİRLİĞİ

3.1. Türkiye’deki Ceza İnfaz Kurumlarına İlişkin Mevzuat.....	120
3.1.1. Türk İnfaz Mevzuatı.....	123
3.1.2. Ceza İnfaz Kurumlarının Sınıflandırılması.....	128
3.1.3. Ceza İnfaz Kurumlarının Dağılımı.....	130
3.1.4. Hükümlülerin Çalıştırılması.....	133
3.1.5. Cezaevi Nüfusu.....	136
3.1.6. Ceza İnfaz Kurumlarının Mali Yapısı.....	140
3.1.7. Ceza İnfaz Kurumlarındaki Sorunlar.....	143
3.2. Türkiye’de Cezaevlerinin Özelleştirilmesinin SWOT Analizi	
Yöntemiyle İncelenmesi.....	150

3.2.1.SWOT Analizi.....	152
3.2.2. Türkiye’de Olası Özel Sektör Cezaevi Uygulamasının Güçlü ve Zayıf Yönleri.....	154
3.2.3. Türkiye’de Olası Özel Sektör Cezaevi Uygulamasına Yönelik Fırsat ve Tehditler.....	157
SONUÇ.....	160
KAYNAKÇA.....	164

KISALTMALAR CETVELİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACM	: Australasian Correctional Management
CCA	: Corrections Corporation of America
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
ÇIKYCGTİHT	: Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük
CSC	: Correctional Services Corporation
CTE	: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
Çev.	: Çeviren
DCMF	: Design, Construct, Manage, Finance-Tasarla, İnşa et, Yönet, Finanse et.
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	: Editör
EPSU	: European Federation of Public Service Unions-Kamu Hizmeti Sendikaları Avrupa Federasyonu.
GAO	: General Accounting Office-Genel Muhasebe Ofisi.
GSMH	: Gayrisafi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
HMP	: Her Majesty Prisons
IMF	: International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu.
Inc.	: Incorporated.
Ltd	: Limited
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MTC	: The Management&Training Company
No	: Number-Sayı.
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development-Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
PFI	: Private Finance Initiative-Özel Finans İnisyatifi.

Pp	: Paper page-Sayfa sayısı.
S.S.C.B.	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SWOT	: Strength, Weakness, Opportunities, Threats-Güçlü yönler, Zayıf yönler,Fırsatlar, Tehditler.
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TL	: Türk Lirası
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel Teknolojik ve Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSSİDE	: Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü
UK	:United Kingdom-Birleşik Krallık.
UKDS	: United Kingdom Detention Services
USA	: United States of America-Amerika Birleşik Devletleri.
Vol	: Volume-Cilt.
Vr.Haz.Ve Kont. İşl	: Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
WCC	: Wackenhut Corrections Corporation
YTL	: Yeni Türk Lirası

TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1.1. 1991-1996 Yılları Arasında ABD’de Kamu Cezaevleri ile Özel Sektör Cezaevlerini Karşılaştıran Başlıca Çalışmalar.....	26
Tablo 1.2. Cezaevi Nüfusunda 1990’lardaki Büyüme.....	34
Tablo 1.3. Suç Oranlarındaki Değişim, 1995-1999.....	35
Tablo 1.4. 1998 Fiyatlarıyla Ceza Adaleti Harcamalarının GSYİH’ dan Aldığı Pay (Binde Bir).....	38
Tablo 1.5. 1998 Fiyatlarıyla Kişi Başına Ceza Adaleti Harcamaları (Euro).....	39
Tablo 1.6. Mahkum Başına Düşen Yıllık Harcama, 1994.....	41
Tablo 1.7. Özel Sektör Cezaevi Faaliyet Alanları.....	55
Tablo 2.1. 1980-2005 Arasında ABD Tutukevi ve Cezaevi Nüfusu.....	67
Tablo 2.2. Özel Sektör Tesislerinde Alınan Tutuklu Sayıları.....	78
Tablo 2.3. 1999’da ABD’de Faaliyet Gösteren Özel Şirketler.....	84
Tablo 2.4. 2003 Yılı İtibariyle Avustralya’daki Özel Sektör Cezaevlerindeki Tutuklu Sayısı.....	95
Tablo 2.5. 1990-1999 Yılları Arasında Cezaevlerindeki Ölüm ve İntiharlar.....	97
Tablo 2.6. Özel Sektör Cezaevi Şirketleri ve Faaliyet Alanları.....	119
Tablo 3.1. Bazı Ülkelerdeki Cezaevi İstatistikleri.....	131
Tablo 3.2. Ceza İnfaz Kurumlarının Bina Tiplerine Göre Dağılım Listesi.....	132
Tablo 3.3. İşyurtları Kurumu Daire Başkanlığı Yıllık Net Kârı.....	136
Tablo 3.4. Hükümlü ve Tutukluların Yıllara Göre Dağılımı.....	138
Tablo 3.5. 2005-2006 Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunanların Dağılımı.....	139
Tablo 3.6. CTE’nin Adalet Bakanlığı Bütçesinden Aldığı Pay (2002-2006).....	140
Tablo 3.7. Adalet Bakanlığı’nın Yıllara Göre Bütçe Ödenekleri ve Konsolide Bütçe İçindeki Payı (2000-2006).....	141
Tablo 3.8. Bir Hükümlünün veya Tutuklunun Devlete Maliyeti.....	142

Tablo 3.9. 1995-2000 Yılları Arasında Cezaevlerindeki Olaylar.....	146
Tablo 3.10. Ceza İnfaz Kurumları Personel Kadro Durumu.....	149
Tablo 3.11. SWOT Analizi Matrisi.....	153
Şekil 2.1. 1997 İtibariyle Özel Tutukluların Eyalet Tutuklularına Oranı.....	76
Grafik 1.1. Hapsetme Oranları (100.000 kişiye düşen cezaevi nüfusu).....	32
Grafik 1.2. Cezaevi Harcamaları ve GSMH.....	37
Grafik 2.1. ABD Hapsetme Oranları 1980-2004 (100.000 kişiye düşen tutuklu sayısı).....	66
Grafik 2.2. Hapsetme Oranları (100.000 yetişkin nüfusa düşen oran).....	93
Grafik 3.1. Hükümlülük Oranları.....	139

GİRİŞ

Bireyci-liberal devlet anlayışı, liberal düşünce temeline dayalı minimum devlet kavramı üzerine inşa edilmiştir. Bireyci-liberal devlet anlayışı, klasik iktisat teorisine dayanır. Liberalizmin ilkelerini temel alan klasik iktisat teorisinde, piyasanın tartışmasız üstünlüğü kabul edilmiş ve devlet bir “zorunlu kötü” olarak addedilmiştir. Bu anlayış çerçevesinde, devletin sadece piyasa tarafından üretilmeyen mal ve hizmetleri üretmesi gerektiği öne sürülmüştür. Buna göre devlet, tam kamusal mal ve hizmetleri sunmalıdır. Devlet oyunun kurallarını belirlemeli; adeta bir hakem rolü oynamalıdır.

Klasik iktisadi yaklaşım, 1929 Büyük Buhranı’na kadar ekonomideki hakim doktrindir. Büyük Buhran’ı takiben, devletin ekonomiye müdahale etmemesi gerektiğini savunan bu yaklaşım yerini Keynesyen iktisata bırakmıştır. Keynes, devletin sadece asli fonksiyonlarını yerine getirmesinin yeterli olmadığını, ekonomiye maliye politikası araçlarıyla müdahalede bulunması gerektiğini öne sürmüştür. Daha önceki “jandarma devlet”, sosyal ve ekonomik hayatta fonksiyonları gittikçe genişleyen “müdahaleci devlet”e dönüşmüştür.

Keynesyen iktisat, 1970’lerde yaşanan krizlere bir çözüm getirememiştir. Temelde klasik iktisat ilkelerini savunan neo-liberal iktisat, özellikle 1980’lerle birlikte yükselişe geçmiştir. 1980’leri takiben küreselleşmeyle birlikte, devletin rolü ve fonksiyonlarında belirgin değişimler gözlenmektedir. Yükselişe geçen neo-liberal düşünüşle beraber, devletin piyasaya müdahalesinin ve devletin fonksiyonlarında yaşanan değişimle kamunun payının azalması ve devletin küçültülmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu anlayışla birlikte, daha önce devletin üstlendiği mal ve hizmet üretiminin büyük bir kısmının özel sektöre devredilmesi gündeme gelmiştir.

İngiltere’de Thatcher, ABD’de Reagan yönetimi döneminde kamu iktisadi teşebbüsleri özelleştirilmeye başlanmıştır. Özelleştirme hareketi, kamu iktisadi teşebbüsleri ile sınırlı kalmamış; adalet, savunma, güvenlik gibi devletin tek hakim güç kabul edildiği tam kamusal mal ve hizmetler de özelleştirilmeye başlamıştır. Devletin asli fonksiyonlarını yerine getirmesi gerektiğini savunan liberal düşünüş, adalet ve savunma alanlarında özelleştirme uygulamalarını başlatmasıyla kendi temel varsayımı ile ters düşmektedir.

ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada gibi gelişmiş ülkeler, hızla artan cezaevi nüfusu ve mevcut cezaevi kapasitelerinin yetersizliğine bir çözüm olarak ceza adaleti alanında özel sektöre yer vermeye başlamıştır. Özel sektör, devletin asli fonksiyonlarından sayılan adalet hizmetlerinde çeşitli şekillerde yer almaktadır. Cezaevlerinin inşası, yönetimi ile gözetimle ilgili olmayan yemek, eğitim, sağlık gibi hizmet alanlarında özel sektör faaliyet göstermektedir. Özelleştirme uygulamalarının görüldüğü ülkelerde özel sektör cezaevi uygulaması çeşitli yönleriyle tartışılmaktadır. Özelleştirmenin maliyet-etkin yönünü vurgulayan özelleştirme savunucuları, devletin kamu iktisadi teşebbüslerinde olduğu gibi tam kamusal mal olan ceza adaletinde de özelleştirme yoluna gitmesinin herhangi bir sakıncası olmadığını öne sürmektedirler. Özelleştirme karşıtları ise ceza adaleti alanındaki özelleştirme uygulamalarının devletin meşruiyet krizine yol açabileceğini iddia ederler.

Bu çerçevede, dünyanın çeşitli ülkelerindeki özel sektör cezaevi uygulamaları ile Türkiye’de özel sektör cezaevlerinin uygulanabilirliğini inceleyen bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, neo-liberal ideolojinin yükselişe geçmesiyle devletin fonksiyonlarında gözlenen değişimler paralelinde özel sektör cezaevleri kavramı ele alınmıştır. Özel sektör cezaevlerinin tarihsel arka planı incelenerek, devletlerin ceza adaletinde özelleştirmeye gitme nedenleri detaylarıyla ortaya konulmuştur. Özel sektörün ceza adaleti alanında hangi rolleri alabileceği

anlatılmıştır. Özelleştirme savunucuları ve karşıtlarının iddiaları ve düşüncelerine yer verilerek özel sektör cezaevi tartışmasına değinilmiştir.

İkinci bölümde, özel sektör cezaevi uygulamasına başvuran ABD, Avustralya, İngiltere ve Kanada'daki gelişmeler detaylı şekilde ele alınmıştır. Ülkelerin hangi nedenlerle özelleştirmeyi tercih ettikleri incelenmiştir. Diğer ülkelerdeki uygulamalara da değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Türkiye'deki ceza infaz kurumları ve sorunlarına değinilerek, özel sektör cezaevlerinin Türkiye'de uygulama olanağı olup olmadığı tartışılmaktadır. SWOT analizi ile özel sektör cezaevi uygulamasının güçlü ve zayıf yönleri ile çevreden kaynaklanan tehditler ve fırsatlar ele alınmıştır. Türkiye'de cezaevlerinin işletmesinin kamu tarafından yapılacağı düşüncesi tartışmasız bir olgu olarak kabul ediliyor görünmektedir. Gerçekten böyle bir zorunluluğun söz konusu olup olmadığı sorusuna cevap bulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZEL SEKTÖR CEZAEVLERİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

1980'lerde bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1990'ların başında S.S.C.B.'nin dağılmasıyla, dünya gerek siyasi gerek ekonomik büyük bir dönüşüm sürecine girmiştir. Çift kutuplu dünya, tek kutuplu hale gelmiştir. Liberalizm, tek hakim ideoloji olmuştur. Bütün bu gelişmelerin beslediği küreselleşmeyle birlikte, artık dünyanın herhangi bir yerinde olan gelişmelere duyarsız kalmak imkansız hale gelmiştir. Dünya ülkelerinde izlenen politikalar, birbirine benzer bir hâl almaya başlamıştır.

Küreselleşmeyle birlikte bilginin, insanların, ürünlerin uluslararası dolaşımında büyük bir artış yaşanmaktadır. Neo-liberal serbest ticaret ve serbest piyasa ideolojisi ve uygulamasının dünya çapında ilerleyişi bu duruma eşlik etmektedir. Fikirler, özellikle siyasi ve iktisadi olarak baskın olan kültürler, uluslararası siyasette başat devletler tarafından dünya çevresine ihraç edilmektedir (Cavadino, Dignan 2006: 437-438).

Elbette, cezalandırma hakkındaki bilginin uluslararası trafiğinde de muazzam bir artış söz konusudur. 1990'lardaki "üç vuruş ve dışarıdasın"(three strikes and you're out) ve "sıfır tolerans" (zero tolerance) gibi kavramlar büyük bir hızla Atlantik'i aşmıştır. Aynı şey özel sektör cezaevleri ve suçluları elektronik yollarla izleme gibi uygulamalar için de söz konusudur (Cavadino, Dignan 2006: 437-438).

Bir kamu hizmeti olarak kabul edilen cezaevleri, günümüzde sadece devletin hakim olduğu bir alan olmaktan çıkmıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD),

İngiltere, Kanada, Avustralya, Güney Afrika ve Yeni Zelanda'da özel sektörün işlettiği çok sayıda ceza infaz kurumu bulunmaktadır (Sağlam 2003: 15).

1.1. Bir Kamu Hizmeti Olarak Cezaevleri

Toplum halinde yaşayış, bireysel ihtiyaçlardan başka birtakım ihtiyaçların ortaya çıkmasına yol açar. Örneğin dış ve iç güvenlik ile adaletin sağlanmasına ihtiyaç duyulması toplum halinde yaşamının bir sonucudur. Tek başına yaşayan bir insanın, elbette ki milli savunma, asayişin ve adaletin temini, diplomasi gibi hizmetlere ihtiyacı yoktur (Nadaroğlu 2000:48).

İnsanların toplum halinde yaşamalarından kaynaklanan ihtiyaçları gidermek amacıyla, devlet denilen kurum ortaya çıkmıştır. Devletin ilk olarak ortaya çıkışı, insanların toplum halinde yaşamasının beraberinde getirdiği güvenlik, savunma, adalet ve mülkiyetin korunması gibi ihtiyaçlardan kaynaklanmıştır.

Kamu hizmetleri, ortak nitelikteki ihtiyaçların karşılanmasına yöneliktir. Toplumun ortak ihtiyaçlarının karşılanması bakımından, devletin yapmak durumunda bulunduğu hizmetler, kamu hizmeti olarak nitelendirilmektedir. Devlet; söz konusu hizmetleri prensip itibarıyla merkez ve yerel yönetim birimleri aracılığıyla gerçekleştirmektedir (Akdoğan 2006:39).

Devlet topladığı vergi ve benzeri kaynaklarla, toplumun sosyal ihtiyaçlarını gideren çeşitli mal ve hizmet üretmekte ve bunları kamu hizmetleri biçiminde yurttaşlara sunmaktadır. Geniş anlamda kamusal mal ve hizmetler kavramı, başta tam kamusal mallar (savunma, güvenlik, adalet) olmak üzere; yarı kamusal mallar (yüksek öğrenim, devlet hastaneleri ve meteoroloji gibi katma bütçeli idarelerce

sunulan hizmetler) ve özel malları (kamu ekonomik kuruluşları ve yerel yönetimlerce sunulan elektrik, su, havagazı gibi) içerir. Dar anlamda kamusal mal ve hizmet kavramı ise, genel bütçe ile sunulan ve finansmanı vergilerle karşılanan hizmetleri kapsar (Şener 2001:49).

Kamusal mal ve hizmetlerin özelliği, faydasının bölünemez olması ve piyasada fiyatlandırılmamasıdır. Bu mallar topluma sunulduğunda, tüm bireyler ortak olarak bu mal ve hizmetin faydasından yararlanırlar. Bireyler, kamusal mal ve hizmetin faydasından dışlanamazlar. Milli savunma, adalet ve dış siyaset kamusal mal ve hizmetlere örnek olarak verilebilir (Büyükerşen 1999: 24).

Devlet, kendi sınırları içinde düzeni muhafaza etmek ve vatandaşlarının güvenliğini güvence altına almakla mükelleftir. Toplumda düzenin sağlanması için çeşitli hukuk kurallarına ihtiyaç vardır. Bu kurallara uymayanların cezalandırılarak adaletin sağlanması ise devletin asli fonksiyonlarından. Yönetim şekli ister monarşi olsun, ister demokrasi olsun; adaletin sağlanması, tarihin her döneminde devletin temel görevi olarak kabul edilmiştir.

Devletin geleneksel faaliyet alanlarından biri olan adalet, sosyal bir işlevi yerine getirdiğinden devlet içinde önemli bir yeri doldurmaktadır. Çok çeşitli çatışmaları çözümlenmekle görevli adalet, bir kamu barışı aracıdır. Adaletin kararlarının taşıdığı manevi güç, siyasal iktidar açısından bir destektir. Hukuka aykırı eylemleri cezalandırarak, sosyal değerlere saygıyı güvence altına alır. Servet, özgürlük, bireylerin yaşamı gibi alanlarda toplumun üstlendiği ayrıcalıklı iktidarı adalet uygular, yasaların uygulanmasını gözeterek yasa yapıcının kararlarına pratik işlerlik kazandırır (Çam 2002: 357).

Adaletin sağlanmasında en önemli halka olan yargılama işlevi, kamu düzeni kurallarını çiğneyen suçluları cezalandırma ve kişilerin aralarındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları konusundaki anlaşmazlıklarını çözümlene aşamasıdır. Suçluların cezalandırılması ve ihtilafların çözümü, hukukun egemenliğinin devlet gücüne dayanan yaptırımlarıdır (Bulutoğlu 2003: 232).

“Suç bireye maddi ya da manevi bir zarar vermiş olabilir. Ancak birey toplumun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle asıl zarar topluma verilmiştir. Devlet, toplumunun huzur ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Toplumun huzur ve güvenliğini sağlamış ise, tek tek vatandaşın, bireyin de huzur ve güvenliğini sağlamış olacaktır.” (Sağlam 2003: 2).

Suç, sosyal maliyetleri olan bir dışsallık olduğundan dolayı, kamusal hukuk uygulayıcıları tarafından düzenin ve yasaların korunması da dışlaması olmayan tipik bir kamusal mal niteliğindedir (Güvel 2004:81). Suçlu cezalandırıldığı takdirde sadece zarar verdiği kişinin değil tüm toplumun güvenliği sağlanmış olmaktadır. Suç negatif dışsallığa sahipken, suçluların cezalandırılması yoluyla adaletin temini ise pozitif dışsallığı olan bir hizmettir.

Ceza, suç karşılığında devlet tarafından uygulanan yaptırımdır. Ceza, devletin ve hukuk düzeninin devamı için zorunluluk içermektedir (Centel, Zafer, Çakmut 2005: 543). Suç ve ceza insanlık tarihi ile birlikte var olan bir olgudur. Cezalandırmanın şekli ve ceza çeşitleri, tarih boyunca siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel koşullara göre değişime uğramıştır. Günümüzdeki anlamda hürriyeti bağlayıcı cezanın ise geçmişi çok eskiye gitmemektedir.

Hapis cezası (hürriyeti bağlayıcı ceza), kişinin özgürlüğünün kısıtlanması suretiyle yerine getirilen cezadır. Hapis cezaları, toplumun hukuka güveninin tekrar

oluşmasını sağladığı ve uygun eğitim programları uygulanmasıyla suçlunun ıslahına olanak tanıdığı düşünülen cezalardır (Centel, Zafer, Çakmut 2005: 571). Suçlular cezaevine girdiğinde beslenme, sağlık gibi temel ihtiyaçları devlet tarafından karşılanır. Bu temel ihtiyaçların yanısıra sosyal ve kültürel etkinlikler, eğitim hizmetleri gerçekleştirilerek suçlunun ıslahı ve topluma kazandırılması hedeflenir.

Hürriyeti bağlayıcı cezanın tarihi, eski dönemlerin şehir ve devletlerine kadar geri gitmektedir. Babil, Mısır, Yunan ve Romalılarda görülen bir uygulama olmakla beraber; hapsedme, kurala bağlanmış, belirli süreli bir cezanın infazına değil; failin yargılanmasına veya infazına kadar tutulduğu yer olarak hizmet görmüştür. (Demirbaş 2003:85).

Günümüzdeki anlamıyla cezaevi niteliği göstermeyen tutukevleri suçluların geçici süre tutuldukları yerlerdir. Suçlular, kurallara uymayan, toplumdan dışlanması gereken kişiler olarak görülmekteydi. Ortaçağ'da suçluların meydanlarda, halkın gözü önünde cezalandırılmaları bu anlayışın bir yansımasıdır. Suçluların teşhir edilmesi ve halkın önünde dövülmesi, kırbaçlanması, idam edilmesinin caydırıcılık unsuru taşıdığı düşünülmekteydi.

Çağdaş anlamda, suçluyu alıkoymak amacıyla olduğu kadar, onu iyileştirici bir araç sıfatıyla cezaevinin kullanılmasının 16. yüzyılda başladığı bilinmektedir. (Dönmezer, Erman 1999:621). 16. yüzyılın sonlarına kadar olan dönemde intikam düşüncesi esas olduğundan, ölüm ve bedeni cezalar vardı. Yani, hürriyeti bağlayıcı cezalar henüz bilinmiyordu. 16. yüzyılın sonlarında Hollanda'da ortaya çıkan Amsterdam hapisaneleri ile birlikte modern anlamda hürriyeti bağlayıcı ceza, bedeni ceza yerine tatbik edilmeye başlanmıştır. Artık sadece cezalandırma değil, hükümlünün iyileştirilmesi ve yeniden sosyalleştirilmesi amaçlanmaya başlanmıştır (Demirbaş 2003: 96).

Bugünkü anlamda ilk cezaevi, 1595'te Amsterdam'da erkekler için yapılan cezaevidir. Kadınlar için ise ilk kez Spinnhaus'ta 1597'de cezaevi yapıldığı bilinmektedir (Centel, Zafer, Çakmut 2005: 705). Amsterdam cezaevleri, ilk defa modern hürriyeti bağlayıcı ceza düşüncesinin gerçekleştiği Kıta Avrupasının ilk modern cezaevleri olmuşlardır (Demirbaş 2003: 96).

18. yüzyıla kadar, cezaevleri suç işleyenlerin geçici bir süre tutuldukları yerler olarak görülmektedir. Cezaevlerinin insanları cezalandırmak için değil, tutmak için var olduğu anlayışı yaygındır. Ancak, 18. yüzyılın sonlarından itibaren cezaevinde ıslah veya iyileştirme kavramı belirmeye başlamıştır. Aynı dönemde ölüm cezalarının azaltılması ve bedensel cezalardan giderek vazgeçilmesi, hapis cezalarına ağırlık verilmesi sonucunu doğurmuş; bunun üzerine hükümlülere uygulanacak rejim üzerinde durulmaya başlanmıştır (Centel, Zafer, Çakmut 2005: 705).

İyileştirme, suçluyu ilk önce insan olarak görüp, onu suç davranışına iten etkenlerin etkisiz hale getirilip, onu topluma kazandırmak için gerekli olan tedbirlerin uygulanmasıdır. Suçluları sadece cezaevine kapatarak tecrit etmek yeterli değildir. Cezası bittiğinde toplumsal yaşama uyum sağlaması ve tekrar suç işlememesi için cezaevlerinde çeşitli iyileştirme tekniklerinin uygulanması gerekmektedir.

1.2. Özel Sektör Cezaevlerinin Tarihsel Arkapları

Bir kamu hizmeti olarak kabul edilen cezaevi hizmetleri, her zaman yalnızca devletin hüküm sürdüğü bir alan olmamıştır. Devletin asli görevlerinden biri olan adaletin temini için suçluların cezalarının infaz edilmesi sürecinde özel sektörün de çeşitli roller alabildiği görülmektedir. Cezaevlerinin özelleştirilmesi, 1980'lerde

başlayan bir süreç değildir. Özellikle 1980'ler ve 1990'larda gelişmiş ülkelerde gündeme geldiği doğrudur; ancak özel sektör cezaevleri yeni bir olgu değildir.

Doğu Amsterdam ve Hamburg'da olan özel sektör cezaevleri, 17. yüzyıl boyunca Avrupa'nın bir kısmında yaygın bir uygulamaydı. Bu tesislerin yöneticileri kabul, tahliye, yiyecek, su ve hatta kalacak yer için ücret alarak kâr elde etmeye çalışırlardı (Blakely, Bumphus 2004: 27). Özelleştirmenin Amerikan ve İngiliz ceza sistemlerinde modern bir eğilim olduğu söylenemez. Her iki ülke özel sektör cezaevleriyle ilgili uzun bir tarihe sahiptir (Pozen 2003:257). İngiltere'de 13. yüzyılda özel girişimcilerin tutukevlerinin yönetimine dahil edildiği yerel hükümetler vardı (Shichor, Sechrest 2002: 387).

Günümüzde hızla artan cezaevi nüfusunu barındırmak için gerekli cezaevi ihtiyacı için özel sektörle cezaevi inşası için sözleşme yapan ABD'de ise 1666'da Raymond Stapleford'un, 10.000 poundluk tütün ve ömür boyu gardiyanlık hakkı karşılığında Maryland'de bir cezaevi inşa etmeyi kabul ettiği bilinmektedir (Swanson 2002:97).

Özel sektör cezaevleri düşüncesi, 18. yüzyıl İngiliz uygulamasının doğal bir sonucudur. Merkezi devlet düzeninin daha önceden başladığı Kıta Avrupasının aksine, erken modern İngiltere'de hükümet büyük ölçüde özel katılıma dayanmaktaydı. Yönetim, birçok kamu fonksiyonunu icra etmek için özel şahıslara başvurmaktaydı (Feeley 2002: 331).

Bu tercihte 17. ve 18. yüzyılda ortaya çıkan merkantilizmin büyük etkisi vardır. Merkantilizm düşüncesinin etkisiyle hükümdarlar, cezaevlerini özel işletmelere kiraya vermeye başlamışlardır. Cezaevlerindeki mahkumlar ucuz iş gücü kaynağı olarak görülmekteydi.

Ortaçağ İngiliz cezaevleri kraliyete aitti; fakat küçük iş adamı olarak nitelendirilen gardiyanlara kiraya verilirdi. Gelir, mahkumların giriş ücreti ve tahliye ücreti ödedikleri bir ücret sisteminden sağlanıyordu. Hapsedildikleri sürece mahkumlar yiyecek, su, yatak ve diğer günlük ihtiyaçları için ödeme yapmak zorundaydılar. İngiltere’de bu sistemin değişik şekilleri, mahkumların Avustralya’ya gönderilmeye başlandığı 1780’lere kadar devam etmiştir (Brown 1994: 104).

200 yıl önce bazı ülkelerde cezaevlerinin kâr için bireyler tarafından işletilmesi oldukça yaygındı. Mahkumlar uyuyacak yer için, yiyecek ve giyim için bir bedel ödemek zorundaydılar. Bazı durumlarda tahliye edilmeden önce dahi ödeme yapmaları gerekmekteydi. 18.yüzyılın başında, cezaevi reformunun ortaya çıkışı ile bu düzenleme değişmeye başlamıştır (Coyle 2004:6).

1.2.1. Mahkumların Nakliyesi ve Mahkum Emeği

Özel sektörle yapılan sözleşmeler doğrultusunda hükümdarlar, mahkumları başka ülkelere gönderebilmekte veya özel işletmelere işçi olarak kiralayabilmekteydiler. Böylece, hem mahkumların idaresi kolaylaşmakta hem de maliyet yönünden tasarruf sağlayabilmekteydiler.

Ceza adaletine özel sektörün dahil edilmesi, İngiliz kolonicilerin Virginia’ya 1607’de ulaşmasından kısa süre sonrasına kadar geriye götürülebilmektedir (Austin, Coventry 2001: 9). 1600’ler boyunca, İngiltere birçok suçluyu Amerikan kolonilerine göndermiştir. Tacirler, hizmetçi olarak satmak için mahkumları nakledeirdi (Swanson 2002:97).

Mahkumların nakliyesi, Anglo-Sakson toplumlarda 1600’lere ve daha öncesine dek uzanmaktadır. Bu nakliye, Amerikan kolonilerinde İngiltere’nin koloni gücünü genişletmek için esirlerin emeğinin kullanımını kapsamaktaydı. Bu, devlete

hiçbir maliyeti olmayan ve aynı zamanda ‘‘tehlikeli sınıflar’’ın sürgününü sağlayan bir mekanizmaydı (Hallett 2004:49). Toplumun güvenliği için tehlikeli görülen suçlular, böylece ülkeden uzaklaştırılarak tasfiye edilmekteydi.

İngiltere’de cezalandırma amaçlı ilk kayıtlı nakliye 1607’de gerçekleşmiştir. 1718 Nakliye Yasası ile Parlamento, yargıçlara suçluları cezalandırmak için doğrudan nakliye yetkisi vermiştir (Feeley 2002: 327). Böylelikle, mahkumların kolonilere nakliyesi meşru bir hâl almıştır. Yargıçlar, yetkileri dahilinde mahkum nakliyesini tercih edebileceklerdi.

17. yüzyıl İngiltere’sinde özel tüccar gemiciler tarafından geliştirilen bir uygulama olan nakliye, suçluları Kuzey Amerika ve Avustralya çiftliklerine nakletmeyi kapsamaktaydı (Hallett 2004:49) Kolonilerdeki ceza adaleti usulleri, İngiliz geleneğinden örnek alınmıştır (Austin, Coventry, 2001:9).

Yoğun olarak 1718 ile 1776 arasında gerçekleştirilen mahkumların nakliyesi bittiği zaman 50.000’in üzerinde İngiliz, Amerikan kolonilerine gönderilmiştir. Bu başarı gardiyanlar, mahkum tüccarları, koloni çiftçilerinin mahkum ticaretinden kâr elde etmelerine izin veren, cezalandırmanın özelleştirilmesinden kaynaklanmaktadır (Balak, Lave 2002:880). Devlet, nakliyeden yarar sağlamıştır; çünkü bu, cezalandırmanın en ucuz yolla yapılma şekliydi. Gardiyanlar kâr ederlerdi; çünkü suçluları barındırdıkları için tazminat alırlardı ve tüccarlardan mahkumlar için daha yüksek fiyatlar koparabilirlerdi. Tüccarlar yarar sağlardı; çünkü çok tatmin edici kâr elde ederlerdi. Koloni çiftçileri yarar sağlardı; çünkü kolonilerde kiralanan emek fiyatını azaltarak mahkum emeği ile hizmetçi ve köle emeğiyle rekabet ederlerdi (Balak, Lave 2002:897).

Devlet, mahkumları kolonilere nakletmeleri için tüccarlara mahkum başına ücret ödemekteydi. Tüccarlar, mahkum başına aldıkları ücret karşılığında mahkumları

kolonilere taşırlar; kolonilere ulaştıktan sonra ise mahkumları satarlardı. Mahkumlar nakledildikleri kolonilerde çeşitli alanlarda çalıştırılırlardı.

1727'den 1776'ya kadar devlet, mahkumları Londra, Hertford, Essex, Kent, Sussex ve Surrey'den çıkarmak için tüccarlara 5£ ödemiştir. Devlet, mahkum başına 5£ karşılığında mahkumları birkaç yıldan fazla bir zaman için İngiltere'den çıkarabilmekteydi. Mahkumları birkaç yıl hapsedme, yedi kattan fazlaya mâl olmaktadır. Dolayısıyla, mahkumların nakliyesi devletin mali çıkarıydı (Balak, Lave 2002:897-898).

Mahkumların rehabilite edilerek topluma kazandırılması düşüncesi, henüz gelişmediği için olaya sadece düzenin sağlanması ve maliyet açısından bakılmaktaydı. Mahkumlar kolonilere nakledilerek nüfusun sorunlu kısmı tasfiye edilmiş oluyordu. Üstelik nakliyenin masrafları, mahkumları ülkedeki cezaevlerinde barındırmaktan çok daha ucuza mal olmaktadır.

Tüccarlar, nakledilecek mahkumlar için 1£-6,5£ arasında bir ücret öderlerdi. Bu ücret, çoğunlukla nakliyeden önce iki ay bekleyen suçluların barınma masrafını karşılamak için gerekmekteydi. Tüccarların mahkumları Amerikan kolonilerine götürmelerinin toplam maliyeti ise mahkum başına 6.05£ olarak tahmin edilmektedir. Tüccarlar, kişi başı 6£'dan daha fazla maliyetle karşılaşmazken, Yeni Dünya'da satılan her bir mahkum için yaklaşık 15£ almaktaydılar. Böylece, kişi başı 9£ olmak üzere %150'lik bir kâr elde ederlerdi (Balak, Lave 2002:880-904).

Duncan Campbell, 1772'de 348 mahkumu 2001£ maliyetle Virginia'ya nakletmek için üç deniz yolculuğunda 1740£ devlet sübvansiyonu almıştır. Mahkumları 2.957£'a satmıştır (Balak, Lave 2002: 904). Campbell, mahkum nakliyesinden %135'lik bir oranla 2.696 £ kâr elde etmiştir.

Duncan Campbell, zanaat yeteneğine sahip erkek mahkumların 15£ ile 25£ arasında bir fiyata, hırsızların 10£'a, kadın mahkumların 8£ ile 9£ arasında satıldığını bildirmiştir. Yaşlı ve güçsüzlerin ise kolayca hediye olarak verildiğini de eklemiştir (Balak, Lave 2002:901).

İngiltere, Amerikan kolonilerine mahkum nakledeken; ABD mahkum emeğini özel girişimcilere kiraya vermekteydi. Mahkumlar cezaevlerindeki atölyelerde çalıştırıldıkları gibi, demiryollarında, madenlerde de çalışmaktaydılar.

19. yüzyıl boyunca ABD'de eyalet hükümetleri, cezai kuruluşlarının işletmesini mahkum emeğinden kâr için yararlanacak özel girişimcilere bırakmışlardır. 1825'te Kentucky, tüm cezai kuruluş sistemini yönetmek için özel bir sözleşmeciye iş veren ilk eyalet olmuştur. İç Savaş'ın bitmesiyle güney eyaletlerinin çoğunluğu aynı şekilde hareket etmiştir (Pozen 2003:257).

Kentucky Eyaleti'nin kiralama sistemi, 1880'lere kadar devam etmiş; mahkum emeğinden kömür madenlerinde, imalatta, yol ve demiryolu yapımında faydalanan Tennessee gibi diğer eyaletlere bir model oluşturmuştur. California Eyaleti, 1850'de cezai tesisleri kapasitelerinin üzerinde çalışmaya başladığı zaman, ceza tesislerini yönetmesi için özel girişimcilere başvurmuştur (Armstrong 2001:9). 1800'lerin ortalarında Eyalet Meclisi üyeleri, Louisiana Eyaleti'nin ilk eyalet cezaevini, New York'un Auburn ve Sing Sing hapisanelerini ve diğerlerini çalıştırmak ve yönetmek için özel girişimcilerle sözleşme yapmışlardır (Smith 1993). En yüksek fiyatı teklif eden, eyaletin tutuklularını, cezaevlerini ve teçhizatı satın almış ve tutuklu emeğini satarak kâr elde etmiştir. Mahkumlar ve/veya aileleri, yaşam ve barınma masrafları için ödeme yapmışlardır (Berg 2000:22).

Bu eğilim, daha çok güney ve batı eyaletlerinde ortaya çıkmıştır. İç Savaş'tan sonra köleliğin kaldırılmasının ortaya çıkardığı durum, güney eyaletlerinin cezaevleri için özel girişimcilerle sözleşme yapmalarının tetikleyicisi olmuştur. Köleler,

emeklerinin karşılığında belli bir ücret almazlarken, çalıştıkları fakat sahibi olmadıkları çiftlikten beslenmek için bedava yiyecek alırlardı. Azat edildikten sonra eskisi gibi alışkanlıklarına devam eden, yani çalıştıkları yerden yiyecek almaya kalkışan eski köleler, hırsızlık yaptıkları gerekçesiyle tutuklanmışlardır. Eski kölelere verilen uzun dönem mahkumiyet veya ödeyemeyecekleri para cezaları yüzünden cezaevi nüfusunda bir hayli artış olmuştur. İç Savaş sırasında verilen kayıplara ek olarak, köleliğin kaldırılmasıyla birlikte büyük bir emek kıtlığı baş göstermiştir. Eski kölelerin birçoğu, eskiden köle olarak çalıştıkları aynı çiftliklerde çalışmalarını için mahkum kiralama sistemine dahil edilmişlerdir (Hallett 2004:56).

ABD’de mahkum kiralama sistemi, daha çok güney eyaletlerde köleliğin kaldırılmasıyla beraber uygulama alanı bulmuştur. Sosyal değişim, cezaevi nüfusu yelpazesini değiştirmiştir. İç Savaş’ın ekonomik sarsıntısını atlatmak için cezaevlerindeki mahkumlar ekonomik yaşama dahil edilmişlerdir.

Mahkum emeği çeşitli şekillerde kullanılmaktaydı: Bazı cezaevlerinde, şirketler hammaddeyi dışardan temin ederler, mahkumlar tarafından cezaevi atölyelerinde bu maddeler işlenir ve sonra özel şirketler tarafından satılırdı. Eğer cezaevi içinde üretim yapılamıyorsa, mahkumlar özel işletmelere kiralanırlardı.

Birtakım eyaletlerde, yükleniciler mahkumları çalıştırma hakkı için cezaevine bir ücret veya kârlarının belli bir yüzdesini verirlerdi. Örneğin, 1860’ta Texas Eyaleti Yasama Meclisi, eyalet cezai yöneticilerine mahkum emeği için özel sektörle sözleşme yapmalarını tavsiye etmiştir. Cezaevleri tamamen özel girişimciler tarafından işletilmediği zaman bile, mahkumlar ucuz emek kaynağı olarak kullanılmaktaydı. Mahkumlar çoğu kez çiftliklerde, demiryollarında, madenlerde çalıştırılırlardı (Austin, Coventry 2001:10).

Özel sektör cezaevlerinin bazılarında krizler yol açmıştır. Örneğin, savaş sırasında Georgia Eyaleti’nin Milledgeville hapishanesinin yıkılması, eyaletin,

hükümlüleri özel yüklenicilere göndermelerine yol açmıştır. Benzer bir yöntem, Alabama'daki eyalet hapisanesi için kullanılmıştır. Bununla birlikte, bazı özelleştirmeler krizlerin sonucu değildir. Mississippi, 1866'da eyalet hapisanesini işletmesi için özel bir şirketle 14 yıllık kira sözleşmesi yapmıştır. Texas'taki Huntsville Hapishanesi, özel bir girişimciye kiraya verilmiştir. Aynı zamanda Louisiana, Arkansas, Oklahoma, California ve Michigan, cezaevlerini özel sektöre kiralamışlardır (Swanson 2002:97).

1885'te ABD'deki mahkumların %90'ı, yarım düzine farklı türde projeden birinde çalışmaktaydı. Kuzeyde sözleşme sistemi yaygın değildi. Güneyde çoğunlukla kiralama sistemi kullanılmaktaydı (Wray 2000:36). 1885 itibariyle, 13 eyaletin cezaevi işgücünü kiralamak için özel teşebbüslerle sözleşmeleri vardı. 1850'lerde özel bir tedarikçi tarafından inşa edilen ve yürütülen ilk tesis olan California'daki San Quentin Cezaevi'nde özel girişimciler, eyalet yetkililerini tesisin uzun dönem kira düzenlemesi altında en iyi şekilde faaliyette bulunabileceğine ikna etmişlerdir. Daha sonra tartışma, bir özel sektör kurumunun devletinkinden daha az masraflı ve daha az yozlaşmış olduğu argümanı ile maliyetlere odaklanmıştır. Bununla birlikte, birkaç büyük skandaldan sonra eyalet, tesisin tekrar devletin kontrolü altına alınmasına karar vermiştir (Austin, Coventry 2001:10).

Özel sektör, maliyet tasarrufu sağlayabilmek için, bazen cezaevi hizmetlerinin kalitesinden ödün vermiş, mahkum emeğini kabul edilemez koşullarda çalıştırmıştır. Bu olumsuzluklar ortaya çıktığında devlet cezaevlerinin yönetimini geri almıştır.

Özel sektörün mahkum emeğini istismar ettiği ortaya çıkmıştır. 1877-1879 yılları arasında demiryollarında çalışan suçluların ölüm oranı, Mississippi'de %16, Arkansas'ta %25, Güney Carolina'da ise % 45'ti (Dolovich 2005: 454). 1800'lerin sonraki devrelerinde, geniş bir işçi koalisyonu ve özel kuruluşlardaki kötü hapsedme koşullarını protesto eden reformcular, özel sektör cezaevlerine karşı çıkmışlardır. 20.

yüzyılın başlangıcı itibariyle, hükümet hapsedme ve diğer ceza adaleti fonksiyonlarının sorumluluğunu üstlenmiş ve özel girişimciler artık hiçbir yetişkin cezai kuruluşu yönetmemişlerdir (Pozen 2003:257).

1905'te Theodore Roosevelt, federal projeler üzerinde mahkum emeği kullanımını yasaklayan idari bir emir imzalamıştır. Kongre, 1929'da, eyaletlere diğer eyaletlerden hükümlülerin ürettikleri ürünlerin ithalatını yasaklamaya izin veren Hawes-Cooper Yasası'nı onaylamıştır. Kongre ve çok sayıda eyaletin yasama meclisi, depresyon sırasında özel teşebbüste hükümlülerin kullanımını azaltan yasalar onaylamıştır (Swanson 2002:97). 1935'te Kongre, mahkumlar tarafından üretilen malların açık piyasada satılmasını şiddetli şekilde sınırlayan Ashurt-Summers Yasası'nı kabul etmiştir (Mays 2000: 129).

Mahkum emeğine kısıtlama getirilmesinin 1929 Büyük Buhranı'nı takiben olmasının bir rastlantı olmadığı açıktır. İşsizliğin çok büyük boyutlara ulaştığı depresyon döneminde mahkum emeğinin kullanılması yasaklanmıştır.

İngiltere'de yerel hapisaneler, 18. yüzyıl boyunca özel olarak yönetilmekteydi. İngiltere'de 18. yüzyılda cezalandırmada önemli bir özel sektör rolü vardır; fakat devlet 19. yüzyılın başlarında tüm cezaevlerinin yönetimini devralmıştır. 1877 Cezaevleri Kanunu, İngiliz ve Gal cezaevlerinin yönetimini Londra tabanlı Cezaevi Komisyonu altında merkezileştirene kadar; çoğu yerel yönetim, adli yetki sınırları içinde cezaevlerine sahip olmuş ve bu tesisleri işletmiştir (Pozen 2003: 257-258).

İngiltere hükümeti ile sözleşme yapan filolar, 18. yüzyılın sonlarından itibaren İngiltere'den Avustralya'ya mahkum taşımıştır. Mahkumlar kendilerini besleyecek, giydirecek ve barındıracak özgür yerleşenler için çalışmak zorundaydılar. Bu sistemin kınanmasına rağmen, düzenleme aşağı yukarı 1849'a

kadar devam etmiştir (Berg 2002:23). Özel nakliye sistemi, iktisadi nedenlerle sürdürülmüştür.

Avustralya iskânının ana amacı, Kuzey Denizi rotasındaki büyüyen Fransız varlığını dengelemek için bölgede bir İngiliz varlığı oluşturmaktır. Koloni kurulduktan sonra, bazı suçlular çiftçilere ve imalatçılara kiralanmıştır; fakat bu hiçbir zaman Avustralya deneyiminin önemli bir parçası olmamıştır (Feeley 2002: 329).

1.2.2. Panopticon

Özel olarak yönetilen ilk cezaevi önerilerinin en kapsamlısı, Jeremy Bentham'ın 1791'de basılan "Panopticon" adlı çalışmasında yer almıştır. "Panopticon", cezaevleri ve benzer ihtiyaçlı diğer kurumlar için mimari bir plan üzerine odaklanmıştır. Kontrol Evi, daire çevresinde bulunan hücrelerin ve her hücreye hakim olan bir görüşe sahip merkezde bulunan Kontrolör Kulübesi'nin bulunduğu dairesel bir binadır. Her bir mahkum, belirli bir kesinliği olmadan gözetim altında olabileceğini bilir. Bentham'ın temel kaygısı, mahkumları izlemektir (Gentry 1986: 353).

Panopticon'un mimari tasarımı ve mahkumları izleme tekniği, cezaevi personelinin cezaevinde kontrolü ve güvenliği kolayca sağlayabileceği bir mekanizma sağlamaktadır. Her an izlenebileceklerini bilen mahkumlar, güvenliği tehdit edici davranışlarda bulunamayacaklardır.

Yunanca "herşeyi gören" anlamına gelen Panopticon, Jeremy Bentham tarafından ortaya atılan bir kavramdır. Bentham'ın önerisinin benzersiz, ütöpik ve yaratıcı niteliği, kriminolojik düşünce içinde özel bir yere sahip olmasını sağlamıştır. Bentham, büyük ölçüde Cesare Beccaria (1738-94) ve İskoç filozof David Hume'un

(1711-76) eserlerinden etkilenmiştir. Bentham'ın planları gereğince Panopticon, özel sözleşmeciler tarafından işletilecekti (Mcshane, Williams III 1996: 341). Bentham, hükümet tarafından ödenen küçük ücretlerden ve verimli mahkum emeğinden büyük kârlar elde etmeyi ummuştu (Feeley 2002: 332).

Panopticon'un çevresinde halka halinde bir bina, merkezinde bir kule vardır. Bu kule, halkanın iç cephesine bakan geniş pencerelere sahiptir. Çevre bina, hücrelere bölünmüştür. Bunlardan her biri, binanın tüm kalınlığını kat etmektedir. Biri içeri bakan ve kuleninkilere karşı gelen, diğeri de dışarıya bakan ve ışığın hücreye girmesine olanak veren ikişer pencereleri vardır. Bu durumda merkezi kuleye tek bir gözetmen ve her bir hücreye tek bir deli, bir hasta, bir mahkum, bir işçi veya bir çocuk kapatmak yeterlidir. Geriden gelen ışık sayesinde, çevre binadaki hücrelerin içine kapatılmış küçük silüetleri olduğu gibi kavramak mümkündür. Görülmeden gözetim altında tutmaya olanak sağlayan düzenleme, sürekli görmeye ve hemen tanınmaya olanak veren mekansal birimler oluşturmaktadır. Hücre ilkesi, tersine döndürülmektedir. Daha doğrusu onun üç işlevi olan kapatmak, ışıktan yoksun bırakmak ve saklamak tersyüz edilmektedir. Görünürlüğün bir tuzak olduğu Panopticon'da bu işlevlerden yalnızca birincisi korunmakta, diğeri ikisi kaldırılmaktadır (Foucault 2000: 295-296).

Panopticon'un büyük etkisi, tutukluda iktidarın otomatik işleyişini sağlayan bilinçli ve sürekli bir görülebilirlik halini yaratmaktır. Tutuklu, o anda kendine bakılıp bakılmadığını asla bilmemelidir. Ama bunun her an olabileceğinden hiçbir kuşkusunun olmaması gerekmektedir. Panopticon görmek-görülme çiftini ayırmaya yarayan bir mekanizmadır: Çevre, tamamen görülmekte; ama görmek asla mümkün olmamaktadır. Merkezi kulede ise görülmeden herşey görülmektedir (Foucault 2000: 297- 298).

Dairesel Panopticon, tasarım şekliyle az sayıda koruma görevlisinin çok sayıda suçluyu gözetip denetlemesine imkan sağlayan maliyet-etkin bir araç olarak

tasarlanmıştır. Bentham'ın Panopticon üzerine yazılı eserinin çoğu, Kontrol Evi'nin yönetimi ve inşası için bir sözleşme önerisi şeklindedir. Bentham'ın yönetim planı, mahkumları kâr için yönetecek yüklenicilerin kullanımına dayanmaktadır (Hallett 2004:50). Bentham, cezaevi maliyetlerini düşürmek isteyen devletin Panopticon tasarımını cazip bulacağını düşünmüştür.

Jeremy Bentham, Panopticon'lar diye adlandırdığı özel olarak işletilen cezaevlerini 1787'den 1811'e kadar ısrarla savunmasına rağmen, Pitt ve Younger hükümetlerini projesini uygulamaya ikna edememiştir. 1811'de Avam Kamarası tarafından Bentham'ın planının kesin reddinden itibaren, İngiltere, genel olarak, dürüstlüğüyle bilinen maaşsız, gönüllü insanları (örneğin: ziyaretçi yargıçlar) ve büyük oranda devlet tarafından maaş ödenen personeli içeren bir kamu yönetimi modelini kabul etmiştir (Pozen 2003:258).

Bentham, İngiltere'de bir Panopticon'un yüklenicisi olmayı ummuştu; ama Parlamento tarafından onaylanmamıştır. Bentham'ın fikirlerinin reddedilmiş olmasına rağmen, bazı planları Thames üzerindeki Milbank'ta (1817) inşa edilen ilk İngiliz ulusal cezaevinde ve daha sonra Pentonville'de (1842) kullanılmıştır. Bununla birlikte sonuçlar sağlıksızdır. Panopticon çeşitleri ABD'de de denenmiştir. İlki 1826'da Pittsburgh'de Batı Eyalet Cezaevi'nin açılmasıdır. Münferit bir hapsedme sistemi özelliği gösteren cezaevi, Panopticon'un bazı mimari unsurlarını taşımaktaydı. Planın uygulanamazlığı yüzünden 10 yıl içinde cezaevi tekrar tasarlanmıştır. 1916 ile 1924 yılları arasında inşa edilen Stateville'de bir Illinois eyalet hapisanesi, Bentham'ın tasarım unsurlarını kullanmıştır. Bu tasarım da hızla terkedilmiş ve kullanışsız olduğuna hükmedilmiştir (Mcshane, Williams III 1996: 341-342).

1.3. Özel Sektör Cezaevi Kavramı

Ceza adaleti sisteminde yeniden özelleştirilmeye gidilmesi, Batı kapitalizminin sonuçlarından biridir (Schwartz, Nurge 2004: 133). Günümüzde cezaevlerinin özelleştirilmesi eğilimi, önde gelen birkaç Batı demokrasisinin yönetiminde yer alan ideolojik değişimin bir parçası olarak anlaşılmalıdır. Devletin daha önce yer aldığı birçok alandan çekildiği görülmektedir (Genders 2002: 286).

Ceza adaletini de kapsayan kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, kamu tercihi iktisat okulunun benimsediği klasik liberal felsefeden etkilenmektedir. Bu okulun temel savları; rekabetçi piyasanın mal ve hizmetleri verimli ürettiği ve kamu veya özel tekellerin verimsizlik ve duyarsızlığa eğilimli olduğudur.

20. yüzyılın ilk seksen yılında cezaevleri ve tutukevleri devlet tarafından idare edilmiştir. Kamu tercihi yaklaşımı, kamu tekelciliğinin verimsizliğe yol açtığını ve bu durumun bu tesisleri yönetmeleri için özel şirketlerle sözleşme yaparak düzeltilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Shichor 2000: 20).

Kamu tercihi yaklaşımı ve kamu yönetimindeki “hükümetin yeniden keşfi hareketi”*, cezaevi aşırı kalabalıklığı ile kamu finansmanı arasındaki açmaza bir politika çözümü olarak cezaevlerinin özelleştirilmesini desteklemektedir (Culp 2005: 424). Kamu tercihi teorisi, devlet tekelinin hizmetlerde daha düşük kalite ve daha yüksek maliyetlere yol açtığını öne sürmektedir. Oysa, hizmetlerin satış ve tedarikini rekabete açmak kaliteyi geliştirip daha düşük maliyetleri beraberinde getirebilir (Culp 2005: 424).

* İşletme yönetiminde uygulanan yöntemlerin kamu yönetiminde uygulanması yaklaşımı.

Cezaevi hizmetleri de özel sektöre açılırsa, hizmetlerde kalite bozulmadan maliyet tasarruflarının sağlanacağı düşünülmektedir. Cezaevlerini işleten özel şirketlerin rekabeti beraberinde getireceği ve rekabetin kamu cezaevlerinde de verimliliği teşvik edeceği öne sürülmektedir.

Neo-liberal gündem, ceza adaleti hizmetlerinin tasfiyesini öngörür. Gerekçeleri şudur: Kamu cezaevleri ve diğer hizmetleri rekabetle karşılaşmazlar ve dolayısıyla düşük kalite ve yüksek maliyete neden olurlar. Özel finansman ise hükümetlerin borç almaya başvurmadan, hızlı yeni altyapı inşa etmelerine imkan vermektedir (Nathan 2005: 2).

Bir cezaevini “özel” yapan nedir? Özel sektör cezaevi, bir özel şirket tarafından yönetilen ve yürütülen cezai bir kurum olarak tanımlanmaktadır (White 2001:121). Cezaevleri, tutukevleri, gözaltına alma merkezleri, ıslahevleri ve benzer kurumlar hapsedme alanlarıdır. Özel sektör cezaevi kavramı, en azından yönetim şirketinin ve bazen tesisin bina ve arsalarının özel mülkiyetini ifade eder. Özel sektör cezaevleri, hükümetle sözleşme altında özel kişi veya kurumlar tarafından çalıştırılan veya yönetilen cezaevleridir. Bu özel kişi veya kurumlara “yüklenici” veya “hizmet tedarikçileri” denilmektedir. Bugün hiçbir cezaevi, hükümet yetkisi, denetimi veya gelirinden bağımsız olma anlamında tamamen özel değildir. Özel sektör cezaevleri, hükümetle sözleşme altında çalışırlar (Logan 1990:13-14). Özel sektör cezaevi, kâr için suçluları hapseden bir tesistir (Blakely, Bumphus 2004:27).

Cezaevi özelleştirmeleri, çok çeşitli şekillerde yapılabilir. Özel kişi veya kurumlar cezaevlerinin bazı hizmetlerini tedarik edebilir. Ya da cezaevlerinin yönetimini devralabilir. Mevcut özelleştirme şekillerinin hepsinde devlet, cezalandırma için tüm sorumluluğu elinde tutar; fakat hapsedme hizmetlerini verme sorumluluğunu hükümet dışı bir varlığa aktarır. Kâr amacı güden özel kuruluşların yanısıra kâr amacı gütmeyen özel kuruluşlar da cezaevlerini işletebilir; fakat ABD’de ve İngiltere’de kâr amaçsız kuruluşlar tarafından işletilen yetişkinler için ıslah tesisi

bulunmamaktadır. Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, ABD’de çocuk ıslah tesislerini işletmede eski ve önemli bir rol oynamakta ve daha az boyutta İngiltere’de faaliyette bulunmaktadır. 1990 itibariyle, ABD eyaletlerinin hemen hemen %90’ının çocuk ıslahevlerini işletmek için özel kâr amacı gütmeyen bir kuruluşla en az bir sözleşmesi vardır. Özel sektör cezaevleri tartışması, kâr amacı güden şirketlerin bir cezaevinde tüm idari kontrolü üstlendiği vakalara odaklanmaktadır (Pozen 2003: 254).

Devletin maliyet tasarrufu amacıyla cezaevi hizmetlerini sözleşmeyle özel sektöre yaptırması, hapsedme sorumluluğunu devrettiği anlamına gelmemektedir. Devlet, ülkedeki ceza yasalarının öngördüğü şekilde suçluları cezalandırır ve mahkumların cezalarının infaz edildiği süre boyunca beslenme, sağlık, eğitim gibi hizmetleri vermekle yükümlüdür. Özel sektörle sözleşme yaptığında, bu hizmetleri özel şirketler verir. Ancak nihai sorumluluk devlette kalır.

Cezaevlerinin özelleştirilmesi, devleti tasfiye etmeye doğru önemli bir atılım değildir. Sadece cezai alandaki daha önceki özel sektör varlığının bir yayılmasıdır. Kamu- özel simbiyotik (ortakyaşar) ilişkisi 1980’lerden çok önce kurulmuştu. Özel şirketler sağlıktan, uyuşturucu tedavisine kadar her şeyi sağlamaktaydı (Smith 1993).

Özel sektör, cezaevleriyle ilgili birçok işi yapabilir: cezaevlerini finanse ve inşa edebilir, çocuklar ve yetişkinler için cezaevleri işletebilir, mahkumlar için tıbbi bakım, mesleki eğitim ve personel eğitimi gibi hizmetler verebilir (Savas 1994: 249).

Cezaların çektirilmesi sözleşme ile özel şirketlere ihale edildiğinde, devlet cezanın çektirilme şartlarını belirler. Özel şirket ise kendi personeli ile tutukluların bu şartlara göre cezalarını çekmelerini sağlar. Devlet, koyduğu kuralların uygulanmasını yakından izlemezse, bu yöntem çok sakıncalı sonuçlar doğurabilir (Bulutoğlu 2003: 235). Özelleştirmeden beklenen faydayı sağlayabilmek için devletin birtakım düzenlemeler yapması gerekmektedir (Shichor 1999: 242):

- Cezaevi sözleşmelerinde belirli performans standartları yer almalıdır.
- Etkin bir denetleme sistemi oluşturulmalıdır.
- Ciddi ihlaller veya sözleşmecinin iflası yüzünden sözleşmenin zamansız bitişi gibi acil durumlar için yedek düzenlemeler yapılmış olmalıdır.

1.4. Özel Sektör Cezaevleri Tartışması

Tam kamusal mal olarak kabul edilen ceza adaleti hizmetlerinin özel sektör tarafından verilmesi, birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Özelleştirme taraftarları, devletin her şeyi yapmasının mümkün olmadığını, cezaevi hizmetlerinin kamu maliyesine büyük bir yük getirdiğini öne sürmüşlerdir. Sözleşme yoluyla cezaevi hizmetlerinin özel sektöre yaptırılmasının herhangi bir sakıncası olmadığını ve devletin hâlâ hapsetme sorumluluğunu elinde bulundurduğunu eklemektedirler. Özelleştirme karşıtları ise ceza adaletinin devletin asli fonksiyonlarından olduğunu, cezaevi hizmetlerinin sözleşmeyle özel sektöre yaptırılmasının devletin meşruiyetine zarar vereceğini ifade etmektedirler.

Cezaevlerinin özelleştirilmesi tartışması, hararetli bir tartışmadır. Özel ve kamu cezaevlerini karşılaştıran sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır; çünkü özel sektör cezaevi endüstrisi hala gelişim aşamasındadır. Hangisinin daha etkin olduğuna karar vermek için yapılan çalışmaların bazıları önyargılı olarak nitelenirken, bazıları eksik olarak nitelenmektedir (Swanson 2002: 100). Farklı mimari, cari ücret dereceleri, kurum büyüklükleri, tutuklu ihtiyaçları ve belki de en önemlisi farklı muhasebe teknikleri kamu cezaevleri ile özel sektör cezaevleri arasında karşılaştırma yapmayı güçleştirmektedir (Schwartz, Nurge 2004: 140).

Özel sektör cezaevlerinin gerçekten başarılı bir uygulama olup olmadığına karar verebilmek için aynı özelliklere sahip kamu ve özel sektör cezaevlerini

karşılaştırmak gerekmektedir. Bu karşılaştırma, sadece maliyet değil; hizmet kalitesi ve güvenlik unsurlarını da içermelidir.

Avustralya ve İngiltere’de özelleştirmenin kamu sektörüne rekabet getirdiği ve bunun ülkelerdeki cezaevi sistemlerinin tüm faaliyetlerini geliştirdiğine dair bazı kanıtlar vardır. Benzer sistem değişimlerinin ABD’de oluştuğuna dair çok fazla kanıt yoktur. Fakat özel sektör cezaevleri tarafından yaratılan rekabetin bazı cezaevlerinin maliyet performansını geliştirdiğine dair belirtiler vardır (Camp, Gaes 1999: 23).

Tablo 1.1.’de 1991-1996 yılları arasında ABD’de yapılan başlıca beş çalışmanın sonuçları görülmektedir. Bu çalışmalar, Texas, New Mexico, California, Tennessee ve Washington eyaletlerindeki kamu cezaevleri ile özel sektör cezaevlerini karşılaştırmaktadır. Bu tabloda diğerlerinden farklı olan çalışma, Washington eyaletinde yapılan araştırmadır. Araştırmanın yapıldığı 1996 yılında Washington’da özel sektör cezaevi yoktur. Özel sektör cezaevinin iyi bir seçenek olup olmadığına karar verebilmek için özel sektör cezaevlerinin olduğu eyaletlerdeki cezaevleri karşılaştırılmıştır. Ayrıca, yapılması planlanan cezaevinin inşa maliyetleri özel sektörün Florida’da inşa ettiği cezaevininkiyle karşılaştırılmıştır. Tablo 1.1.’de gösterilen çalışmalardan genel bir sonuç çıkarmak oldukça güçtür.

Özel sektör cezaevi tartışmasını analiz edebilmek için öncelikle cezaevlerinin özelleştirilme nedenleri incelenmelidir. ABD, Avustralya, İngiltere gibi ülkelerin neden cezaevlerini özelleştirme yoluna gittiklerini anlamak, tartışmanın seyri açısından önemlidir.

Tablo 1.1. 1991-1996 Yılları Arasında ABD’de Kamu Cezaevleri ile Özel Sektör Cezaevlerini Karşılaştıran Başlıca Çalışmalar

Eyalet/Kurum	Değerlendirme Parametreleri	Çalışmanın Sonucu
Texas (1991) Texas Sunset İstisari Komisyonu	İşletme maliyetleri:500 yataklı minimum güvenli dört özel tesis kamu tesisleriyle karşılaştırılmıştır.	Özel sektör cezaevlerinin işletme maliyetleri kamu cezaevlerinininkinden %14-15 daha az.
New Mexico (1991) Adalet Bakanlığı	Detaylı bir işletme maliyetleri analizi yürütülmemiştir. Hizmet kalitesi New Mexico’daki bir eyalet kadın cezaeviyle bir özel sektör kadın cezaevi ve West Virginia’daki bir özel kadın cezaevi karşılaştırılmıştır.	Uygulanabilir değildir. Personel ve mahkumlardan edinilen bilgiler kullanılmıştır. Personel, özel sektör cezaevinin her açıdan diğer iki kamu cezaevinden daha iyi bir performans gösterdiğini söylerken; mahkumlar kamu cezaevlerinden birinin iş ve eğitim programları hariç özel sektör cezaevinden daha iyi bir performans gösterdiğini ifade etmişlerdir.
California (1994) California Eyalet Üniversitesi	İşletme ve inşaa maliyetleri: Orta güvenli bir özel sektör halk ıslah tesisi ile yerel hükümetler tarafından yönetilen iki tesis birbiriyle ve diğer eyalet tesisleriyle karşılaştırılmıştır. Hizmet kalitesi	Özel tesisin mahkum başına yıllık ortalama maliyeti (15,578\$) kamu tesislerinden birinininkinden (13,195 \$) daha yüksektir. Diğerinden ise düşüktür. (16,627 \$) Herhangi bir genellemeye varılamamıştır.
Tennessee (1995) Tennessee Eyalet Yasama Meclisi	İşletme maliyetleri: Bir özel ve iki eyalet cezaevi Güvenlik, minimumdan maksimuma çeşitlilik arz etmektedir. Hizmet kalitesi	Özel tesisin ortalama günlük işletme maliyeti 35,39\$, ve eyalet cezaevlerinininki ise 34,90\$ ve 35,45\$’dir. Herhangi bir fark bulunamamıştır.
Washington (1996) Washington Eyalet Yasama Meclisi Bütçe Komisyonu	İşletme maliyetleri: Tennessee’deki aynı üç tesis İşletme maliyetleri:Lousianna’daki 2 özel, bir eyalet cezaevi (Güvenlik, minimumdan maksimuma çeşitlilik arz etmektedir.) İşletme maliyetleri: Washington eyalet cezaevi, Tennessee eyalet cezaevi ve Lousianna eyalet cezaevi Washington eyaletinin inşa etmeyi planladığı bir cezaevinin maliyeti ile Florida’da özel bir şirketin inşa ettiği cezaevinin maliyetleri karşılaştırılmıştır. Hizmet kalitesi: Tennessee’deki 3 tesis, Lousianna’daki 3 tesis, Washington’daki iki tesis	Özel tesisin ortalama günlük işletme maliyeti 33,61\$ ve eyalet cezaevlerinininki ise 35,82\$ ve 35.28\$’dir. Özel tesislerin ortalama günlük işletme maliyetleri 23.75\$ ve 23.34\$, kamu cezaevinininki ise 23,55\$’dir. Washington: 44,52\$, Tennessee 37,07\$, Lousianna: 24,04\$ Washington eyalet cezaevi için tahmin edilen yatak başına maliyet 60,400\$, Florida’daki cezaevinininki ise 33,900\$’dir. Bütün cezaevlerindeki hizmet kalitesi benzerdir.

Kaynak: United States General Accounting Office, **Private and Public Prisons: Studies Comparing Operational Costs and/or Quality of Service**, August 1996, pp.23-25

1.4.1. Cezaevlerinin Özelleştirilme Nedenleri

1970'lerin sonlarından beri global neo-liberalizm adına devlet kurumları ve politika rejimleri uluslararası rekabet adına kökten şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Kamu sektörü faaliyetleri özel tedarikçilere sözleşme yoluyla yaptırılmaktayken, sosyal güvenlik ağları zayıflatılmış; refah politikası, ihtiyacı olan bireyler için değil düşük gelirli işverenler için bir güvenlik ağına dönüştürülmüştür. Vergi rejimleri, varlıklılar lehine yeniden yapılandırılmıştır. Şirketler için kamu sübvansiyonları ve vergi teşvikleri genişletilmiştir. Bu bağlamda, cezaevlerinin özelleştirilmesi küreselleşme sürecinin doğal bir sonucudur (Nossal, Wood 2004: 14).

Cezaevi özelleştirme hareketi, dünyadaki sosyo-ekonomik, siyasi atmosferin büyük ölçüde bir yansımasıdır. Yeni kâr alanları açma isteği, şirketlerin cezaevi faaliyetlerini düşünmesine yol açmıştır (Blakely, Bumphus 2004:27). Güvenlik, inşaat, gıda gibi sektörlerde hizmet veren özel şirketler, cezaevi hizmetlerinin özel sektöre açılmasıyla beraber hızla ceza adaleti alanına girmeye başlamışlardır. Birçok hizmeti vermeleri gerektiğinde konsorsiyumlar kurmuşlardır. Kendi ülkelerinde olduğu gibi diğer ülkelerde de faaliyet göstermektedirler.

Batı ülkelerinin hapsedme yaklaşımları arasındaki artan benzerlikler hapsedme politikasının küreselleşmesi hakkında tartışmalara yol açmaktadır. Siyasi sonuçlar; yerel, ulusal ve uluslararası güçler arasındaki karmaşık bir etkileşimin ürünüdür (Jones, Newburn 2006: 781-782). Küreselleşme, geç modern toplumun göze çarpan bir özelliğidir. Dünya modernleştikçe ve küreselleştikçe, dünya çapında cezalandırmada bir homojenleşmeyi beraberinde mi getirecektir (Cavadino, Dignan 2006: 436-437)? Gelişmeler, sanayileşmiş ülkelerde ceza politikalarını, hapsedmedeki büyümeyi ve cezaevlerinin genişlemesini çeşitli şekillerde etkileyen bir uluslararası cezai piyasanın olduğunu desteklemektedir (Shichor 1998: 86).

Günümüzde cezaevlerinin özelleştirilmesinin altında yatan nedenler incelendiğinde, iki ana faktörün ön plana çıktığı görülmektedir: 1970'den itibaren ABD cezaevi nüfusunda eşi görülmemiş büyüme ve Reagan dönemindeki politik hava (McFarland, McGowan, O'Toole 2002:1).

Cezaevi nüfusundaki hızlı artışın yol açtığı aşırı maliyetler ve dönemin hakim politik anlayışı olan neo-liberalizm, cezaevlerinin özel sektör tarafından işletilmesinin tekrar uygulanabilir bir seçenek olmasına yol açmıştır. Cezaevlerinin özelleştirilme nedenlerini, politik ve iktisadi nedenler olarak iki ana başlıkta toplamak mümkündür.

1.4.1.1. Politik Nedenler

ABD'de Reagan'ın başkanlığı döneminde, İngiltere'de Margaret Thatcher iktidardaydı. Thatcher da Reagan gibi serbest piyasa çözümlerine dayalı politikalar uygulamaktaydı. Devletin ekonomideki payının azaltılması gerektiğini ve devletin yalnızca asli işlevlerini yerine getirmesi gerektiğini savunmaktaydılar.

Devletin küçültülmesi önerileri, esas olarak liberal felsefeye dayanmaktadır. Liberal felsefe, devletin küçültülmesi ve sınırlandırılması düşüncesini ön planda tutmuştur. Günümüzde devletin küçültülmesi önerilerinin tekrar gündeme gelmesinde neo-liberal düşünce okullarının büyük katkısı olmuştur (Aktan 1999: 146).

1980'li yıllarda devletin yeniden yapılanması ve küçültülmesine yönelik değişim ve reform talepleri dünyada giderek artmaya başlamıştır. Devletin mal ve hizmetleri etkin ve verimli bir şekilde sunamadığı iddia edilmiş ve bu mal ve hizmetlerin üretiminin özel sektöre bırakılması gerektiği savunulmaya başlanmıştır (Aktan 1999: 182).

Reagan ve Thatcher yönetimleri, daha önceden kamu sektörünün tek hakimi olduğu kamu hizmetlerinin yönetimine özel sektörü dahil etmeyi desteklemekteydiler. Libertarian argümanlardan etkilenen bu eğilim, özel sektörün kamu hizmetlerini sunmada devlet birimlerinden daha verimli olacağı kanaatini ve devlete ve büyük hükümete güvensizliği yansıtmaktadır (Shichor 1993:114).

Libertarianistler, devleti pür özgürlüğü zedeleyen ve sınırlayan bir kurum olarak görmektedirler. Libertarianizm, birey özgürlüğünü sınırlayacak her türlü zorlayıcı güce (coercive power) karşıdır. Zorlayıcı gücün en tehlikelisinin devlet olduğunu düşünen libertarianistler devlete karşıdır. Libertarianizm, devletsiz toplum düzenini savunur. Ancak, Robert Nozick gibi bazı libertarianistler, ultra-minimal devlet modeli ile devletin bütünüyle değil fakat önemli ölçüde sınırlandırılabilirliğini savunur. Libertarianistler, milli savunma ve toplumda iç barışın ve huzurun temini gibi hizmetlerin bile özelleştirilmesi düşüncesini savunmaktadırlar (Aktan 1999: 158-160).

Kamu hizmet dağıtımının özelleştirilmesini savunanlar, geleneksel bürokratik anlamda hizmet dağıtımıyla karşılaştırıldığında piyasanın rekabetçi baskılarının, verimliliği arttırabildiği, maliyeti azaltabildiği ve hizmet kalitesini arttırabildiğini öne sürerler (Nicholson-Crotty 2004:41).

Cezaevlerinin özelleştirilmesi, minimal devleti savunan 1980'lerin ve 1990'ların muhafazakar siyasi ajandasına girmişti. Bu bağlamda devletin suç kontrol etme tekel gücü sorgulanmaktaydı. Minimal devlet kavramı, klasik liberal düşüncenin bir ürünüdür (Shichor 2000:19). Libertarian doktrin bireylerin haklarına, toplumun hakları veya devletin üzerinde öncelik vermektedir. Suç, bireylerin haklarının bir ihlali olarak görülmektedir (Logan, 1990: 241). Bu görüş, suçu topluma karşı zararlı bir eylem olarak addeden ceza hukuku ile çelişmektedir. Minimal devletin sadece kişi güvenliği ile mülkiyet ve sözleşme için güvenlik sağlaması gerektiğini savunan doktrin, sadece libertarianlar tarafından değil; neo-muhafazakarlar tarafından da kabul edilmektedir. Neo-muhafazakarlara göre aile,

kilise, okul gibi geleneksel değerler güçlendirilerek artan suç problemine çözüm bulunabilir (Shichor 2000:19).

1.4.1.2. İktisadi Nedenler

1980’lerde aşırı artan cezaevi nüfusu karşısında devletin asli fonksiyonlarından sayılan adaleti sağlama işlevi de sorgulanır hale gelmişti. Devlet nasıl her işi kendisi yapmıyor, kimi işleri özel sektöre yaptırıyorsa cezaevi inşası ve yönetiminde de özel sektörle işbirliği yapabilir düşüncesi gündeme gelmiştir.

Cezaevi nüfusundaki artışların beraberinde getirdiği maliyetler, kamu maliyesi üzerinde büyük bir yük oluşturmaktadır. Devletlerin cezaevlerini özelleştirilmesi, maliyet tasarrufu sağlamak amacıyla başvurulan bir yöntemdir.

Özel sektörün kâr motivasyonu ile daha esnek, daha ucuza ve daha iyiye hizmet vereceği öne sürülmektedir (Shichor 1993:114). Devletin ceza adaletine özel sektörü dahil etmesinin sebebi, artan tutuklu nüfusunu barındırmanın maliyetini düşürmek istemesidir (Dolovich 2005:460). Cezaevleri, yüksek maliyetli kurumlardır. Maliyetleri azaltmak için tasarlanan herhangi bir politika büyük bir ilgi görmektedir (Genders 2003: 137).

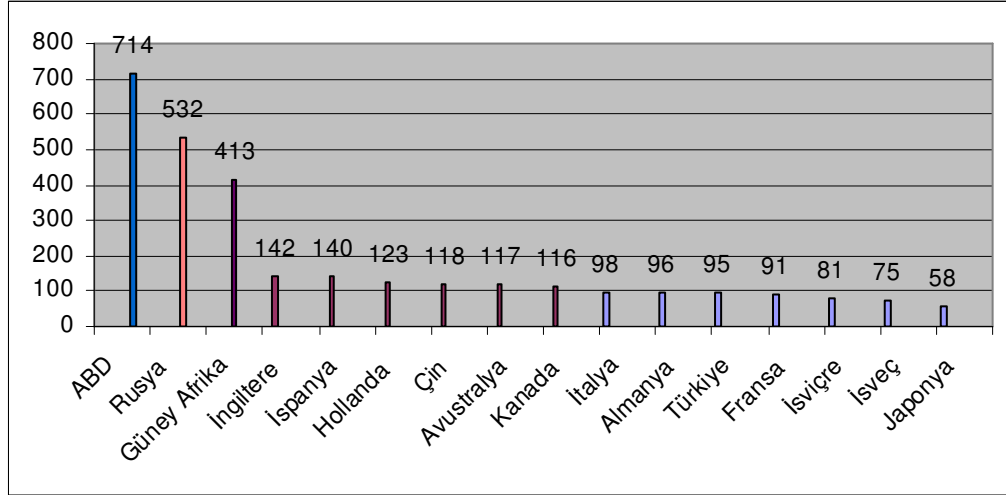
Cezalandırma, tek sebeple kolayca açıklanamayan karmaşık bir sosyal olgudur. Politikacılar, “suça karşı yumuşak” düşünölmek istemezler; dolayısıyla sadece birkaçı cezaevi harcamalarında azalışı açıkça savunur (Ruddell 2004:4). Neo-muhafazakarlar daha sert mahkumiyetler yönünde yasamayı etkilemişler ve hükümeti ceza adaleti bütçelerini artırmak için ikna etmişlerdir (Shichor 2000:19). Daha sert yasalar, daha çok kişinin daha uzun süre cezaevlerinde hapsedilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, devlet, artan cezaevi nüfusunu hapiste tutmak için harcamalarını arttırmak zorunda kalmaktadır.

Hürriyeti bağlayıcı ceza, en pahalı yaptırım türüdür. İnfaz süresince halkı zarar görme riskinden korumakta ve ciddi suçlar için halkın öç alma ihtiyacını (retribution) karşılamakla birlikte, cezaevleri nüfusunda oluşan aşırı kalabalık ciddi sorunlara neden olmaktadır (Yücel 2004:27).

Artan cezaevi nüfusunun beraberinde getirdiği artan maliyetlerle beraber mevcut tesislerin kapasite yetersizliği, yeni yatak, yeni bina gibi sorunlara bir çözüm önerisi olarak sunulan özel sektör cezaevi seçeneği önce ABD’de uygulamaya geçirilmiş; onu takiben İngiltere, Kanada, Güney Afrika, Avustralya’da hayata geçirilmeye başlanmıştır.

Dünyada 9 milyonun üzerinde kişi cezai kuruluşlarda alıkonulmaktadır. ABD, Şubat 2005 itibarıyla 2.085.620 kişi ile lider durumdadır (Walmsley, 2005:1). ABD en yüksek hapsedme oranına sahiptir: 100.000 kişi başına 714 tutuklu (Grafik 1.1.) ABD’yi Belarus, Bermuda ve Rusya (hepsi 532), Palau (523), ABD Virgin Adaları (490), Türkmenistan (489), Küba (487), Suriname (437), Cayman Adaları (429), Beliza (420), Ukrayna (417), Maldiv Adaları (416), St Kitts ve Nevis (415), Güney Afrika (413) ve Bahamalar (410) izlemektedir (Walmsley, 2005:1).

Grafik 1.1. Hapsetme Oranları (100.000 kişiye düşen cezaevi nüfusu)

Kaynak: Roy Walmsley, “World Prison Population List”, (Sixt Edition), **International Centre for Prison Studies**, 2005, <http://www.prisonstudies.org/>, pp. 2-6

Grafik 1.1.’de çeşitli ülkelere ait hapsetme oranları görülmektedir. Hapsetme oranlarının farklılığı ülkelerin nüfusu, yasal düzenlemeleri, suç oranları, ceza politikalarındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Özel sektör cezaevlerinin en yoğun olduğu ABD’de 100.000 kişiye düşen cezaevi nüfusu 714’tür. Güney Afrika (413), İngiltere (142), Avustralya (117), Kanada (116) özel sektör cezaevleri uygulamalarının görüldüğü ülkelerdir. Türkiye’de ise bu oran 95’tir. Bu, özel sektör cezaevleri seçeneğini uygulayan ülkelere nazaran oldukça düşük bir orandır. Fakat yarı-özel cezaevi uygulamalarıyla cezaevi hizmetlerini özelleştirme yoluna giden Fransa’dan (91) daha yüksek bir orandır.

1994 baharında ABD’deki mahkumların sayısı tarihte ilk kez (bir) milyona ulaşmıştır ve cezaevi nüfusu hâlâ büyümektedir. Cezaevlerinin aşırı kalabalıklaşması, ‘hapsetme çılgınlığı’nın bir sonucu olarak görülmektedir. Cezaevi krizine çözüm araştırmasında, özel sektör cezaevleri fikri hız kazanmıştır (Shichor 1998: 82). Artan bir suç korkusu, ceza adaleti sistemine güvenin azalması,

cezalandırıcı felsefenin yayılması artan cezaevi nüfusunun arkasında yatan faktörlerdendir. Sisteme güven kaybı, daha sert yasaların geçmesine ve daha sert mahkumiyetlerin toplumu bütünleşik tutmak için acil reçeteler olarak kullanılabilmesine yol açabilir (Walmsley 2001: 4). Ceza adaleti politikasının, cezaevi nüfusunu belirlemede daha önceki dönemlere nazaran daha önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür.

Cezaevi nüfusları bazı ülkelerde çok yüksektir ve birçok ülkede artmaktadır. Artış, esas olarak izlenen ceza politikalarından kaynaklanmaktadır. Bu artış, hapsedme gücünün daha çok kullanımı, daha uzun mahkumiyet ve şartlı tahliye kullanımının daha az olmasına bağlanabilir (Walmsley 2001: 11).

Walmsley'in (2001:3) 118 ülkeyi kapsayan çalışmasında 1990'lardan itibaren ülkelerin %73'ünde cezaevi nüfusunun arttığı görülmektedir. Tablo 1.2.'de Walmsley'in çalışmasındaki bazı ülkelere ait cezaevi nüfusu büyüme oranları yer almaktadır.1990'larda cezaevi nüfusundaki en yüksek büyüme oranı %345'lik oranla Belarus'a aittir. Belarus'u %282 ile Çek Cumhuriyeti izlemektedir. Bu oranlar, 1990'ların başında S.S.C.B.'nin dağılmasıyla eski Doğu Bloğu ülkelerinde yaşanan ekonomik, siyasi ve sosyal değişimlerle açıklanabilir.

Tablo 1.2.Cezaevi Nüfusunda 1990'lardaki Büyüme

Ülke	Büyüme Oranı (%)	Ülke	Büyüme Oranı (%)
Hollanda	% 89	Belarus	%345
İtalya	% 53	Çek Cumhuriyeti	%282 (1991'den itibaren)
Yunanistan	% 47	Romanya	%100 (1991'den itibaren)
Portekiz	% 46	Ukrayna	% 81 (1991'den itibaren)
Almanya	% 40	Bulgaristan	% 62(1991'den itibaren)
Türkiye	% 40	Litvanya	% 61
İngiltere	% 40	Rusya	% 44
İrlanda	% 39	Slovakya	% 44 (1991'den itibaren)
İspanya	% 34	Hırvatistan	%32
Belçika	% 27	Macaristan	%23 (1991'den itibaren)
İsviçre	% 24	Polonya	% 13 (1991'den itibaren)
Norveç	% 19	Letonya	% 9
Fransa	% 13	Estonya	% 3
Avusturya	% 12	Moldova	%-17
Danimarka	% 8	Slovenya	%-23
İsveç	% 0	Arjantin	% 83 (1992'den itibaren)
Finlandiya	% -17	Brezilya	% 70 (1992'den itibaren)
Avustralya	% 51	Kolombiya	% 70 (1992'den itibaren)
Yeni Zelanda	% 38	A.B.D	% 62
Güney Afrika	% 33	Meksika	% 60 (1992'den itibaren)
Japonya	% 9	Kanada	% 13

Kaynak: Roy Walmsley, “An Overview of World Imprisonment: Global Prison Populations, Trends and Solutions”, **The United Nations Programme Network Institutes Technical Assistance Workshop**, Vienna, Austria, 10.05.2001,pp.16

Batı Avrupa ülkelerinin ortalama cezaevi nüfus artışı %29,625'tir. Avrupa'daki en büyük özel sektör cezaevi uygulayıcısı ülke olan İngiltere'nin

%40'lık oranla Batı Avrupa ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Tablo 1.2.'deki ülkelerin genel ortalaması ise 49,09'dur. Özel sektör cezaevi uygulamalarının yaygın olduğu ABD (%62) ve Avustralya, (%51) bu ortalamanın üzerindedir. 1990'larda cezaevi nüfusundaki hızlı artışın bu ülkelerin özelleştirme yoluna gitmelerinin önemli bir nedeni olduğu söylenebilir.

Suç oranları, tek başına cezaevi nüfusundaki hareketleri açıklayamaz. Roger Lane (tarihçi), Ted Robert Gurr (siyaset bilimci) ve James Q Wilson (siyaset bilimci) ABD, İngiltere, Almanya, Fransa ve diğer Batılı ülkelerde suç oranlarının U şeklinde veya ters J şeklinde bir eğrinin üzerinde hareket ettiğini ifade etmişlerdir. 19. yüzyılın ikinci çeyreğinden 20. yüzyılın ortasına kadar düştüğünü, 20.yüzyılın geç dönemlerine kadar arttığını belirtmişlerdir (Tonry 1999:431).

Tablo 1.3. Suç Oranlarındaki Değişim, 1995-1999

Ülke	Değişim (%)
AB ülkeleri ortalaması	-1
İngiltere	-10
Fransa	-3
Almanya	-5
ABD	-16
Kanada	-11
Yeni Zelanda	-1
Avustralya	17
Güney Afrika	14

Kaynak: Gordon Barclay, Cynthia Tavares, Arsalaan Siddique, International Comparisons of Criminal Justice Statistics 1999, Issue 6/01, May 2001, <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hosb601.pdf>, pp.3

1995-1999 periyodunda AB üyesi ülkelerde kayıtlı suç oranlarında %1'lik bir düşüş gözlenmiştir. ABD'de %16, Kanada'da %11'lik düşüş kaydedilmiştir. 1990'lardaki cezaevi nüfusu artışının altında yatan temel faktörün suç oranlarındaki

artış olduğunu söylemek çok zordur. Bu rakamlardan hareketle, cezaevi nüfusundaki belirgin artışların asıl sebebinin ülkelerde uygulanan hukuki düzenlemelerle ilgili olduğunu söylemek mümkündür. ABD’de uygulanan “üç vuruş ve dışarıdasın” yasaları, uyuşturucuyla savaş buna örnek olarak verilebilir. Aynı dönemde İngiltere’de de benzer şekilde iki vuruş yasaları ve uyuşturucuyla savaş uygulanmaktadır. Avustralya ve Güney Afrika’da ise suç oranlarında artış olduğu gözlenmektedir. Bu iki ülkede 1990’lardaki cezaevi nüfusundaki artışta suç oranlarının önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

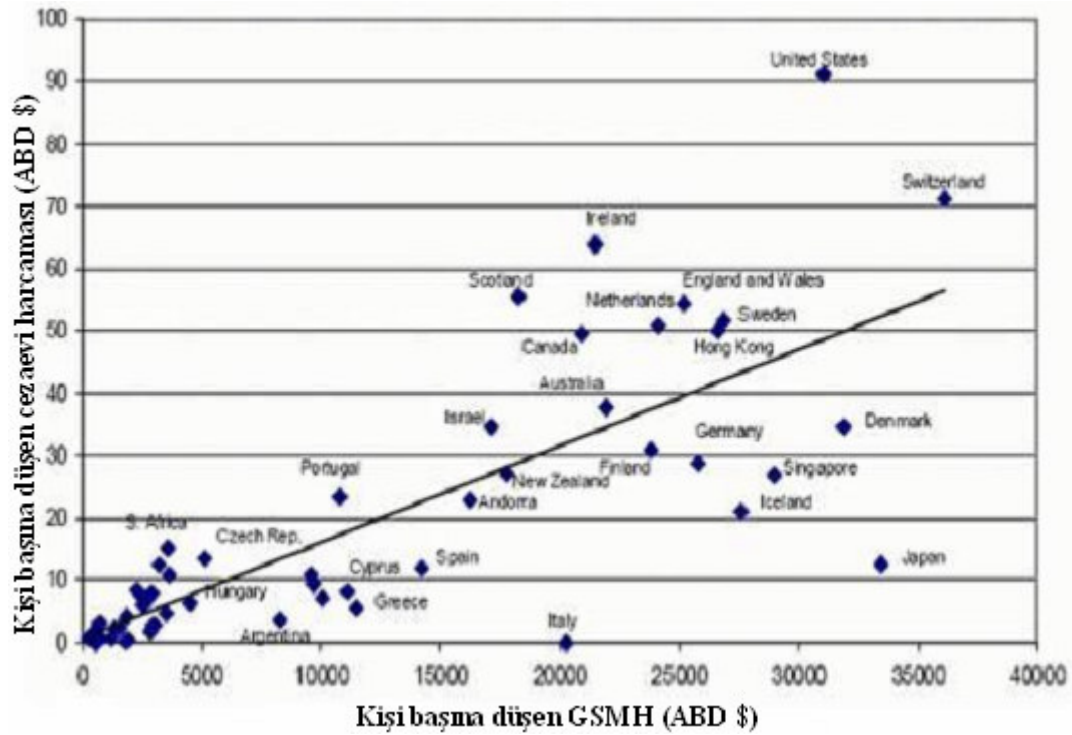
1999’da ABD’de %7’lik bir düşüş yaşanmıştır. 1995-1999 arasında ABD’de şiddet suçlarında %20’lik bir düşüş gözlenmiştir. Uyuşturucu ticareti suçlarında ise %62’lik bir artış söz konusudur (Barclay, Tavares, Siddique 2001:2-15).

Suç aktivitesi, bir negatif dışsal ekonomidir. Birey suçluya maliyeti ve getirisi gibi, topluma da bir dizi maliyeti, yani sosyal maliyetleri söz konusudur. Bu sosyal maliyetler, sosyal refahın azalmasına yol açmaktadır. Bu sosyal maliyetler nedeniyle, suç aktivitesi, küresel ölçekte en zararlı sosyal problem olarak nitelendirilmektedir. Artan suç, ekonomik aktivite üzerinde zararlı etkilerde bulunabilmekte ve bütün yurttaşların güvenliğini ve yaşam kalitesini doğrudan azaltmaktadır. Özellikle de şiddet suçları bütün ülkelerde önemli bir politika önceliği haline gelmektedir (Güvel 2004:81).

5. Birleşmiş Milletler Ceza Adaleti Araştırması, 1993-94 yılları arasında ülkelerin suç ve ceza adaletiyle ilgili bilgilerini içermektedir. En yaygın cezalandırma şekli, %35 ile özgürlük mahrumiyetiyken (örn. hapsedme), ikinci sırada ise %33’lük bir oranla para cezaları yer almaktadır. Bu araştırmaya göre Yunanistan’da vakaların %96’sı, Meksika’da %92’si, İtalya’da %60’ı hapis cezasıyla sonuçlanırken, Japonya’da vakaların %95’i, İngiltere’de %79’u, Almanya’da %70’i para cezasıyla sonuçlanmaktadır (Witte, Witt, 2001:16).

Refah harcamaları GSMH'dan çok pay alan ülkelerde görece düşük hapsedme oranları gözlenir. Bununla birlikte, Japonya buna büyük bir istisnadır. Sosyal demokrasiler genel olarak daha yüksek refah harcamaları yaparlar ve daha düşük ceza seviyelerine sahiptirler. Bununla birlikte Japonya düşük refah harcamasına ve daha düşük cezalandırmaya sahiptir (Cavadino, Dignan 2006: 451).

Grafik 1.2. Cezaevi Harcamaları ve GSMH

Kaynak: Graham Farrell, Ken Clark, "What Does The World Spend on Criminal Justice?", **The European Institute for Crime Prevention and Control**, affiliated with the United Nations, HEUNI Paper No.20, Helsinki, 2004, pp.17

Grafik 1.2.'de çeşitli ülkelerdeki kişi başına düşen cezaevi harcamalarına ait bilgiler bulunmaktadır. Grafikten de anlaşılacağı gibi, en yüksek harcama ABD'ye aittir. ABD'yi İsviçre izlemektedir. Kişi başına düşen GSMH'nın yüksek olduğu ülkelerde genel olarak kişi başına düşen cezaevi harcamalarının yüksek olduğu söylenebilir. Japonya ise bu konuda istisna gösteren ülkelerden biridir. Kişi başına

düşen GSMH'si 30.000 \$ ile 35.000 \$ arasında seyreden Japonya'nın kişi başına düşen cezaevi harcaması ise 10\$ ile 20\$ arasındadır.

Tablo 1.4. 1998 Fiyatlarıyla Ceza Adaleti Harcamalarının
GSYİH'den Aldığı Pay (%01)

Ülke	Yargı	Adli Kovuşturma	Polis	Cezaevi	Toplam
Avustralya	1,12	0,28	7,37	1,76	10,53
Avusturya	2,49	0,17	8,79	1,15	12,60
Kanada	1,20	0,34	7,23	2,48	11,25
Danimarka	1,22	0,21	4,86	1,35	7,64
İngiltere	1,24	0,46	10,82	2,55	15,07
Fransa	1,05	0,26	6,10	0,85	8,26
Almanya	2,72	0,79	5,86	1,06	10,43
Hollanda	1,12	0,56	7,30	2,59	11,57
İsveç	1,67	0,42	6,07	2,18	10,34
ABD	2,91	0,47	6,75	5,551	15,64

Kaynak: Ann Dryden Witte, Robert Witt, "What We Spend and What We Get: Public and Private Provision of Crime Prevention and Criminal Justice", **Fiscal Studies**, 2001, Vol.22, No.1, pp.21

Tablo 1.4.'te çeşitli ülkelerdeki 1998 fiyatlarıyla GSYİH'den cezai harcamaların aldığı (binde birlik) paylar yer almaktadır. ABD ile İngiltere en yüksek oranlara sahiptir. Danimarka ve Fransa ise en düşük payı almaktadır. ABD'nin İngiltere'ye göre düşük seviyede olan polis harcaması, ABD'deki yüksek özel polis oranını yansıtmaktadır (Witte, Witt 2001:22).

Cezaevi harcamalarının GSYİH'den en çok pay aldığı ülke binde 5,551 ile ABD'dir. ABD'yi binde 2,59'la Hollanda; binde 2,55'le İngiltere, binde 2,48 ile Kanada izlemektedir. Özelleştirmede öncü ABD ile İngiltere ilk üçte yer almaktadır.

Tablo 1.5. 1998 Fiyatlarıyla Kişi Başına Düşen Ceza Adaleti Harcamaları (Euro)

Ülke	Yargı	Adli Kovuşturma	Polis	Cezaevi	Toplam
Avustralya	25	6	160	38	229
Avusturya	57	4	203	26	290
Kanada	28	8	169	58	263
Danimarka	30	5	117	32	184
İngiltere	23	9	205	49	286
Fransa	23	6	132	19	180
Almanya	64	19	137	25	245
Hollanda	23	11	151	54	239
İsveç	33	8	119	43	203
ABD	81	13	188	154	436

Kaynak: Ann Dryden Witte, Robert Witt, "What We Spend and What We Get: Public and Private Provision of Crime Prevention and Criminal Justice", **Fiscal Studies**, 2001, Vol.22, No.1, pp.21.

Tablo 1.5.'teki verilerden görüldüğü gibi ABD, 436 Euro ile kişi başına en yüksek ceza adaleti harcaması yapan ülkedir. ABD'yi Avusturya, İngiltere izlemektedir. En düşük harcamayı yapan ülkeler ise Fransa ve Danimarka'dır. Cezaevleri harcamalarında önde olan ülke yine ABD'dir (154). ABD'yi takiben Kanada (54), Hollanda (54), İngiltere (49) yer almaktadır. Kişi başına düşen en düşük cezaevi harcamasını ise 19 Euro ile Fransa yapmıştır.

Cezaevi hizmetlerinin devlete getirdiği yükü belirleyebilmek için sadece kişi başına düşen cezaevi harcamalarına bakmak yeterli değildir. Mahkum başına yapılan

harcama da önemli bir veridir. Mahkum başına yapılan harcamayı cezaevi nüfusu, ülkenin milli geliri, yönetim şekli gibi sosyal, iktisadi ve siyasi değişkenler belirlemektedir.

Tablo 1.6. Mahkum Başına Düşen Yıllık Harcama, 1994

Ülke	Mahkum başına yıllık harcama (ABD \$)	Ülke	Mahkum başına yıllık harcama (ABD \$)
Kuzey İrlanda	158.197	Avusturya	17.980
İsviçre	112.145	Belçika	15.767
İsveç ^a	90.806	Uruguay	10.949
ABD ^a	73.205	Kore Cumhuriyeti	10.122
Danimarka	64.932	Macaristan	9.788
İngiltere	61.721	Singapur	9.593
Bermuda	56.510	Çek Cumhuriyeti	8.903
Japonya	47.873	Brunei Darussalam ^a	4.203
İskoçya	46.235	Türkiye	3.384
Lüksemburg	43.885	Slovakya	2.962
Güney Kıbrıs	39.284	Panama	2.871
Slovenya	31.786	Kosta Rika	1.923
Hong Kong	28.341	Hırvatistan	1.231
Portekiz	22.442	Guyana	542
Finlandiya	18.908	Madagaskar	70

^a 1990 verileri.

Kaynak: Ann Dryden Witte, Robert Witt, “What We Spend and What We Get: Public and Private Provision of Crime Prevention and Criminal Justice”, **Fiscal Studies**, 2001, Vol.22, No.1, pp.24

Ceza adaleti harcaması ile ekonomik refah arasında güçlü bir pozitif korelasyon olduğu söylenebilir. Gelişmekte olan ülkeler, mahkum başına

sanayileşmiş ülkelerden daha az harcama yapmaktadırlar. Türkiye mahkum başına 3.384 \$ harcamayla son sıralardadır (Tablo 1.6.).

Tablo 1.6.'daki verilere göre mahkum başına düşen yıllık harcama miktarında ABD dördüncü sırayı, İngiltere ise altıncı sırayı almaktadır. Özel sektör cezaevleri uygulamasının görüldüğü ABD ve İngiltere mahkum başına düşen harcamada ilk sıralarda yer almaktadır. Bu veri, özelleştirmenin altında yatan nedenlerden birinin maliyet unsuru olduğunu göstermektedir.

Eğer özel sözleşmeciler, cezaevlerini kaliteyi düşürmeden, devletin yaptığından daha az maliyetle işletebiliyorlarsa, devletlerin özelleştirmeye başvuracağı varsayılır (Dolovich 2005: 443). Cezaevi masraflarının yaklaşık %70'ini emek faktörü oluşturduğu için (Blakely, Bumphus 2004:27), düşük maliyetin sırrı, minimum sayıda çalışanla, maksimum sayıda tutukluyu hapsedmektir. Sözleşmeciler emek faktörünü azaltırlarsa, büyük kârlar elde edebileceklerdir.

Devlet, zararlı ve tehlikeli olduğu düşünülen bireyleri kısıtlama yoluyla toplumun güvenliğini sağlayarak toplumun refahını sağlamak zorundadır. Cezaevlerinin özelleştirilmesinin arkasında yatan düşünce şudur: Eğer cezai maliyetler düşürülecekse ve cezaevleri daha hızlı ve daha ucuza inşa edilecekse, bu kamu yararına hizmet edecektir (Shichor 1998: 83-89).

Özel sektörle sözleşme yapmayla hedeflenen faydaları elde edebilmek, öncelikle canlı ve gerçekçi bir rekabetin mevcudiyetine, ikinci olarak ürünün dikkatli ve kesin olarak belirlenmesine, üçüncü olarak kalitenin denetlenebilme derecesine, son olarak da hükümetin performansına dayanarak yüklenicileri ödüllendirme, cezalandırma veya yenisi ile değiştirme kabiliyeti ve eğilimine bağlıdır. Genel bir kural olarak, rekabete karşı duran kurumlar daha etkin olacaktır. Etkinlikten doğrudan veya dolaylı fayda sağlamak pozisyonunda olan işçiler ve yöneticiler

maliyetleri düşürmede daha girişken olacaklardır. Rekabetçi bir piyasada daha düşük maliyetler, genel olarak daha düşük fiyatlara dönüşecektir (Donahue 1988: 11-12).

Özelleştirme, esnekliğe izin veren bir yönetim aracı olarak görülmektedir. Aynı zamanda cezaevlerinin faaliyet maliyetlerini azaltmanın ve kaliteyi geliştirmenin bir yolu olarak görülmektedir (Camp, Gaes 2001: 1).

1.4.2. Özelleştirmeyi Destekleyen Düşünceler

Özel sektör cezaevi hareketi, ağırlıklı olarak muhafazakar, sağ kanat tarafından desteklenmektedir (White 2001: 137-138). İngiltere’de Thatcher, ABD’de Reagan yönetiminin savunduğu kamu hizmetlerinin verimsizliğine işaret etmektedirler. Devletin sadece ekonomik faaliyetlerinde değil asli fonksiyonlarında da etkin olmadığını öne sürmektedirler.

Özelleştirme savunucuları, serbest piyasa ekonomisine öncelik vererek; sınırlı devletin önemi ve özel sektörün kamu kesiminden daha yenilikçi ve verimli olma yeteneği üzerinde dururlar (Culp 2005: 424). Devlet, tıpkı uçak ve bomba yapmadan ulusal savunma hizmeti verebildiği gibi cezaevlerini işletmeden de adaleti sağlayabilir (Swanson 2002: 112).

Özelleştirme taraftarları, minimal devleti oluşturmak ve devletin verimliliğini artırmak için maliyetleri düşürmenin önemine odaklanmışlardır. Devlet hizmetlerinin verimsizliğinin üzerinde durarak, özel şirketlerin etkinliğinin altını çizmişlerdir (Shichor 2000: 20). Mahkumları hapsedmekten kâr elde etmenin etik olup olmadığı sorusunun üzerinde durmamışlardır. Cezaevi hizmetlerinin sadece iktisadi unsur barındırmadığını dikkate almamışlardır.

Cezaevlerinin özelleştirilmesini destekleyen argümanlar, kamu sisteminin başarısızlıklarına işaret ederek, yeni stratejilere ihtiyaç olduğunu öne sürer. Rekabetin gelişmiş hizmetlere yol açacağı iddia edilir. Özel sektör, taze fikirler ortaya çıkaracak; bürokrasiyi ortadan kaldıracak ve beraberinde esneklik getirecektir (Smith, Natalier 2004:191). Özel cezaî şirketler arasındaki rekabet, en son inşaat yöntemlerini ve teknolojik yenilikleri kullanmalarını teşvik etmektedir (Swanson 2002: 105). Böylelikle, kaliteyi düşürmeden en az maliyetle cezaevlerini inşa etmek ve işletmek mümkün olacaktır.

Özelleştirme savunucuları, serbest piyasanın arz ve talep mekanizmaları aracılığıyla disiplini ve verimliliği sağlayacağını öne sürmektedirler. Serbest piyasa ekonomisi, sadece rekabetçi bir fiyatta kaliteli bir ürün üreten aktörlerin var olmasını sağlar. Kaliteli hizmet sağlamayan veya rekabetçi bir fiyat önermeyen şirketler piyasadan silineceklerdir (Camp, Gaes 1999: 8-9).

Özelleştirme taraftarları, özel şirketlerin kaliteyi düşürmeden cezaî tesisleri kamudan daha düşük bir maliyetle idare edebildiklerini öne sürerler. Maliyet etkin olmanın temel sebeplerinden biri esnekliktir. Esneklik acil satın alma, kiralama ve mevcut tüm yatak alanı ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetini kapsar. Özel şirketler, aynı zamanda gelecek ihtiyaçları tahmin edebilirler (Shichor, Sechrest 2002: 388).

Özel sektör cezaevleri, daha verimli ve daha etkin kurumlar olarak nitelendirilmektedir (White 2001: 137). Özelleştirme taraftarları, cezaevi nüfusundaki aşırı artış için özel sektör cezaevlerini bir çözüm olarak görmektedirler. Özel sektör cezaevlerini cezaevlerindeki sorunları çözmekte hızlı ve maliyet-etkin bir araç olarak kabul etmektedirler (Armstrong 2001:11). Özel sektör cezaevlerinin devlete en az %10-20 oranında bir tasarruf sağladığı iddia edilmektedir (Schwartz, Nurge 2004: 139-140).

Özelleştirme savunucuları, cezaevlerinin yönetimi ile denetiminin ayrılmasının hesap sorumluluğu sistemi ve hizmet sunumunda daha yüksek standartları geliştirmeye öncülük edeceğini öne sürmektedirler. Uygulama ise hizmet sunumunun dikkatli denetlenmesini, prosedürlerin ve standartların ihlali durumunda yaptırımların açık belirlenmiş olmasını gerektirir (Genders 2002: 293).

Sözleşmede belirlenen şartlara riayet etmeyen ve başarısızlık gösteren özel sektör cezaevi şirketlerine, para cezaları, sözleşmenin iptali veya yenilenmemesi gibi çeşitli yaptırımlar uygulanır. Özel şirketler, maliyet tasarrufu sağlamak amacıyla hizmet kalitesini düşürmenin ileride elde edebilecekleri kârları engelleyeceğini bildikleri için dikkatli davranacaklardır.

Özel sektör cezaevlerine izin veren birçok eyalet, daha düşük maliyeti temin etmek için sıkı koşullar öne sürmektedir. Tennessee Eyaleti, yaptığı değerlendirmede sözleşmecinin daha düşük maliyetle en az aynı hizmet kalitesi veya aynı maliyette daha üstün kalitede hizmet sağladığı ortaya konursa sözleşme yenilemeye izin vermektedir. Texas ve Florida eyaletleri, özel işletmecilerin belirlenen standartların hepsini karşılamalarını ve eyaletin tesisi işletme maliyetinden en az %10 düşük maliyetle faaliyette bulunmalarını şart koşmaktadır (Swanson 2002: 104).

Cezaevlerinin özelleştirilmesini destekleyenler, özel yöneticilerin personeli belirlerken daha büyük bir esnekliğe sahip olduklarını ifade ederler. Özel yöneticilerin mevcut emeğin verimliliğini arttıran teknolojiyi daha etkin kullanabildiklerini, bu yüzden çıktı başına daha az emek faktörünü kullandığını iddia etmektedirler (Camp, Gaes 1999: 12). Dolayısıyla, maliyet-etkinlik için azaltılan emek faktörü kalitenin düşmesine yol açmayacaktır.

Özel sektör cezaevlerinin anahtar personel sayısını azaltarak maliyetleri düşürmeye çalıştığı iddiaları mevcuttur. Halbuki; Corrections Corporation of

America (CCA), Silverdale’de bir tesis için sözleşme yaptığı zaman, çalışanların sayısını 58’den 72’ye çıkarmıştır (Swanson 2002: 104). Bu örnek, özel sektörün her zaman personel sayısını azaltmadığını, optimal seviyede emek faktörü kullandığını göstermektedir. Kamu sektörü, olması gerekenden çok fazla büyümüştür. Kamu personel istihdam politikası da bunu desteklemektedir. Bir işi yapmak için yeterli olan sayının çok üstünde personel istihdam edilmektedir. Bu durum, kamunun yükünü ağırlaştırmakta ve hizmette verimsizliğe yol açmaktadır.

Özel sektör yöneticilerinin emek maliyetlerini aşağı çekme esnekliklerinin sınırları vardır. Çünkü kaliteli cezaevleri idare etmek ve sözleşme şartlarına göre hareket etmek zorundadırlar. Örneğin federal hükümetle sözleşme yapıldığı zaman, sözleşmeci 1965 Hizmet Sözleşmesi Yasası tarafından konulan ücret oranlarına sadık kalır. ABD Çalışma Bakanlığı, yerel emek piyasasında hüküm süren uygulamalara dayandırılan ücret oranları tayin eder. Bu ücret oranları sözleşmeci tarafından kullanılmak zorundadır (Camp, Gaes 1999: 19).

ABD’de Genel Muhasebe Ofisi’nin (General Accounting Office) hazırladığı bir raporda (1991) cezaevlerinin devlet tarafından işletilmesi ve ihale yöntemi ile özel kesim tarafından işletilmesi sonucu ortaya çıkan gün başına maliyet karşılaştırmaları yer almaktadır. Hizmeti üstlenen özel şirketlerin günlük maliyetleri, bir kuruluş hariç, devlet cezaevlerindeki günlük maliyetlerden daha düşüktür. Sadece bir özel şirketin günlük maliyetlerinin devlet cezaevlerinininkiyle aynı olduğu, diğerlerinde % 4’ten % 38.9’a kadar değişen oranlarda maliyet tasarrufları sağlandığı görülmektedir (Aktan, Özkıvrak 2000).

1.4.3. Özelleştirme Karşıtı Düşünceler

Ceza adaleti alanında cevaplanması gereken temel soru şudur: Devlet tarafından mahkum edilen suçluların sorumluluğu özel, kâr amaçlı sözleşmecilere verilmeli midir veya hapsedme, yalnızca kamu personelinden oluşan kamu

kuruluşları tarafından yürütülmeye mi devam edilmelidir? Özelleştirme karşıtları, toplumsal düzenin koruyucusu olarak ceza verme hakkının devlete ait olduğunu, cezanın infazı sürecindeki hizmetlerin bir kamu hizmeti olduğunu ve özel sektöre hiçbir şekilde devredilemeyeceğini savunmaktadırlar.

Özelleştirme karşıtları, devletin asli fonksiyonlarından birinin cezalandırma olduğunu ve adalet yönetiminde özel şirketlerin kâr motivasyonunun yeri olmadığını, kamu güvenliği ve özel kâr arasında bir çıkar çatışması yaratabileceğini öne sürerler (Maghan 1998). Özelleştirme karşıtları, cezalandırmanın devletin asli görevlerinden biri olduğuna ve sadece kamu kurumlarının bunu yönetmesi gerektiğine inanırlar (Armstrong 2001:18). Ceza normu, devletin egemen gücünün bir yansıması özelliği göstermektedir (Toroslu 1994:16).

Cezaevi faaliyetlerinin özelleştirilmesine en temel itiraz, devletin yasaları uygulama gücünü kullanmayı özel sözleşmecilere vermesiyle ilgilidir. Bazı yazarlar devletin, meşru gücün tek kaynağı olduğunu ve özel kuruluşlara devletin baskıcı (coercive) gücünü kullanmalarına izin vermenin devletin meşruiyetini yıkacağını iddia ederler (Vardalis, Becker 2000:136-137). Özel bir şirketin, yasaları çiğnemekten yakalanan kişileri cezalandırmaktan kâr elde etmesinin etik açıdan doğru olup olmadığı kuşkuludur (Shichor 1998: 84).

Weber'in modern devletin temel özelliği olarak tanımladığı, gücün meşru kullanımı tekelinin, özel şirketlere verilmesi, tartışmaların esas noktasını oluşturmaktadır (Genders 2002: 289). Meşruiyet, örgütsel yaşam için herhangi bir maliyet-etkin analizden daha önemlidir (Armstrong 2001:20). Özelleştirme, yurttaşla devlet arasındaki ahlaki bağı zayıflattığı için eleştirilmiştir (Feeley 2002: 322). Ceza verme yetkisine sahip devletin, cezaevi hizmetlerini sözleşme yapmak suretiyle özel sektöre yaptırması bir meşruiyet krizine yol açabilir. Cezaevi hizmetlerini özel

sektörün gerçekleştirilmesi, halkın gözünde özel sektör cezaevlerinin meşruluğunu kuşkulu hale getirecektir.

Cezaevlerinin özelleştirilmesi ile ilgili ilk meselelerden biri anayasaya uygunluktur. Özelleştirme karşıtları, hükümetin suçluları hapsedmeleri için özel şirketlerle sözleşme yapmasının anayasaya uygun olmayabileceğini tartışmaktadırlar (Swanson 2002: 100). Cezaevi yönetimi için özel sektörle sözleşme yapmak anayasaya uygunluk bakımından tartışmalıdır. Anayasal argümana göre; cezalandırma, devletin bir sorumluluğudur ve bu sorumluluğun özel kurumlara verilmemesi gerekir (Genders 2002: 289).

Cezai kurumlar, çok yönlü amaca sahip kurumlardır. Bu kurumlar, potansiyel suçluları kanunları çiğnemekten caydırmak, yasaları ihlal edenlerin suçlarının bedelini ödetmek ve mahkumları rehabilite etmek için toplum için tehlike arz edenleri hapsederler. Özel işletmeler ise esas olarak kâr elde etmek için kurulmuşlardır (Shichor 1999: 230).

Devlet, bir kamu hizmeti sunarken kâr elde etmek amacıyla hareket etmez. Asıl amaç, toplumsal faydanın sağlanmasıdır. Kâr elde etmek için kurulmuş özel şirketler ise kârlarını maksimize etmeye odaklanmışlardır. Bu yüzden, maliyetleri düşürmek için hizmet kalitesinden ödün verme yoluna gidebilirler. Toplum düzeni ve güvenliği için kritik öneme sahip cezaevlerindeki hizmet kalitesinden verilen ödünlere, çok büyük toplumsal kayıplara yol açabilmektedir.

Özelleştirme karşıtları, özel tedarikçilerin maliyet tasarrufu için vasıfsız koruma görevlileri çalıştırması ve bu yüzden mahkumların güvenliğine zarar vermeleri konusunda kaygılanmaktadırlar (Hart, Shleifer, Vishny 1996: 2). Cezaevi hizmetlerinin kalitesinde personel kalitesinin önemi yadsınamayacak kadar büyüktür.

Cezaevlerinde hem güvenlik sağlanmalı, hem de suçlular rehabilite edilmelidir. Bu yüzden cezaevlerinde çalışan personelin yetkin olması gerekmektedir.

Düşük kalitenin maliyeti, kamu sektörüne kaymaktadır. Özel sektör cezaevlerinde yaşanan firar, şiddet gibi olaylar kamu sektörünün yükünü arttırmaktadır. Polis, özel sektör cezaevinden firar eden kaçaklarla; mahkemeler, özel sektör cezaevlerinde yaşanan şiddet olayları davalarıyla ve kamu hastaneleri, özel sektör cezaevlerindeki olaylarda yaralanan mahkumlarla meşgul olmak zorunda kalmaktadır (Clement 2002: 8). Dolayısıyla, özel sektör cezaevlerinin kendilerinden beklenen etkinlik ve verimliliği ne derece sağladığı kuşkulu hale gelmektedir.

Bir özel şirket bir cezaevini idare etmek için sözleşme yaptığında, kâr güdüsünün amaç hiyerarşisinde en üste oturması çok olasıdır. Eğer uzun bir süre tatmin edici bir kâr seviyesi gerçekleşmezse, şirket cezaevini yürütmeyi sürdüremeyecektir. Kâr elde etmenin işletmelerin tek motivasyonları olmadığı öne sürülmeğe de, kâr elde etme faaliyetlerin temel amacıdır. Bir özel sektör cezaevi şirketi olan Avalon Community Services, web sitesinde “maksimum güvenli cezaevleri, maksimum kâr marjları” sloganını kullanarak yatırımcı aramaktadır. (Shichor 1999:230-232).

Daha çok kâr elde etmek isteyen özel şirketler, ceza adaleti alanındaki faaliyetlerini genişletmek isteyeceklerdir. Bunun için, özelleştirmenin en önemli nedeni olan cezaevi nüfus artışının devamı için çaba göstermeleri beklenebilir. Uzun mahkumiyetleri öneren sert ceza yasalarının yürürlüğe girmesi veya devam etmesi için sert ceza politikalarını savunan siyasetçileri desteklerler.

Özel sektör cezaevi endüstrisi, kamu çıkarını dikkate almaksızın kendi çıkarı için hükümet politikalarını etkileyebilmektedir (Shichor 1998: 84-85). Özel şirketler, siyasi kampanyalara doğrudan bağışlar yapmaktadır. 1998’de özel şirketler, 25

eyalette 361 adaya bağış yapmıştır (Jones, Newburn 2005: 68). Tesislerin günlük çalışmasına dahil olmayan özel şirketlerle ilgili mali çıkarları olan bankalar, yatırım şirketleri ve hissedarlar gibi aktörlerin cezai karar almada bir çıkarlarının olması mümkündür (Shichor 1999: 244).

Amerikan Yasama Değişim Konseyi (American Legislative Exchange Council), ABD’de sert mahkumiyet politikalarını ve özelleştirme yanlısı politikaları teşvik eden önemli bir aktördür. Amerikan Yasama Değişim Konseyi, Washington, DC tabanlı muhafazakar bir kuruluştur. Eyalet parlamenterlerinin %40’ının kuruluş üyesi olduğu tahmin edilmektedir. CCA ve Wackenhut gibi özel cezai şirketler, Konsey’in önde gelen savunucularıdır. Amerikan Yasama Değişim Konseyi, 1990’larda daha önce işlenen iki şiddet suçunu takiben işlenen üçüncü suça uzun mahkumiyetleri getiren “üç vuruş” yasalarının geliştirilmesinde oldukça etkili olmuştur (Jones, Newburn 2005: 68).

Cezaevi nüfusundaki artışı tetikleyen bu yasalar, kamunun cezaevleri için daha çok harcama yapmasına yol açacaktır. Böylece, özel sektör cezaevleri, maliyet-etkinlik sağlamaktan öte ek bir yük getirecektir. Artan cezaevi nüfusunu idare etmek için devlet özel şirketlerle daha çok cezaevi için sözleşme yapacaktır. Devlet, artan nüfus doğrultusunda özel şirketlere daha çok günlük ücret ödeyecektir. Oysa ki, özel sektör cezaevleri ne kadar çok mahkum barındırırsa, devletten o kadar çok ücret alacaktır ve cezaevlerini yöneten şirketlerin hisse senetleri borsada değer kazanacaktır.

Daha çok tutuklu için daha çok gün için günlük ücret ödemeye ek olarak, devlet sonunda artan günlük ücretler ödemeye zorlanabilir. Eğer devlet kendi cezaevlerine sahip olmazsa, özel şirketler tarafından konulan ücretleri ödemek dışında alternatifte sahip olmayabilir (Reid 1993:550).

Özel sektör cezaevleri, cezalandırmayı daha düşük bir maliyette gerçekleştirebilir. Fakat etkin bir düzenleme olmadan, mahkumların sadece ticari bir mal olarak görüldüğü bir sisteme neden olacaktır (Balak, Lave 2002:916). Rekabet, etkin bir hizmet tedariki için güçlü bir teşvik sağlarken; güçlü bir düzenleyici yapının yokluğunda toplumun çıkarlarını korumayı garanti etmeyebilir. Özel bir cezaevinin ilk veya tek amacı hissedar kârını maksimize etmektir (Schwartz, Nurge 2004: 142).

Etkin denetim pahalıdır ve eğer cezaevi özelleştirmesinden herhangi bir tasarruf sağlanıyorsa bu tasarrufları emebilir (Brown 1994: 109). Denetim ve düzenleme birimlerinin kurulması ihtiyacı söz konusuysa ve bunlar ek masraflar anlamına gelirken, hâlâ devletin özel sektör cezaevleri ile maliyet tasarrufu sağladığını söylemek oldukça güçtür.

Ayrıca, sözleşme görüşmelerinin maliyeti sık sık gözden kaçırılan bir maliyet unsurudur. Şirketlerden teklifleri toplama süreci, teklifleri analiz etme ve sözleşmenin kime verileceğine karar verme, genellikle görmezden gelinen bir masraftır (Mcfarland, McGowan, O'toole 2002: 9). Denetim maliyetlerine sözleşme maliyetleri de eklenince, özel sektör cezaevlerinin devlet için daha maliyetli olacağını söylemek mümkündür.

Özelleştirme savunucuları, devlet kurumları tarafından yapılan denetimin özel şirketlerin sözleşme hükümlerini bütünü ile yerine getirmesini garanti etmek için etkin bir tedbir olacağını iddia ederler. Belli başlı savları, devletin etkin olmaması ve kamu kurumlarının iyi iş yapmak için kabiliyet, inisiyatif ve motivasyona sahip olmamasıdır. Bu mantığa göre, aynı kurumları ve personelini aniden güvenilir ve etkin denetimcilere dönüştüren şey nedir (Shichor 1998: 91)? Kendi içinde tutarsız bu yaklaşım, kendi savlarını çürütmektedir.

Özelleştirme, devleti küçültmenin bir yolu olarak desteklenirken, cezaevlerinin özelleştirilmesinin tam aksi yönde bir etki yaptığı ileri sürülmektedir. Devleti küçültme sloganı altında yapılan özelleştirme, en azından ceza adaletinde, hem devletin fonksiyonlarını hem de devlet maliyetlerini arttırır (Feeley 2002: 322).

Özel sektörün kamu sektöründen daha üstün olduğu iddiaları, hâlâ kanıtlanamamıştır. Şirketler; eleştirel denetlemeler almaya, yapılan denetlemelerde başarısız olmaya, cezalandırılmaya ve sözleşmeleri kaybetmeye veya sözleşmeleri kaybetmekten kıl payı kurtulmaya devam etmektedir (Nathan 2004: 7). Ayrıca, özel sektörün yenilik ve modernizasyonu teşvik ettiği iddiası da kanıtlanmamıştır (EPSU, 2005: 4).

Özel sektör cezaevlerinin gerek maliyet etkin olduğunu gerekse hizmet kalitesinin kamu cezaevlerindekiyle daha iyi olduğu sonucuna ulaşan çalışmaların güvenilirliği tartışmalıdır. İyi bir karşılaştırma yapmak için karşılaştırılan cezaevlerinin güvenlik düzeyi, mahkum sayısı gibi özelliklerinin aynı olması gerekmektedir.

1996'da ABD Genel Muhasebe Ofisi (GAO, General Accounting Office) özel sektör cezaevlerinin kamu cezaevlerinden daha az maliyetli olduğuna dair bir sonuca ulaşmadığını ifade etmiştir (Jones, Newburn 2005: 62). Blakely ve Bumphus, Ceza Adaleti Enstitüsü'nün 1998 ve 2000 yıllarındaki Corrections Yearbook'lardan sağlanan verilerle yaptıkları çalışmalarında kamu ve özel sektör cezaevlerini karşılaştırmışlardır. Çalışmalarının sonuçlarından bazıları aşağıdaki gibi özetlenebilir (Blakely, Bumphus 2004: 28-29):

- 1998'de özel sektör, çalışanlarına 15.919 ila 19.103\$ arasında ücret ödemekteydi. Aynı yıl kamu cezaevleri, çalışanlarına 21.246 ila 34.004 \$ arasında ücret ödemekteydi.

- Özel sektörde bir cezaevi memuruna 6,7 tutuklu ve üst düzey işletme personeline 3,7 tutuklu düşerken; kamu sektöründe bir cezaevi memuruna 5,6 tutuklu ve bir üst düzey işletme personeline 3,1 tutuklu düşmektedir.
- Özel sektör cezaevi başına tutuklulara ortalama 40 saldırı ve personele ortalama 9 saldırı düşmüştür. Kamu sektörü başına tutuklulara ortalama 19 saldırı ve personele ortalama 10 saldırı düşmüştür.
- Özel sektör, tutukluların ortalama %28'inin uyuşturucu tedavi programlarına katıldığını bildirmiştir. Uyuşturucu tedavisi; danışma, grup terapisi ve uyuşturucu bağımlılığı programlarını içerir. Kamu sektörü tutukluların %14'ünün benzer tedavi programlarına katıldığını bildirmiştir

Bu veriler analiz edildiğinde, özel sektörün çalışanlarına kamu sektöründen daha az ücret ödediği, özel sektör cezaevinde cezaevi memuru başına düşen tutuklu sayısının kamu cezaevinden daha çok olduğu görülmektedir. Bu bulgular, özel sektör cezaevlerinin daha az ücretle daha az personel istihdam ettiği varsayımını desteklemektedir. Tutuklulara düşen ortalama saldırı sayısı, özel sektör cezaevlerinde daha çoktur. Personele yönelik ortalama saldırı sayısı ise kamu cezaevlerinde daha yüksektir. Bu bulgu ise özel sektör cezaevlerinin kamu cezaevlerinden daha az güvenli olduğu savını desteklemektedir. Uyuşturucu tedavi programlarına katılımı ise özel sektör daha yüksek bir katılım oranına sahiptir.

Devlet, cezaevlerinin faaliyetleri için özel şirketlerle sözleşme yaparsa, suçluları hapsedme üzerinde kim güç sahibi olacaktır (Hart, Shleifer, Vishny 1996: 5-6)? Özel sektör cezaevlerinde yaşanan saldırı, ölüm, firar gibi olaylarda kim sorumlu tutulacaktır? Bununla ilgili bir fikir birliğinden söz etmek çok zordur. Bu soruya cevap teşkil edebilecek bir uygulama ABD'de yaşanmıştır.

Olay, 1984'te ABD'de Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi'nin yabancıları hapsedtiği bir özel sektör tesisinde yaşanmıştır. Birkaç tutuklunun kaçma teşebbüsü

sırasında, bir cezaevi memuru tutuklulardan birini (Medina V. O'neil) kazaen öldürür. Tutuklunun ailesi, olayı Federal Bölge Mahkemesi'ne götürür. Mahkeme, özel şirketin istihdam ettiği görevlinin faaliyetlerinin yasalara göre “devlet eylemi” teşkil ettiği hükmünü vermiştir (Armstrong 2001:17). Bu karar, cezaevi hizmetleri sözleşmeyle özel şirketlere verilse bile, devletin sorumluluğunun ortadan kalkmadığını göstermiştir.

Özelleştirme taraftarlarının çabaları ceza politikalarını nasıl etkiliyorsa, özelleştirme karşıtlarının eylemleri de bazı sonuçlar vermektedir. Louisiana ve New York gibi birçok eyalet, işçi sendikaları ve diğer gruplardan gelen baskılara karşılık olarak moratoryumları yasalaştırmakta veya özel cezai tesisleri yasaklamaktadırlar. Wisconsin gibi diğer eyaletler, spekülasyon üzerine özel sektör cezaevlerinin inşasını yasaklayan kanunlar çıkarmaktadır. Endüstri eyalet düzeyinde yavaşlamakta gibi görünürken, federal hükümet tesislerin birçoğu için özel şirketlerle sözleşme yapmaktadır (Mcfarland, McGowan, O'toole 2002: 15).

1.5. Cezaevlerini Özelleştirme Türleri

Sürekli artan cezaevi nüfusu ile başa çıkmaya çalışan devlet kurumları, cezaevi inşası ve faaliyetleri için sözleşme yaparak tasarruf yapmaya ve aşırı kalabalıklığın baskısından kurtulmaya çabalamaktadırlar (Shichor 1999: 227). Özel sektör, ceza adaleti alanında çeşitli roller alabilmektedir. Cezaevlerinde özel şirketlerin faaliyet alanları Tablo 1.7'de sıralanmıştır. Faaliyet alanları 3 ana başlıkta toplanabilir: Cezaevlerinin inşası, gözetimle ilgili hizmetler ve diğer hizmetler. Özel şirketler cezaevlerini inşa eder, yönetir ve eğitim, sağlık gibi gözetimle ilgili olmayan diğer hizmetleri verir.

Bunların her birini bir özel sözleşmeci üstlenebilir. Özel olarak finanse edilen, tasarlanan, inşa edilen ve yürütülen cezaevi için tipik bir kurum yapısı; bir

banka, bir inşaat şirketi ve bir güvenlik şirketinden oluşan konsorsiyumdan meydana gelmektedir (Nathan 2005: 5).

Devlet, cezaevinin inşa sürecinden başlamak üzere, yönetim ve diğer hizmetlerin yürütülmesi için bir özel şirketle sözleşme yapabilir. Bu hizmetlerden sadece bir tanesi için olabildiği gibi bütün hizmetler için bir şirketle veya farklı şirketlerle sözleşme yapmak mümkündür. Devlet, öncelikle özelleştirmeyi düşündüğü hizmet için bir ihale açar. İhaleye katılan şirketlerden kaliteli hizmeti en maliyet-etkin olarak gerçekleştireceği düşünülen şirketle sözleşme yapılır.

Sözleşme bir cezaevinin inşasını kapsıyorsa, inşa için çeşitli finansman yöntemleri uygulanabilir. İnşayı kamu ya da özel sektör finanse eder. Kamu finansmanı söz konusu olduğunda, inşa bitiminde devlet, yönetimi kendisi üstlenebildiği gibi özel şirkete de devredebilir. Cezaevi yönetimi, özel şirkete verildiğinde devlet, mahkum başına bir ücret öder. Ayrıca, inşa bitiminde, gözetim hizmetleri devlette kalmak üzere, beslenme, sağlık gibi diğer hizmetler için özel şirketle sözleşme yapılabilir.

Özel finansman söz konusu olduğunda ise, inşa bitiminde devlet, cezaevini özel şirketten kiralar. Özel inşanın bir çeşidi, kirala-geri satın al seçeneğidir (lease-buy back option) Kirala-geri satın al düzenlemesi altında devlet kurumu, özel sektörün inşa ettiği tesisi belirli bir zaman için özel sektörden kiralar ve bu zamanın sonunda mülkiyet devlete geçer (Mays 2000: 131-132). ABD’de en sık inşa sürecinde özel sektöre başvurulduğunu söylemek mümkündür. Çünkü cezaevi inşa süreci, oldukça bürokratik ve uzun sürelidir.

Tablo 1.7. Özel Sektör Cezaevi Faaliyet Alanları

1. Cezaevlerinin inşası	2. Gözetim hizmetleri a. Gözetim ve denetim b. Kontrol odası izleme c. Çevre güvenliği	3. Diğer hizmetler a. Yemek b. Medikal/dişçilikle ilgili c. Danışma d. Uyuşturucu tedavisi e. Eğitim f. Cezaevi endüstrileri g. Eğlence h. Temizlik i. Yangın koruma j. Çamaşırhane k. Bakım/onarım l. Mahkeme, hastane ve cezaevi arasında eşlik etmek

Kaynak: Allan Brown, “Economic Aspects of Prison Privatisation: The Queensland Experience”, **Private Sector and Community Involvement in the Criminal Justice System** : proceedings of a conference held 30 November - 2 December 1992, Wellington, New Zealand, Australian Institute of Criminology, 1994, (AIC Conference Proceedings; no. 23), pp. 115.

Cezaevlerinin özelleştirilmesinin bir diğer çeşidi, hizmetlerin özel sözleşmeciler tarafından verilmesidir. Özel şirket, cezaevi inşası sürecine dahil olmadan da cezaevi hizmetlerini verebilir. Eğitim, dini hizmetler, yemek hizmetleri, sağlık bakımı, uyuşturucu ve alkol tedavisi, grup danışmanlığı, cezai endüstriler gibi alanlarda özel şirketler faaliyet göstermektedirler (Mays 2000: 132).

Devlet; yemek, sağlık, eğitim gibi hizmetler için özel şirketlerle sözleşme yapabileceği gibi, gözetim hizmetleri için de sözleşme yapabilir. Sözleşmede belirlenen mahkum başına ücret özel şirkete ödenir.

Sonuç olarak, özel sektör ya da kamu sektörü tarafından yaptırılan ve işletilen cezaevlerinin işlevleri farklı değildir. Ortak işlevler: cezaevlerinde iç ve dış güvenliğin sağlandığı adil bir düzen kurmak; mahkumlara barınma, iaae, sağlık, spor,

iletişim ve kültür hizmetleri gibi temel gereksinimleri karşılayacak hizmetleri sunmak; eēitim, çalışma ve rehabilitasyon programları ile mahkumu topluma yeniden kazandırmaktır. Dolayısıyla kamu sektörü için cezaevlerinin ihtiyaç programı ne ise, özel sektör için de ihtiyaç programı aynısıdır. Bu benzerlik, her iki kesimin de yatırım kararı alırken aynı kurallara baēlı kalmalarına ve yatırım maliyetlerini düşük tutmalarına neden olur. Kamu sektörü cezaevleri ile özel sektör ceza infaz kurumları arasında mimari tasarımlarda henüz dikkat çeken önemli farklılıklara rastlanmamaktadır (Saēlam 2003: 15-16).

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZEL SEKTÖR CEZAEVİ UYGULAMALARI

Bir kamu hizmeti olarak kabul edilen cezaevlerinde, mahkumların nakliyesi ve mahkum emeği örneklerinde olduğu gibi, özel sektörün geçmişte çeşitli roller aldığı görülmektedir. Özel sektörün mahkum emeğini sömürdüğü ve çeşitli suistimaller yapıldığı anlaşıldığında, devlet cezaevlerini tekrar kendi yönetim ve denetimine almıştır. Cezalandırmada kefaret (ödetme, diyet) anlayışından iyileştirme anlayışına geçişin bu değişimde payı büyüktür. Bununla birlikte, 1980'lerde özel sektör cezaevi uygulaması, tekrar gündeme gelmiştir.

1980'lerde serbest piyasa ideolojisinin hakim olmasıyla birlikte, devletin birçok alandan çekildiği görülmektedir. Cezaevi hizmetleri de bu kapsamda özelleştirilmeye başlanmıştır. Cezaevi nüfusundaki büyük artışın beraberinde getirdiği yüksek hapsedme maliyetleri, ülkelerin özel sektör cezaevlerine başvurmalarına yol açmıştır. Cezaevlerinin özelleştirilmesi, ideolojik olarak minimal devlet düşüncesini savunan libertarian ilkeler tarafından desteklenmektedir.

Cezaevlerinin özelleştirilmesinin esas olarak Anglo-Sakson tarihi ve kültürel geleneğine sahip ülkelerde ortaya çıktığı görülmektedir (Shichor 1998: 82). ABD, İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada ve diğer birkaç ülkede cezaevlerinin özelleştirilmesine artan bir ilgi mevcuttur. Bu ilgi, geleneksel olarak kamu kurumları tarafından sağlanan ve devletin münhasır alanı olarak kabul edilen hizmetlerin özelleştirilmesi eğiliminin bir parçasıdır.

ABD’de 31 eyalette ve federal sistemde toplam 100’ün üzerinde, İngiltere’de 11, Avustralya’da ise 7 özel sektör cezaevi vardır. Avustralya, yaklaşık %17’lik bir oranla özel sektör cezaevlerindeki en yüksek mahkum oranına sahiptir. İngiltere’de, mahkumların hemen hemen %10’u özel sektör cezaevlerinde hapsedilmektedir. Özel sektör cezaevlerinde hapsedilen mahkum sayısının en yüksek olduğu ABD’de ise bu oran sadece %7 civarındadır. Yeni Zelanda özel olarak yönetilen bir cezaevine sahiptir; fakat şimdiki hükümet bu politikaya karşı kanun çıkarmıştır (Roth, 2004).

ABD, CCA, Wackenhut gibi 14’ten fazla ana şirket tarafından çalıştırılan 164 özel cezai tesise sahiptir. 1995 sonunda, güvenli yetiştirme tesisleri için İngiltere ve Avustralya’daki sözleşmelerin toplam sayısı 6’ydı (Armstrong 2001:7). Özel cezaevi sektörünün en büyük olduğu ülke ABD’dir.

2.1. A.B.D.’de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

Suç ve ceza, 1960’ların sonundan itibaren Amerikan siyasi ajandasında önemli bir yer tutmaktadır. Cumhuriyetçi başkan adayını Barry Goldwater, 1964 kampanyasında sokaktaki suçu partizan bir mesele olarak öne sürmüştür. Bundan önce kamu güvenliği, genel olarak kamu sağlığı, kamu ulaşımı ve eğitimi gibi devletin birkaç önemli asli fonksiyonundan biri olarak görülmekteydi (Tonry 1999:425). Goldwater’ın kampanyasını 1968’de Richard Nixon’ın ‘kanun ve düzen’ için çağrısı izlemiştir (Mauer 2001:14).

Temelleri 1960’larda atılan ceza politikası, suç işleyenlerin sert cezalarla cezalandırılmaları gerektiğini savunmaktadır. Toplumda düzenin sağlanması için kişilerin suç işlemesinin önlenmesi önemlidir. Bu yüzden cezaların caydırıcı olması gerekmektedir. Cezaların caydırıcılığı ancak sert yasalarla sağlanabilir. Bu ceza politikalarının uygulamaya geçmesi için gerekli şartlar, 1970’lerdeki sosyo-politik gelişmelerle sağlanmaya başlamıştır.

Amerika'daki sosyo-politik hava, 1970'lerden itibaren daha muhafazakar olmuştur. Bu gelişme, cezai felsefe ve uygulama üzerinde de bir etkiye sahiptir. (Shichor, Sechrest 2002: 386). Muhafazakarlar, artan suç oranları için müsamahalı yargıçları ve yumuşak cezalandırmayı suçlamaktadırlar ve sert yasaları desteklerler. Refah konusunda ise bütçe kesintileri talep ederler (Tonry 1999:427). Bu yaklaşım, daha uzun ve daha kesin mahkumiyetlere doğru bir eğilime yol açmıştır. Ayrıca bu değişim, yetersiz cezaevi kapasitesi içinde olan çoğu eyalet üzerinde daha çok baskı yaratmaktadır (Giertz, Nardulli 1985:73).

Ceza politikalarındaki değişimler, Reagan yönetimi boyunca da aynı yönde devam etmiştir. Reagan dönemindeki muhafazakar anlayış, suçluların toplum için büyük bir tehlike oluşturduğunu vurgulamaktaydı.

Reagan yönetiminin sosyo-politik havada yarattığı muhafazakar dönüşümle beraber artan suç korkusu, medya tarafından desteklenmiştir. Bu eğilim, suça karşı sert olmanın (tough on crime) politikacılar tarafından popüler bir mesele olarak kullanılmasını beraberinde getirmiştir (Shichor 2000: 22).

Ceza politikalarındaki bu değişimler, sert yasaların kabul edilmesine yol açmıştır. Dolayısıyla cezaevi nüfusunda büyük artışlar meydana gelmiştir. Cezaevleri, kapasitelerinin üzerinde mahkum barındırmak zorunda kalmıştır. Artan cezaevi nüfusu, yeni cezaevi ihtiyacını doğurmuştur. Cezaevi nüfusundaki büyük artış ve beraberinde getirdiği yüksek maliyetler, özelleştirmeyi cazip bir seçenek haline getirmiştir. 1970'lere kadar, hapsedme alanında hemen hemen bir kamu tekeli söz konusudur. Bu durum, geniş özelleştirme dalgası ve Amerikan hapsedme oranlarındaki büyük artışla beraber 1980 ortalarına gelindiğinde son bulmuştur.

Ceza politikalarındaki değişim, ıslah harcamalarında artışı beraberinde getirmiştir. Yüksek hapsetme oranları sonucu cezaevlerinde daha çok kişinin hapsedilmesi, büyük harcama kalemlerine yol açmıştır.

1960 ile 1980 yılları arasında ıslah harcamaları %115 artmıştır. 1979'dan beri cezaevi inşası için eyalet harcamaları %612 artmıştır. Bu oran cezaevlerini yürütmek için yapılan harcama artışının (%328) yaklaşık iki katıdır. 1980'de toplam eyalet cezai harcamaları 4 milyar \$'dan fazladır. 1986 itibariyle 9,8 milyar \$'a yükselmiştir. Adalet sistemi için 1986 yılında 53,5 milyar \$ harcanmıştır. Federal, eyalet ve yerel hükümetler, 1985'ten beri %34'lük bir artışla 1988'de sivil ve ceza adaleti için 61 milyar \$ harcamıştır. Bu harcama, 1988'ten 1990'ta 74 milyar \$'a yükselmiştir (Lilly, Deflem 1996: 6). %21,3'lük bir artış yaşanmıştır.

ABD'deki cezaevlerinin özelleştirilmesi hareketi, 1980'lerin başlarında hız kazanmıştır. Çarpıcı ekonomik yeniden yapılanma, Ronald Reagan'ın monetarizmle talihsiz deneyimiyle ilgilidir. Yüksek faiz oranları, vergi indirimleri, sosyal harcamalardaki azalmalar, kaynakların orduya sapması, deregülasyon, artan bütçe açıkları ve uzun dönem kamu borcu endüstriyel iş faaliyetinin azalmasına yol açmıştır. İşsizlik artmış, haftalık ortalama reel ücretler düşmüş ve devlet gelirleri azalmıştır. Aynı dönemde, 20. yüzyılın çoğunda 100.000 ila 200.000 arasında seyreden cezaevi nüfusu süratle artmıştır (Nossal, Wood 2004:2-3).

Cezaevlerinin özelleştirilmesi 1980'lerde hız kazanmakla birlikte, özel sektörün daha önceki yıllarda da cezaevi hizmetleri verdiği görülmektedir. Kâr için modern cezaevi endüstrisinin doğuşu 1970'lerde meydana gelmiştir.

Özel sektör cezaevleri, Corrections Corporation of America (CCA) Tennessee'deki tüm eyalet cezaevi sistemini üstlenmeye çabaladığı zaman, 1980'lerin ortalarında ulusal gündeme girmiştir (Raher 2002:3). Amerikan yerel ve

eyalet hükümetleri, 1980 ortalarında ilçe tutukevleri ve eyalet cezaevlerini işletmeleri için özel şirketlerle anlaşma yapmaya başlamışlardır. 19. yüzyıl sonunda özel olarak işletilen cezaevlerinin terkinden sonra, ABD'deki federal ve eyalet hükümetleri yiyecek üretimi, eğitsel programlar, mesleki eğitim ve danışma gibi çeşitli hizmetleri sağlamak için özel şirketlere tekrar iş vermeye devam etmişlerdir. Cezaevleri Federal Bürosu, federal tutukluların şartlı tahliyelerinden önce nakledildikleri toplum iyileştirme merkezleri ve yurtları işletmeleri için 1960'lardan beri özel şirketlerle sözleşme yapmaktadır (Pozen 2003: 258).

İlk özel sektör cezaevi, 1975'te RCA Pennsylvania eyaleti sözleşmesi altında Weaversville'de çocuk suçlular için bir yetiştirme okulu açtığı zaman faaliyete geçmiştir. James O. Finckenauer, bir ceza adaleti profesörü, bu tesisin aynı kapsamda diğer programlardan daha iyi düzenlenmiş, donatılmış ve daha iyi kadrolu olduğunu belirtmiştir (Adler, Mueller, Laufer 1991:463). 400 ila 450 nüfusu ile Florida'nın en büyük üç çocuk kuruluşundan biri olan Erkek Çocuklar için Okeechobee Okulu, 1982'de Jack ve Ruth Eckerd Gençlik Gelişim Merkezi adını almıştır. Eyalet, mülkiyeti elinde tutuyordu; fakat programı yürütmek ve tesisi yönetmek için ayrı iki ihale açmıştı. Her iki sözleşme, büyük bir ecza imalatçısı Eckerd Corporation'ın kâr amacı gütmeyen kolu olan Eckerd Vakfı'yla yapılmıştır (Logan 1990:18).

Çocuk suçlular için olan tesislerin kâr amacı gütmeyen veya kâr amacı güden kuruluşlar tarafından işletilmesi ile ilgili nispeten az ihtilaf meydana gelmiştir. Eyalet çocuk cezai kuruluşlarının yerinin özel toplum-tabanlı programlar tarafından ikamesi, özel sektör cezaevlerine karşı olan bireyler ve kuruluşlar tarafından bile çok fazla övgü almaktadır (Logan 1990:15). Erkek Çocuklar için Okeechobee Okulu örneğinde olduğu gibi kâr amacı gütmeyen vakıf, dernek gibi kuruluşlar da çocuk cezai hizmetlerinde yer alabilmektedirler.

Çoğunlukla kâr amacı gütmeyen hayır cemiyetleri ve kurumları, çocuk suçlular için cezai tesisleri işletme faaliyetlerinde eskiden beri önemli bir rol

oynamıştır. Çocuk Suçluların Islahı İçin Toplum (Society for the Reformation of Juvenile Delinquents), ilk sığınak evini 1825'te New York City'de açmıştır. 1960'lar boyunca, özel olarak işletilen çocuk tesisleri hızla büyümeye başlamıştır. 1989'da ABD'deki özel olarak işletilen çocuk cezai tesislerinin sayısı, 1.100 kamu tesisine karşılık 2.167'ye yükselmiştir (McDonald, Fournier, Russell-Einhorn, Crawford 1998: 5).

Sadece ıslahevleri için değil, yurtlar, toplum tabanlı tesisler ve yasadışı göçmenlerin alıkonulduğu gözetim merkezleri için de özel sektörle sözleşmeler 1970'lerde yapılmaya başlanmıştır. Şimdiki özel sektör cezaevi dalgasının başladığı ilk alanlardan biri, Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi'nin (The Immigration and Naturalization Service) yetkisi altındaki gözetim merkezlerindedir.

1979'da Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi sınırdışı etmeye hazırlandığı yabancıların tümünü alıkoymak için tesislerinde yeterli yere sahip değildi. Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi, yasadışı göçmenleri, duruşmaları veya sınır dışı edilmelerine kadar alıkoymak için özel şirketlerle sözleşme yapmıştır. 1986 itibariyle, Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi gözetim tesislerinin dörtte biri özel kesimin elindeydi. Aynı yıl, hükümet özel yöneticilere ortalama günlük 26,25 \$ ödemiştir ve kendi tesisleri için günlük 26,42 \$ harcamıştır. Corrections Corporation of America ve Wackenhut, başlangıç işlerini Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi için yapmıştır (Swanson 2002: 98).

Wackenhut, Denver'ın dışında, Colorado'da Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi için bir gözetim tesisi inşa etmek için bir ihale kazanarak özel sektör cezaevi işine girmiştir. Aynı şekilde, Correctional Services Corporation Seattle, Washington'da bir göç gözetim tesisi işletmek için 1989'da bir ihale kazanmıştır (McDonald, Fournier, Russell-Einhorn, Crawford 1998: 5). 1988 itibariyle, Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi tarafından alıkonulan 2.700 kişinin yaklaşık (üçte biri) özel olarak çalıştırılan gözetim merkezlerinde bulunmaktadır (Dolovich 2005:459).

Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi'nin özel şirketlerle sözleşme yapmasının temel sebeplerinden biri, yüklenicilerin federal hükümetin yapabileceğinden daha az sürede yeni gözetim tesisleri inşa edebilmeleridir. Örneğin, Wackenhut, 150 yataklı bir tesisi sadece 90 günde inşa etmiş ve hizmete açmıştır (Swanson 2002:98).

Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi, mahkumları hapsedmek için özel şirketleri kullanan tek kamu kurumu değildir. Cezaevleri Federal Dairesi, 1960'ların sonlarından beri özel şirketlerle sözleşme yapmaktadır. Özel şirketler, federal hükümlülerin şartlı olarak serbest bırakılmadan önce nakledildikleri yurtlar olan halk tedavi merkezlerini işletmekten sorumludur. 1986 güzüyle birlikte, Cezaevleri Federal Dairesi 3000'in üzerinde hükümlünün barındığı 330 halk merkezi için sözleşme yapmıştır. Bu yataklar, günlük 31 \$'a mal olmaktadır. Daire'nin diğer kurumlarında ise bu maliyet günlük 39,5 \$'dır (Swanson 2002:98-99).

Cezaevleri Federal Bürosu, 1979'dan itibaren yurt (halfway-house) faaliyetlerinin tümü için sözleşme yapmıştır. 1985'te 32 eyalette sözleşme altında toplum-tabanlı tesisler (yurttaş grup evleri, toplum tedavi merkezleri) vardı. 1985'te, yaklaşık 34.000 çocuk suçlu, 2000 civarında özel tesiste tutulmaktaydı (Benson 1998:21).

Özel şirketler, yetişkin cezai tesislerine yemek hizmetleri, bakım, eğitim, mesleki eğitim, sağlık bakımı, cezaevi endüstri programları ve danışma gibi çeşitli hizmetler sağlamak için federal ve eyalet hükümetleriyle uzun zamandır sözleşme yapmaktadır. Bu sözleşmeler çok dikkat çekmemiştir; çünkü devletin mahkumları hapsedme yetkisi hakkında herhangi bir çelişki yaratmamıştır (McDonald, Fournier, Russell-Einhorn, Crawford 1998: 5).

1980 yılında yetişkinler için özelleştirilmiş güvenli tesis yoktu. Sözleşme yapmak için eyaletlerin yasal yetkisi yoktu. 1994 sonu itibariyle, eyaletlerin yarısı güvenli yetişkin tesisleri için sözleşme yapma yetkisine sahip olmuşlardır. 1998

itibariyle güvenli yetişkin cezaevleri için 21 farklı şirketle 80 sözleşme yürürlükteydi (Benson 1998:21).

2.1.1. Cezaevlerindeki Aşırı Kalabalıklaşma Sorunu

Cezaevi nüfusu, çeşitli faktörlerin karışık bir etkileşiminin sonucudur (Snacken, Beyens 1994:84-85):

- Demografik ve ekonomik evrimler gibi ceza adaleti sisteminin dışındaki faktörler,
- Hem sosyal değişimler ve hem de ceza politikası değişimlerinden etkilenen suç anlayışı,
- Ceza adaleti sistemindeki farklı karar vericilerin yaklaşımları, kararları ve politikaları,
- Dönemin siyasi atmosferi.

Bu faktörler, her ülkede ve her dönemde farklı ağırlıklara sahiptir. Nüfus hareketlerinin nedenini anlayabilmek için bütün bu faktörler incelenmelidir. ABD’de 1980’lerde hız kazanan yüksek nüfus artışlarını sayılan bütün bu faktörler etkilemiştir.

Cezalandırmadaki genişlemenin bir kısmı, 1970 sonlarından 1990’ların erken dönemlerine kadar şiddet suçları oranlarındaki artışların bir sonucudur. Fakat artışların tümünü suç oranlarıyla açıklamak mümkün değildir. Şiddet suçları ikiye katlanırken; hapsedme dört kat artmıştır (Ruddell 2004:3). Kriminolojist Alfred Blumstein ve Allen Bleck’in 1980-1996 yılları arasındaki cezaevi nüfusunu inceledikleri çalışmada, suçtaki değişimin nüfustaki değişimdeki payı %12 iken, hapsedme politikalarındaki değişimin payının ise %88 olduğu sonucuna ulaşılmıştır

(Mauer 2003:6). Ceza politikasındaki değişimin cezaevi nüfus artışıdaki payının daha büyük olduğu görölmektedir.

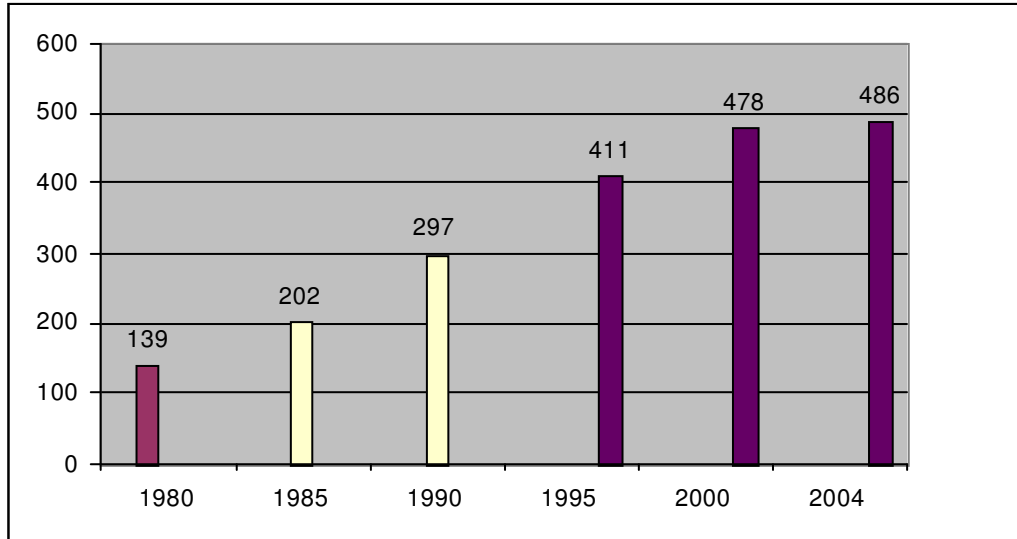
Amerikan ceza ideolojisinde, ceza adaleti sisteminin suçluları ıslah etmeye ve rehabilite etmeye yönelik tasarlanması gerektiği inancından, yasa ve düzen ideolojisi ve popölist cezalandırıcılık denen anlayışa doğru bir kayma görölmektedir. Bu anlayışa göre; suçtu daha iyi kontrol edebilmek için suçlular sert bir şekilde cezalandırılmalıdır. Suçta karşı sert tutum, politikacılar ve medya tarafından desteklenmektedir (Cavadino, Dignan 2006: 437).

Ceza politikalarındaki değişimler, hapsedme oranlarını etkilemektedir. Sert yasalar, yüksek hapsedme oranlarını beraberinde getirmektedir. Yüksek hapsedme oranları nispeten yeni bir olgudur. 1920 ile 1970 yılları arasında ABD, görece sabit bir cezalandırma miktarı kullanmıştır. Bu dönemde hapsedme oranı 100.000 kişi başına 100 ile 150 arasında değişmekteydi (Ruddell 2004: 1).

Özellikle 1980’lerdeki yüksek hapsedme oranları, uyuşturucuyla savaşı, ‘‘uç vuruş ve dışarıdasın’’ gibi uzun mahkumiyetler öngören yasaların doğal bir sonucudur. Grafik 2.1.’de bu politikaların sonucu açık bir şekilde görölebilmektedir. 1980-2004 arasında hapsedme oranı artış trendinde seyretmektedir. Hapsedme oranı, 2004 yılında en yüksek oranına ulaşmıştır. Hapsedme oranı, 1980-1985 arasında %45,32; 1985-1990 arası %47,02; 1990-1995 arası %38,38; 1995-2000 arası %16,3; 2000-2004 arası %1,67 oranında bir artış göstermiştir. 1980’ler ve 1990’lar boyunca hapsedme oranında keskin artışlar söz konusuysen, son yıllarda daha yavaş bir büyüme hızı gözlenmektedir. 1995-2000 yılları arasında hapsedme oranının büyüme trendinde yarıdan fazla görölen düşüş, suç oranlarındaki düşüşten kaynaklanmaktadır.

Grafik 2.1. ABD Hapsetme Oranları 1980-2004

(100.000 kişiye düşen tutuklu sayısı)

Kaynak: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics,
<http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/glance/tables/incrttab.htm>, 23.10.2005

ABD'nin diğer sanayileşmiş uluslardan daha yüksek bir şiddet suçu oranına sahip olmasına rağmen, son yıllardaki eşi görülmemiş cezaevi nüfus artışının çoğu suç oranları ile değil hapsetme ve uyuşturucu politikasındaki değişimlerle açıklanır. Uyuşturucu ile savaş için federal finansman, 1981'de 1,5 milyar \$'dan 1989'da 6,6 milyar \$'a çıkmıştır. 1999 itibariyle 17 milyar \$'a yükselmiştir (Mauer 2003:7-11). 1981-1989 yılları arasında %340'lık; 1989-1999 yılları arasında %157,57'lik artış yaşanmıştır. Bu rakamlar, uyuşturucuyla savaşa büyük kaynak ayrıldığını göstermektedir.

Sadece uyuşturucu değil diğer suçlar için de ABD'de diğer Batı ülkelerine göre daha uzun hapis cezaları uygulanmaktadır. Sadece ABD'de, mahkumiyetler genellikle bir veya iki seneden fazladır. Çoğu ülkede, mahkumiyetlerin %5'ten daha az bir kısmı bir yıl veya daha uzundur. 1994'te ABD'de ağır suçlardan cezaevine gönderilenlerin ortalama mahkumiyeti 71 aydı. Ağır suçlardan cezaevinde olanların

yarısından fazlası, 10 yılı aşan hapis cezasına mahkum edilmişti (Tonry 1999:420). Hırsızlıktan suçlu bulunan bir kişi, ABD’de ortalama 16,2 ay, Kanada’da 5,3 ay, İngiltere’de 6,8 ay cezaevinde kalmaktadır (Mauer 2003:7-11). Yaklaşık her 31 yetişkinden biri, cezai denetim altındadır. 1980 yılında bu oran, 91 yetişkinde birdi. (Austin, Bruce, Carroll, Mccall, Richards 2000: 3).

ABD cezaevi nüfusu, 1971’de ve 1979-1980 arasında ciddi bir artış göstermiştir (Adler, Mueller, Laufer 1991: 454-455). Bu artış 1980’lerde izlenen “uyuşturucu savaşı” ile devam etmiştir.

Tablo 2.1. 1980-2005 Arasında ABD Tutukevi ve Cezaevi Nüfusu

	Tutukevi	Cezaevi	Toplam
1980	183.988	319.598	503.586
1981	196.785	360.029	556.814
1982	209.582	402.914	612.496
1983	223.551	423.898	647.449
1984	234.500	448.264	682.764
1985	256.615	487.593	744.208
1986	274.444	526.436	800.880
1987	295.873	562.814	858.687
1988	343.569	607.766	951.335
1989	395.553	683.367	1.078.920
1990	405.320	743.382	1.148.702
1991	426.479	792.535	1.219.014
1992	444.584	850.566	1.295.150
1993	459.804	909.381	1.369.185
1994	486.474	990.147	1.476.621
1995	507.044	1.078.542	1.585.586
1996	518.492	1.127.528	1.646.020
1997	567.079	1.176.564	1.743.643
1998	592.462	1.224.469	1.816.931
1999	605.943	1.287.172	1.893.115
2000	621.149	1.316.333	1.937.482
2001	631.240	1.330.007	1.961.247
2002	665.475	1.367.547	2.033.022
2003	691.301	1.390.279	2.081.580
2004	713.990	1.421.911	2.135.901
2005	747.529	1.446.269	2.193.798

Kaynak: Bureau of Justice Statistics, **Corrections Statistics, Adult correctional populations, 1980-2005**, <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/glance/tables/corr2tab.htm>, Page last revised on January 21, 2007

Tablo 2.1.'de ABD'de 1980-2005 yılları arasındaki tutukevi ve cezaevi nüfusu gösterilmektedir. Tutukevleri bir sene ve bir seneden daha az ceza alan suçluların; cezaevleri ise cezası bir seneden çok mahkumların hapsedildikleri kurumlardır. Cezaevi nüfusu, tutukevi nüfusunun her zaman üzerinde seyretmektedir. Bu durum, ceza politikalarındaki sertleşmeden kaynaklanmaktadır. 1980-2005 yılları arasında genel bir artış trendi vardır.

1981 yılında toplam cezaevi nüfusu bir önceki yıla göre %10,56'lık bir artış göstermiştir. En büyük artış, 1988-1989 yılları arasında gerçekleştirmiştir (%13,41). Bu dönem, uyuşturucuyla savaşın hız kazandığı dönemdir. 1992-1993 yılları arasındaki artış oranı %5,71 iken, 1993-1994 yılları arasındaki artış %7,84 olmuştur. Bu farkın nedeni, 1993 sonunda yürürlüğe giren üç vuruş yasalarıdır. 1980-1990 yılları arasındaki toplam nüfus artışı %128,1; 1990-2000 yılları arasında %68,66; 2000-2005 yılları arasındaki artış ise %13'tür. 1980 ile 1990 yılları arasındaki on yıllık periyottaki nüfus artışının, izleyen on yıllık periyottan fazla olmasını 1990'larda düşen suç oranları açıklayabilir. Ayrıca, cezaevi nüfus artışı üzerinde uyuşturucuyla savaş politikasının üç vuruş yasalarından daha etkili olduğu söylenebilir. 1987 sonu itibariyle, eyalet ve federal mahkum nüfusu 562.814'tü. Bu sayı, 1980'deki mahkum nüfusunun %76 fazlasıdır.

Buna karşın cezaevi kapasitesi, artan nüfusla aynı hızda gitmemektedir. 1987'de eyalet cezaevleri, kapasitelerinin %105'i ile %120'si arasında kullanılmıştır. Federal cezaevleri, barındırabilecekleri maksimum mahkum sayısının %37'si ile %73'ü arasında daha fazla mahkum barındırmaktadır. 12.000'in üzerinde eyalet mahkumu, diğer tesisler dolup taşıdığı için yerel tutukevlerinde tutulmak zorundaydı. Kalabalıklığın yanı sıra, bu cezaevleri oldukça eskiydi. Mahkumların %10'u 1875'ten önce inşa edilmiş cezaevlerinde kilit altındadır (Logan 1990:7-8). Cezaevlerinin kapasitelerinin üzerinde faaliyet göstermeleri ve eski binalardan oluşmaları, hem güvenlik hem de hizmet kalitesi üzerinde olumsuz etkilere sahiptir.

1980’de uyuşturucu suçundan mahkum kişi sayısı sadece 19.000 iken (mahkum nüfusunun yaklaşık %6’sı), bu sayı 1998 itibariyle 237.000’e çıkmıştır (mahkum nüfusunun %21’i). Uyuşturucu suçları için ortalama mahkumiyet 1985’te 13 ayken; 1994 itibariyle 30 aya yükselmiştir (Austin, Bruce, Carroll, Mccall, Richards 2000: 8).

1991’de federal mahkumların %13,6’sı uyuşturucu taşımaktan, %42,9’u uyuşturucu ticaretinden ve %1,4’ü diğer uyuşturucu suçlarından mahkum edilmişlerdi. 1995’te bu oranlar sırayla, %12,2, %44,6, %4,2 olurken; 1997’de ise %11,5, %45,5, %5,6’dır (Caulkins, Chandler 2006: 623-625).

Toplamda genel bir artış trendi olduğu görölmektedir. 1991’de federal mahkumların %57,9’u, 1995’te %61’i uyuşturucudan cezaevine gönderilmiştir. Cezaevi nüfusundaki artışta en büyük faktör uyuşturucuyla savaş uygulamasıdır.

1980’lerin sonlarına kadar, ‘‘üç vuruş ve dışardasınız’’(three strikes and you’re out) sloganı gündeme gelmemişti. Genellikle California ile ilişkilendirilmesine rağmen, slogan ilk olarak Washington Eyaleti’nde suç ve hükümle ilgili tartışmalardaki ‘‘mecburi minimum hüküm’’ kavramıyla ilgili olmuştur. Tecavüzcü bir mahkum tarafından bıçaklanarak öldürölen Diane Ballasiotes’in 1988’deki cinayetini takiben; muhafazakar bir aktivist ve yerel televizyon yorumcusu John Carlson ve Diana’nın annesi, Washington’da daha sert yasalar için mücadele eden güçlere katılmıştır. Ceza reform grupları ve ceza adaleti profesyonellerinden gelen önemli muhalefete rağmen, Kasım 1993’te eyalet çapındaki bir oylamada üç vuruş yasalarına kaynaklık eden yasa, seçmenlerin ezici çoğunluğu ile onaylanmıştır (Jones, Newburn 2006: 783).

İlk ‘‘üç vuruş’’ yasası 1993’te yürürlüğe girmiştir (Tonry 1999:422). 24 eyalet, 1993 ile 1995 arasında ‘‘üç vuruş’’ mevzuatını, tekrar suç işleyenlerin

mahkumiyetlerini genişleten mevcut yasalarına eklemiştir (Jones, Newburn 2006: 784). Üç vuruş yasaları, daha önceki suçlarından sonra üçüncü kez suç işleyenler için ağır cezalar öngörmektedir.

1990'larda, "üç vuruş" yasaları eyaletlerin yarısı tarafından benimsenmiştir. California'nın "üç vuruş" yasası, daha önceki şiddet suçlarını takiben bir üçüncü suç için 25 yıllık ceza öngörür. California'da 2003 yılında yaşanan bir olayda bir mağazadan 153 \$ değerinde videoteyp çalmaktan suçlanan bir adam, 50 yıl hapis cezası almıştır. Böylece California vergi mükellefleri, gelecek 50 yıl videoteyp hırsızını hapsedmek için en az 1 milyon \$ harcayacaktır (Mauer 2003:10).

Hapis cezalarının ağırlaştırılmasının kamu maliyesine ne kadar büyük bir yük getirdiği bu örnekten görülebilmektedir. Bu uygulamalar sonucu kişi başına düşen cezaevi harcamaları kaçınılmaz şekilde artacaktır.

1984 ile 1996 yılları arasında ABD'de eyalet cezaevlerine harcanan para miktarı, 6,778 milyar \$'dan 22,033 milyar \$'a yükselmiştir (Stephan 1999:iv). ABD'de, 1996'da ceza adaletine harcanan toplam tutar, 120 milyar \$'dır. Bunun 53 milyar \$'ı polis, 41 milyar \$'ı cezaevleri için, 26 milyar \$'ı yargı ve yasal maliyetler için yapılan harcamalardır (Witte, Witt 2001:21-22). Cezaevleri harcamaları, ceza adaleti harcamaları içinde %34,1'lik bir pay almaktadır.

Suç oranları ne olursa olsun, halk daha sert cezalar talep etmektedir (Tonry 1999:420). 1975'ten 1985'e kadar ağır suç oranı %1,42 azalırken; eyalet ve federal mahkumlar yaklaşık 2 kat artmıştır (Smith 1993). 1984'ten 1991'e kadar tutuklu sayısı %79 artarken; suç oranları %17 oranında bir artış göstermiştir. Şiddet suçları ise %41 artmıştır (Mauer 2001:12).

Toplam cezaevi nüfusunda suç oranlarındaki artışın oldukça üzerinde bir büyüme görülmüştür. Bu artış, hem tutukevleri hem de cezaevlerinde hapsedilen suçluların sayısında meydana gelmiştir. Suç oranlarının üzerindeki nüfus artışı, ancak yürürlükteki yasaların bir sonucudur. Yasaların öngördüğü cezalar ne kadar uzunsa, cezaevi nüfusu o kadar artacaktır.

1990'ların büyük kısmında suç oranlarının düşmesine karşın; cezaevi nüfusu amansız tırmanışına devam etmiştir. Cinayet ve hırsızlıkta 1990'dan beri yaklaşık %40 oranında bir düşüş olmasına rağmen; hapsedme oranı artmaya devam etmiştir (Balak, Lave 2002:880-881). 1991 ile 1998 arasında suç oranları %22 düşmüştür. Şiddet suçları oranı ise %25 düşmüştür (Mauer 2001:12). 1991-1998 arasında toplam cezaevi nüfusu ise %49'luk bir artış göstermiştir (Tablo 2.1.).

Bazıları, suç kontrolünün cezaevinin işe yaradığı anlayışını doğruladığını öne sürmüştür. 1990'larda suç oranları genel olarak düşerken; cezaevi nüfusu artmıştır. Öndegelen iki çalışmada suç oranları ve cezaevi nüfusu arasındaki ilişki incelenmiş; şiddet suçundaki düşüşün yaklaşık %25'inin hapsedmedeki artışın bir sonucu olduğu öne sürülmüştür (Mauer 2003:12). Diğer faktörlerin etkisi %75 oranındadır. Demek ki, hapsedmenin caydırıcı etkisi suç oranlarında küçük bir role sahiptir.

2002 yıl sonunda, cezaevi nüfusu bir önceki yıla göre %2,8 oranında artmıştır. Şiddet suçları oranı, 1991 ile 1992 arasında en üst düzeye erişirken; daha sonra önemli ölçüde düşmüştür. 2002 yıl sonunda şiddet suçlarının oranı, 1950'lerden beri ilk kez en düşük seviyesine ulaşmıştır (Ruddell 2004:2). Buna rağmen, cezaevi nüfus artışı devam etmektedir. Azalan suç oranlarına rağmen, şiddet suçları için uzun mahkumiyetler getiren üç vuruş yasalarının nüfus artışı üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür.

Cezaevi hizmetleri için gittikçe daha çok harcama yapılmaktadır. Bu, artan cezaevi nüfusunun bir sonucudur. Cezaevi hizmetleri için yapılan harcamalar, eğitim, sağlık gibi kamu hizmetleri için yapılan harcamaların oldukça üstünde seyretmektedir. Cezai bütçelerdeki artış yasa koyucuları sağlık, eğitim veya refah programlarındaki yatırımları azaltmaya zorlamaktadır. Diğer kamu hizmetlerinin payını azaltan cezaevi hizmetleri harcamalarının, toplumsal refah üstünde olumsuz etkileri olduğu söylenebilir.

Maryland'de cezai tesislerde devlet kolejlerinden daha çok kişi vardır ve California'da 1984'ten 1999'a kadar cezaevi sistemine sağlanan finansmanda %209'luk bir artış olurken, devlet üniversiteleri finansmanında aynı dönemde sadece %15'lik bir artış olmuştur (Ruddell 2004:14-15). 1988'den itibaren New York devlet üniversitelerinin harcaması %29 düşerken, cezaevlerinin %76 artmıştır. Eyaletin yıllık cezaevi bütçesi 761 milyon \$'a çıkmış, New York şehir ve eyalet üniversitelerinin ise 615 milyon \$'a düşmüştür. Eyalet 1998 itibariyle her yıl cezaevlerine, eyalet ve şehir kolejlerinden 275 milyon \$ daha fazla harcamaktadır (Austin, Bruce, Carroll, Mccall, Richards 2000:7).

1977'den 2001'e kadar, ulusal harcamalar bakımından eyalet ve yerel ıslah harcamaları %1101 artmıştır. Aynı dönemde diğer harcamalardaki artışlar şu şekildedir: Hastane ve sağlık bakımı %482, eğitim %448, kamu refahı %617. Eğer suçun gerçek kaynakları aile ve eğitim olarak görülüyorsa, ıslaha harcanan paranın iyi bir yatırım olduğu şüphelidir (Ruddell 2004:14-15). Cezaevindeki bir kişinin yıllık masrafı, Harvard'da öğrenim gören bir öğrencinin bir yıllık eğitim harcınının yaklaşık iki katına ulaşmaktadır (Özdemir 2004:217).

2000 yılında ABD'de bir suçluyu cezaevinde tutmanın ortalama maliyeti 21.400\$'dır (Ruddell 2004:14-15). 2000 yılında mahkum sayısının bir milyonun üzerinde olduğu göz önüne alınırsa, hapsetme maliyetlerinin ne denli yüksek olduğu anlaşılabilir.

Cezaevi nüfusundaki sürekli artışın beraberinde getirdiği mali sonuçlar muazzamdır: Yüzyıl sonunda, eyalet hükümetleri tüm bütçelerinin ortalama %7'sini yalnız cezaî tesis faaliyetlerine harcamaktaydı (Culp 2005: 431).

Aşırı kalabalıklaşma sorununu çözmek için daha fazla cezaevi inşa edilmek zorundaydı. Fakat bu çözümün sorunlu yanları vardır: Cezaevi inşa etmek ucuz değildir. İnşa süreci karmaşık ve zaman alıcı olabilir. Bir eyalet yeni bir tutukevi veya cezaevi inşa etmeye karar verdiğinde, projeyi finanse etmek için gerekli tahvil ihracını seçmenlerin onayına sunmak zorundadır.

1985'te yüksek kapasiteli ve orta güvenli yeni bir tesisin maliyeti 140 milyon \$'a kadar çıkabilmekteydi (Dolovich 2005:458). 1986 itibariyle, cezaevi nüfusu yarım milyonu geçmiş ve 38 eyalet ya tam kapasite ya da aşırı kapasitede çalışmaktaydı. Birçok eyalet, borç limitine ulaşmıştı ve inşayı finanse etmek için gereken tahvilleri artık çıkaramamaktaydı. Özel şirketlerle sözleşme yapmak, aşırı kalabalıklaşma sorununa cevap vermekte diğer seçeneklere göre politik olarak daha az zahmetsiz bir yol olarak görülmeye başlanmıştı (Nossal, Wood 2004:3).

2.1.2. Özel Sektör Cezaevi Seçeneği

Yüksek hapsedme oranlarının yol açtığı 1980'lerdeki cezaevi nüfus artışı büyük bir sorun haline gelmiştir. Cezaevlerinin kapasitelerinin üzerinde mahkum ve tutuklu barındırması hizmet kalitesinin ve güvenliğin azalmasını beraberinde getirmiştir. Artan nüfusu barındırmak için gerekli yeni cezaevlerinin inşası ise zaman alan ve karmaşık bir süreçtir. Verimsiz kamu hizmetlerini özelleştirme anlayışından hareket eden Reagan yönetimi, cezaevi hizmetlerinin özelleştirilmesini bir çözüm olarak görmüştür.

Yönetim, hem US Marshals Service'i hem de Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi'ni gözetim tesisleri için özel şirketlerle sözleşme yapmaları için teşvik etmiştir. 1983'te Behavioral Systems, Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi tutuklularını barındırmak için bir sözleşme kazanmıştır (Greene 2002: 2). Hükümetin cezaevi hizmetlerini özelleştirme yöntemine başvurmasıyla, 1980'lerin başında ceza adaleti alanında faaliyet gösteren şirketler birbiri ardına kurulmuştur.

1983'te, Cumhuriyetçi Parti'nin eyalet eski başkanı, Thomas Beasley, Nashville'de Corrections Corporation of America'yı (CCA) kurdu. Şirket, ilk ihalesini Houston, Texas'ta bir göçmen tutuk evini işletmek için kazanmıştı. CCA çok geçmeden, Chattanooga yakınlarında bir çalışma çiftliğini işletmek için ilk yetişkin cezaevi ihalesini kazanmıştır. Aynı yılda, güvenlik endüstrisinde 30 yıllık deneyime sahip bir Florida anonim şirketi olan Wackenhut, Denver, Colorado'da bir tutukevi ihalesini kazanmıştır (Nossal, Wood 2004:3).

1970'lerde ıslahevleri, yurtlar, toplum tabanlı tesisler ve yasadışı göçmenlerin alıkonulduğu gözetim merkezleri için özel sektörle sözleşmeler yapılmaya başlanmıştır. Yetişkinlerin hapsedildiği güvenli tesisler için 1980'lerin ortasında özel şirketlerle sözleşme yapılmaya başlanmıştır.

İlçe seviyesindeki ilk özel sektör cezaevi sözleşmesi 1984'te Hamilton ilçesi, Tennessee ile CCA arasında imzalanmıştır. Eyalet seviyesindeki ilk sözleşme ise 1985'te Kentucky Eyaleti ile United States Corrections Corporation arasında imzalanmıştır (Mcfarland, McGowan, O'toole 2002: 1). 1990'da U.S. Marshals Service, Leavenworth, Kansas'ta federal bir gözetim tesisini tasarlamak, inşa etmek ve işletmek için iki özel şirketle sözleşme yaptığını bildirmişti. Bu, maksimum güvenli federal bir tesis için yapılan ilk sözleşmeydi (Reid 1993:549).

1985'te Corrections Corporation of America, Tennessee'nin tüm cezaevi sistemini devralıp işletmeyi teklif etmiştir. CCA, 100 milyon \$ ödeyerek 99 yıllık kira anlaşması istemiştir. Ayrıca, iki kapalı cezaevinin yapımını da kapsayan 150 milyon \$'lık yatırım yapma garantisi vermiştir. Karşılık olarak eyaletin anlaşma kapsamındaki yaklaşık 7000 mahkumun her biri için günlük ücret ödemesi sözkonusuydu. CCA'nın teklifi kabul edilmemiş olmasına rağmen, basında ve kamuoyunda büyük bir yankı uyandırmıştı (Savas 1994: 250).

CCA, Bay İlçesi, Florida ile 1985'te; Santa Fe İlçesi, New Mexico ile 1986'da tutukevi işletmek için sözleşme yapmıştır (McDonald, Fournier, Russell-Einhorn, Crawford 1998: 6). 1986'da U.S. Corrections Corporation ve bir diğer özel şirket, Kentucky'de 300 yataklı minimum güvenli bir tesis açmışlardır. 1980'lerin sonları itibariyle 1.900'den fazla mahkum, özel olarak işletilen güvenli cezai tesislerde tutulmaktaydı (Schmalleger 1993:447-448).

Seçmenler, yeni cezaevleri için tahvil ihracı aleyhinde oy kullanmaktadırlar. Özelleştirmenin en büyük avantajı, halkın onayı olmadan cezaevi inşa etmeye imkan vermesidir (Schwartz, Nurge 2004: 136-138). Dolayısıyla, devlet, artan cezaevi nüfusu için hızlı cezaevi inşa eden özel şirketlerle sözleşme yapma yoluna gitmiştir. 1980'ler boyunca ve 1990'ların ilk yıllarında birçok cezaevi, özel şirketler tarafından inşa edilmiş ve yönetilmiştir.

1996'ya gelindiğinde, sözleşme yapan 17 şirket vardır. Özel sektör cezaevi endüstrisi, 1997 itibariyle yaklaşık 140 tesiste 64.000 yetişkini hapsedmektedir. 1998 itibariyle, özel tesislerde hapsedilen tahmini hükümlü 85.000'e yükselmiştir (Swanson 2002: 99).

1995 itibariyle en az 17 eyalette faaliyette ya da yapım aşamasında özel sektör cezaevi mevcuttu (Shelden, Brown 2000:46). 1997 itibariyle, ABD'de özel tutukevi ve cezaevi işleten yirmiden fazla şirket vardı (Swanson 2002: 99). 1997'de

ABD’de yaklaşık 140 özel tesiste hapsedilen 64.000 civarı yetişkin ile özel sektör cezaevi endüstrisinin 1 milyar \$ civarında gelir elde ettiği tahmin edilmiştir (Greene 2000: 1). 2002’de 154’ü ABD’de olmak üzere 185 özelleştirilmiş tesis mevcuttu. Bu tesislerin toplam kapasitesi, 143.771 mahkumdu (Swanson 2002: 99-100). CCA ve Wackenhut, en büyük iki şirkettir ve özel sektör cezaevi sisteminin büyük bir kısmını kontrol etmektedirler.

Şekil 2.1. 1997 İtibariyle Özel Tutukluların Eyalet Tutuklularına Oranı

Kaynak: Atsuko Maruono, **The Correctional-Commercial Complex: An Examination of Privatization of the US Prison System**, College of Arts and Sciences at West Virginia University, Master of Arts in Geography, Department of Geology and Geography, Morgantown, West Virginia, 2000,pp.74

Şekil 2.1.’den de görüldüğü gibi 1997 yılına gelindiğinde, güney eyaletlerindeki özel sektör cezaevi nüfusunun eyalet cezaevi nüfusuna oranı, diğer eyaletlere nazaran daha büyüktür. En düşük oranlar ise kuzey ve doğu eyaletlerinde görülmektedir. Özel sektör cezaevlerinin güney eyaletlerinde yoğunlaşmasının tarihsel bir nedeni vardır. İç Savaş’tan sonra, köleliğin kaldırılmasıyla birlikte mahkum emeğinin özel sektöre kiralanması sıkça rastlanan bir uygulamaydı.

Özel sektör firmaları, tutukevi ve cezaevleri nüfusunda geçen yıllarda gözlenen hızlı artışın ortaya çıkardığı yatak ihtiyacına cevap vermektedirler. Bu artış, girişimcilerin cezaevi inşa etmeleri, sahip olmaları ve işletmeleri için büyük fırsatlar doğurmuştur (Camp, Gaes 2000:1). Ağustos 1997'de CCA, 17 eyalette, Columbia Bölgesi'nde, Puerto Rico'da, Avustralya'da ve İngiltere'de 69 tesis çalıştırmaktaydı. Aynı dönemde ABD'de tahmini 100 tane özel tesis faaliyeteydi (Benson 1998:22-23). 1997 sonunda, 84 özel sektör cezaevinde 37.651 tutukluyu kapsayan 91 sözleşme vardı. Özel sektör, 31 Temmuz 1999'da 94 cezaevinde 69.188 tutukluyu barındırmaktaydı. Özel sektör cezaevleri, eyalet ve federal hükümetlerin gözetimi altındaki 1.3 milyon tutuklunun %5.3'ünü alıkoymaktaydı (Camp, Gaes 2000:1).

1991'den 1998'e kadar özel sektör yetişkin cezaevi yataklarında yıllık ortalama %36'lık bir artış gözlenmiştir (Greene 2002: 1). 1998 itibariyle, 26 eyalette faaliyette veya yapım aşamasında özel sektör cezaevleri mevcuttu. 8 eyalet daha özel sektör cezaevi şirketlerine yetki vermeye izin veren yasaları yürürlüğe koymuştu. Özel sektör cezaevi nüfusu, genel cezaevi nüfusundan 4 kat daha hızlı büyümektedir (Rosky 2004:902-903).

2001 Temmuz itibariyle, ABD'de 154 özel sektör cezaevi ve ABD dışında 30 özel sektör cezaevi vardı. Texas, 42 özel tesisle ABD'deki özel sektör cezaevlerinin yaklaşık %30'una sahipti. Bütün bu tesisler yaklaşık 142.000 tutuklu barındırma kapasitesine sahiptir (Perrone, Pratt 2003 : 301).

Tablo 2.2'de 2000-2005 yılları arasında özel sektör tesislerindeki tutuklu sayıları ve bu sayılardaki değişim görülmektedir. Özel sektör cezaevlerindeki tutuklu sayısında hem nominal hem de reel olarak bir artış gözlenmektedir. 2005 yıl ortasında özel sektör tutukevleri ve cezaevlerindeki tutuklular, tüm tutuklu nüfusunun %6,7'sini oluşturmaktadır. 2000-2005 yılları arasındaki ortalama oran %6,55'tir.

Tablo 2.2. Özel Sektör Tesislerinde Alınan Tutuklu Sayıları

Yıl	Toplam	Eyalet	Federal	Tüm Tutukluların Yüzdesi
2000	90.542	75.018	15.524	6,5
2001	91.953	72.702	19.251	6,5
2002	93.912	73.638	20.274	6,5
2003	95.522	73.657	21.865	6,5
2004	98.901	74.133	24.768	6,6
2005 (yıl ortası)	101.228	74.684	26.544	6,7

Kaynak: Paige M. Harrison and Allen J. Beck, Ph.D., “Prison and Jail Inmates at Midyear 2005”, **Bureau of Justice Statistic Bulletin**, May 2006, <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/pub/pdf/pjim05.pdf> pp.4

Kapasiteleri hızla artan özel sektör cezaevlerinin beraberinde maliyet-etkinliği getirdiği savunulmaktadır. Mahkumları kamu sektöründen çok daha ucuza hapseden özel sektör cezaevlerinin, sadece kendi alanlarında değil, kamu sektöründe de verimliliğe yol açtığı iddia edilmektedir.

1999-2001 yılları arasında, özel tesise sahip olmayan eyaletlerde mahkum barındırmanın günlük maliyeti yaklaşık %18,9 oranında artmıştır. Aynı dönemde özel tesisleri olan eyaletlerde, bir kamu tesisinde bir mahkumu barındırmanın maliyeti %10,8’lik bir artış göstermiştir. Mahkumlarının %20’si veya daha fazlası özel tesislerde olan eyaletlerde ortalama mahkum başına maliyet artışı %5,9’dur. Mahkumlarının %5’inden daha azı özel tesislerde olan eyaletlerde, kamu cezaevlerindeki maliyet artışı %12,5 olmuştur (Blumstein, Cohen 2003: 10-11).

Bu fark, maliyet artış oranının özel tesisi olmayan eyaletlerde %8,1 daha büyük olduğunu gösterir. Eyaletlerin özel sektör cezaevlerinde bulunan mahkumlarının oranı ne derece büyükse, maliyet artışları o denli küçük olmaktadır.

Blumstein ve Cohen, yaptıkları çalışmada bir eyalet sisteminde özel tesislerde alıkoyulan mahkum varlığının 1999 ile 2001 yılları arasında kamu cezaevlerindeki kişi başı harcamalarındaki büyümeyi %8,9 düşürdüğünü ortaya koymuştur. Büyümedeki bu azalış, yıllık yaklaşık %4,45'tir (Blumstein, Cohen 2003: 22).

Cezaevlerinin yıllık işletme maliyetleri, 1970'lerin sonundan 1990'ların ortalarına kadar sekiz katlık bir artışla 5 milyar \$'dan yaklaşık 40 milyar \$'a çıkmıştır. 1990'lar boyunca eyaletlerde yeni cezaevi inşası için toplam sermaye giderlerinin ortalaması, her bir yıl için yaklaşık 2 milyar \$'dır (Culp 2005: 419).

Özel sektör, kamu sektöründen maksimum güvenlik seviyesinde yaklaşık %21 daha az, minimum güvenlik seviyesinde ise yaklaşık %15 daha fazla tutuklu barındırmaktadır. Özel sektör tutuklu nüfusunun %90'ı orta veya minimum güvenli tesislerde. Aynı güvenlik seviyesinde, kamu sektörünün tutuklu nüfusunun %69'u bulunmaktadır (Blakely, Bumphus 2004: 28).

Özel sektör cezaevleri, daha çok minimum güvenli tesislerdir. Özelleştirme karşıtları, özelleştirmenin minimum güvenli tesislerde uygulanmasıyla, cezaevi hizmetlerinin en zor kısmı olan maksimum güvenli tesislerinin kamu sektöründe yoğunlaştığını vurgularlar.

Bir 1989 Ulusal Adalet Enstitüsü çalışmasında, kamu-özel sektör cezaevlerinin işletme maliyetleri karşılaştırmasında özel sektör cezaevlerinde %5 ile %15 arasında yıllık maliyet tasarrufları bulunmuştur (Calabrese 1994:89). 1990'da Adalet Bakanlığı, cezaevlerinin özelleştirilmesiyle ilgili ilk çalışmaların maliyet

tasarrufları içeren bazı olumlu sonuçlar bulunduğunu bildirmiştir (Reid 1993:549). Pennsylvania, New Jersey ve Tennessee'deki tesisleri karşılaştıran bir çalışmada günlük maliyet özel sektör cezaevlerinde 46\$ iken, kamu cezaevlerinde 74\$ olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, diğer birkaç çalışma maliyet tasarrufu bulmamıştır (Smith, Natalier 2004:192).

Maliyet tasarrufları, sadece cezaevlerinin günlük hizmetlerinde değil; cezaevi inşa maliyetlerinde de görülmektedir. Özel sektörün kamu sektörüne göre cezaevlerini daha hızlı ve daha az maliyetle inşa etmesi, devletin özel şirketlerle sözleşme yapmasını cazip bir seçenek haline getirmektedir.

CCA, Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi için Houston, Texas'ta 350 yataklı bir gözetim merkezi inşa etmiştir. CCA, projeyi yatak başına 14.000\$ maliyetle 5,5 ayda tamamlamıştır. Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi, projenin inşasının yatak başına 26.000 \$ maliyetle 2,5 yıl süreceğini hesaplamıştır (Austin, Coventry 2001: 15). İnşa maliyetlerindeki önemli maliyet farkları, özel sektöre başvurulmasının arkasında yatan önemli faktörlerdendir.

Ayrıca, özel sektör mahkum emeğini kullanmak için de devletle sözleşme yapmaktadır. Özel şirketler, dışardan hammadde, makine ve teçhisat sağlayarak mahkumları cezaevindeki atölyelerde çalıştırabilirler. Mahkumların ürettikleri ürünleri piyasada satarak kâr elde ederler. Özel şirketler, devlete mahkum emeği başına belirli bir ücret öderler. Mahkum emeği ücretleri piyasadaki ücretlerin altında olduğu için, özel şirketler bu yola başvururlar.

1990'da Teklif 139'un (Proposition 139) kabul edilip yürürlüğe girmesiyle birlikte, özel şirketler açık piyasada satılan ürünleri üretmek için mahkum emeğini kullanabilmektedirler. Bir şirket, Chevron, Bank of America ve Macy's gibi şirketlerin veri girişini yapmak için San Quentin'de 18 mahkum çalıştırmaktadır.

Ventura'daki mahkumlar saatte 5\$'a TWA için telefon rezervasyonlarını yapmaktadırlar. Dışarıda aynı iş, sendikalı emekle saatte 18\$'a yapılmaktadır. Arizona'da mahkumların %10'u, minimum ücretten daha az bir ücrete özel şirketler için çalışmaktadırlar. 4.5 milyon \$ değerindeki kayıtlı bir kot ticari markası olan "Prison Blues"'un kotları Oregon'daki mahkumlar tarafından üretilmektedir. www.prisonblues.com adlı web sitesi kotların reklamını yapmaktadır (Shelden, Brown 2000: 50).

Birkaç yıl önce, tutuklulardan büyük finansal maliyetle kilit altında tutulması gereken "sosyal hurda" veya "sosyal dinamik" olarak bahsedilmekteydi. Bugünse; mahkumlar gelir üretir hale gelmiştir (Schwartz, Nurge 2004: 133).

Bir başka özel sektör cezaevi uygulaması olan "spekülasyon cezaevi", sadece ABD'de görülen bir uygulamadır. Özel bir şirket, herhangi bir müşteri veya sözleşme olmaksızın masraflarını kendisi karşılayarak bir "spekülasyon cezaevi" inşa eder. Daha sonra, günlük bir ücret karşılığında ülkenin herhangi bir yerinden herhangi bir sınıflandırma düzeyinden mahkum alabileceğinin bilinmesini sağlar (Schwartz, Nurge 2004: 138).

2.1.2.1. Özel Sektör Cezaevi Şirketleri

ABD'de faaliyet gösteren çok sayıda özel sektör cezaevi şirketi vardır. Bunlar, inşadan cezaevlerinin yönetimine kadar çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedirler. CCA, Wackenhut, ABD'deki en büyük iki şirkettir.

Cezaevlerinin özelleştirilmesi sürecinde önemli oyuncular, sadece politika yapımcılar değildir. Aynı zamanda, ceza ürünlerinin (özelleştirilmiş cezaevi tesisleri) satışında çıkarları olan ticari firmalardır (Cavadino, Dignan 2006: 439).

Corrections Corporation of America (CCA), Amerika'daki ilk modern özel ıslah şirketidir (Swanson 2002: 100). 1983'te kurulan CCA'nin ilke kurucusu Cumhuriyetçi Parti'nin Tennessee eski başkanıdır (White 2001: 141). CCA Ağustos 1984 itibariyle, Memphis'te 35 yataklı bir çocuk tesisi ve Houston'da 350 yataklı minimum-güvenlikli bir gözetim merkezi olmak üzere iki tesisi işletmekteydi. 1988 ortası itibariyle, 3.215 yatakla 5 eyalette 13 tesisi vardı. 1 Temmuz 1988'te CCA, eyaletin tüm kadın suçlularını barındıracak bir cezaevi tasarlamak, finanse ve inşa etmek ve işletmek için New Mexico eyaletinde bir ihale kazanmıştır (Benson 1998:22).

Wackenhut Corrections Corporation, asıl işi yaklaşık 40 ülkede güvenlik hizmetleri sağlamak olan Wackenhut Corporation'ın bir alt kuruluşudur (Shichor 1998: 85). Wackenhut Corrections Corporation, 1984'te Wackenhut Corporation'ın bir bölümü olarak kurulmuştur. 1988'de yan şirket ve 1994'de bağımsız bir ticari şirket olmuştur. Wackenhut Corrections Corporation'ın (WCC) hisseleri, 1996 Mart'ından beri New York Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem görmektedir. 2000 yıl sonu itibariyle WCC, ABD, İngiltere, Galler Ülkesi, İskoçya, Porto Riko, Güney Afrika, Yeni Zelanda, Kanada ve Avustralya'da 55 cezai tesis için sözleşme yapmıştır. Bu tesisler, 40.000'den fazla mahkumu alıkoymaktadır (Swanson 2002: 100).

Sadece ABD'de değil, özelleştirme uygulamasına başvuran diğer ülkelerde de faaliyet gösteren özel şirketler, büyümeye, sözleşmelerini arttırmaya, daha çok mahkuma hizmet vermeye devam etmektedir. Özel sektörün hizmet verdiği cezaevi ve mahkum sayısı gittikçe artmaktadır.

30 Haziran 1993 itibariyle, 21 farklı şirket tarafından yürütülen 65 özel cezai tesiste 20.698 yetişkin vardı. 1992 ile 1993 arasında sözleşme sahibi şirket sayısı, 17'den 21'e yükselmiştir. Tesislerin sayısı %14,5 artmıştır. 1994'te özel sektör cezaevlerindeki toplam yatak sayısı, 49.154'e ulaştı. CCA'in yatak kapasitesi bu bir

yıllık periyotta %65'lik bir artış kaydederken, Wackenhut'ın kapasitesi %97 oranında artmıştır (Benson 1998:22).

1999'da CCA, 45 cezaevinde 37.244 tutukluyu- özel sektör cezaevlerindeki toplam tutuklu sayısının %53,8'ini- alıkoymaktaydı. WCC, 26 cezaevinde 19.001 tutukluyu- özel sektör cezaevlerindeki toplam tutuklu sayısının %27,4'ünü- alıkoymaktaydı. CCA ve WCC, güvenli, yetişkin, özel sektör cezaevlerinde tutulan tutukluların %81,3'ünü oluşturan 56.245 tutukluyu hapsetmekteydi (Camp, Gaes 2000:1-2).

ABD cezaevi sektöründen en büyük payı alan CCA ve Wackenhut, kurulduklarından beri önemli kârlar elde etmektedirler. Bu iki şirket, sadece ABD'de değil özelleştirme uygulamasına başvuran birçok ülkede de faaliyet göstermektedirler.

CCA'nin geliri 1986'da 13 milyon\$'dan 1995'te %1492'lik bir artışla 207 milyon \$'a, varlıkları %488'lik bir artışla 8 milyon \$'dan yaklaşık 47 milyon \$'a ve özkaynakları %300'lük bir artışla 24 milyon \$'dan 96 milyon \$'a çıkmıştır (Shelden, Brown 2000: 47). 2000'de Wackenhut, ceza endüstrisindeki işlerinden 135 milyon \$ kâr elde ettiğini açıklamıştır. ABD'de çocuk tesislerini de kapsayan 33 tesis ve 2 Göç ve Yurttaşlığa Kabul Dairesi tesisi; Afrika, Avustralya, Kanada, İngiltere ve Yeni Zelanda'da 20 tesise sahiptir. CCA, 21 eyalette, Columbia Bölgesinde ve Puerto Rico'da toplam 61.000'den fazla yatağa sahip 65 tesis yönetmektedir. CCA, 2000 mali yılı için 238,3 milyon \$ konsolide gelir elde ettiğini bildirmiştir (Perrone, Pratt 2003 : 302)

Tablo 2.3. 1999'da ABD'de Faaliyet Gösteren Özel Şirketler

Yönetici Şirket	Tesislerin Kapasitesi	Piyasa Payı
Alternative Programs, Inc.	340	%0,3
Avalon Correctional Services, Inc.	350	%0,3
The Bobby Ross Group	464	%0,4
CiviGenics, Inc.	2.791	%2,3
Cornell Corrections, Inc.	7.138	%5,8
Correctional Services Corporation	6.517	%5,3
Correctional Systems, Inc.	272	%0,2
Corrections Corporation of America	68.256	%55,6
The GRW Corporation	362	%0,3
Management&Training Corporation	9.177	%7,5
Maranatha ProductionCompany	500	%0,4
Wackenhut Corrections Company	26.704	%21,7
Toplam	122.871	%100

Kaynakça: Stephen Mcfarland, Chris McGowan, Tom O'toole, "Prisons, Privatization, and Public Values", presented to Prof. Mildred Warner, **Privatization and Devolution CRP 612**, December 2002, <http://government.cce.cornell.edu/doc/pdf/PrisonsPrivatization.pdf>, pp.5

Tablo 2.3.'te cezaevlerinin özelleştirilmesi sürecinde var olan özel şirketlerin piyasadan aldıkları paylar görülmektedir. %55,6 ile piyasaya hakim şirket CCA'dır. WCC, %21,7 ile piyasadan ikinci en büyük paya sahip şirket olmuştur. Üçüncü sırayı %7,5'lik payla MTC almaktadır. En düşük payı ise %0,2 ile Correctional Systems,

Inc. almaktadır. 1999 yılı itibariyle özel şirketlerin tesislerinin toplam kapasitesi 122.871'dir.

CCA, New York Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören en hızlı büyüyen şirketlerden biridir. 1995'te CCA hisseleri %385'lik bir artışla 8\$'dan 37\$'a yükselmiştir. Ekim 1997 itibariyle CCA hisselerinin değeri yaklaşık 3,5 milyar \$'a ulaşmıştır (Maghan 1998).

CCA, 1998'de U.S. Corrections Corporation'ı satın almıştır. CCA, bir marka adı olarak var olmaktadır; çünkü bir özel emlak vakfı ile birleşmiştir: Prison Realty Corporation. Bu vakıf, şirketin herhangi bir kurumlar vergisi ödemekten kaçınmasını mümkün kılan bir vergi sığınağı olarak çalışır. Vakıf, her yıl 50 milyon\$ civarında vergi tasarrufu sağlamaktadır (Shelden, Brown 2000:47).

Üyeliğin örtüşmesi önemlidir; çünkü üyelikte odak kuruluş ve grubunun öğeleri arasında örtüşme ne kadar büyükse karar verme özerkliğinin derecesi o kadar düşük olur. Bu yüzden özel sektör cezaevleri, diğer kuruluşlardan devlet cezai kurumlarına göre daha çok baskıya maruz kalabilirler (Shichor 1999: 239-240).

Özel sektör cezaevi şirketlerinin, özelleştirmenin en önemli nedeni olan cezaevi nüfus artışına yol açacak şekilde hapsedme politikalarını etkilemeye çalıştıkları görülmektedir. Hapsedme oranlarının yükselmesine neden olan sert yasaların kabul edilmesini desteklemektedirler. Siyasetçiler, özel sektör cezaevi şirketlerinin yönetiminde rol alabilmektedirler.

Hem CCA hem de Wackenhut , daha uzun mahkumiyetleri ısrarla isteyen model kanunu kaleme alan etkili kurulların aktif yatırımcıları ve üyeleri olmaktadır. Amerika'daki hemen hemen her muhafazakar eyalet yasama meclisi üyesinin mensubu olduğu American Legislative Exchange Council (ALEC)'in

üyeleri olarak iki farklı CCA görevlisi sert mahkumiyet yasalarını tavsiye eden güçlü bir komisyon olan Ceza Adaleti Çalışma Kolu'nun eş başkanlığını yapmışlardır (Schwartz, Nurge 2004: 145).

1985'te CCA, Tennessee Valisi Lamar Alexander'ın teşviği ile eyaletin 17 cezaevinin yönetimini üstlenmeyi önermiştir. CCA'in genel müdürü Cumhuriyetçi Parti'nin eyalet eski başkanıydı. İlk yatırımcı grubu, valinin karısı ve Eyalet Temsilciler Meclisi Sözcüsü'nü içermekteydi. Daha sonra şirketle ilgilerini kestiler. Texas'ta Eyalet Yasama Sözcüsü ve eski Cezaevleri Bakanlığı Baş Danışmanı, eyalet yasama kurullarından önce müzakereler sırasında özel cezai şirketleri temsil eden lobiciler arasındaydılar. California'da inşaat şirketleri, "üç vuruş ve dışarıdasın" yasasının kabul edilmesi için kulis yapmaktaydılar (Shichor 1998: 85).

New Mexico olayında Wackenhut, Eyalet Senatosu'nda sözleşme ihlalleri yüzünden suçlanmaktaydı. Wackenhut, Eyalet Senatosu Başkanı Manny Aragon'u ücretli danışman olarak tutarak Eyalet Senatosu'ndaki şiddet suçlamalarının üstesinden gelmiştir (Schwartz, Nurge 2004: 146). Bu olaylar, ana karar vericiler arasında çıkar çatışmalarını gündeme getirmektedir. Özel cezai şirketlerin, çeşitli kârlı çabalara katılmaları için sözü geçen politikacıları ve devlet memurlarını yanına almaya çalışacakları; rüşvet ve yolsuzluk için potansiyel fırsatların artacağı çok olası görünmektedir (Shichor 1998: 85).

Özel sektör cezaevlerinin daha ucuz faaliyet gösterdiğini kanıtlayabilmek için şirketlerin, ihtiyaçları olan sözleşmeleri kazanmaları için siyasi kampanyalara büyük miktarda para bağışlamak zorunda oldukları söylenmektedir. Şirketlerin özel sektör cezaevi endüstrisini genişletmek için politikacılara yapılan nakit bağışlar dışında başvurdukları bir diğer yol, sözde tarafsız araştırmacılara rüşvet vermektir. Florida Eyalet Etik Kurulu tarafından, özel sektör cezaevlerinin üstünlüğünü iddia eden makaleler yayımlamaya devam ederken CCA'ı tavsiye etmek için ifşa edilmemiş

milyon dolarlar elde ettiği için Florida Üniversitesi öğretim üyesi Profesör Charles W. Thomas'a, 20.000 \$ para cezası verilmiştir (Schwartz, Nurge 2004: 146).

Pennsylvania'daki bir olaya iki kardeş Charles Fenton (eski bir federal cezaevi müdürü) ve Joseph Fenton (gayrimenkul ve inşaat girişimcisi) karışmıştır. Şirketleri Buckingham Security, ülkenin her yerinden diğer mahkumlardan korunmaları gereken yüzlerce tutukluluyu barındırmak için Pittsburgh yakınlarında büyük bir cezaevi inşa etmeyi ve idare etmeyi önermiştir. Bu teklif, muhalefet uyandırmıştır. Charles Fenton, müdür olduğu bir federal cezaevinden kaçmaya teşebbüs ettikten sonra prangaya vurulan iki tutuklunun dövülmesi olayına karışmıştır. Ayrıca, cezaevi için önerilen yerin Buckingham'ın bir dolara satın aldığı zehirli atık bölgesi olduğu ortaya çıkmıştır (Donahue 1988: 7).

Özel şirketlerin kamu cezaevlerinde skandallara karışmış personeli istihdam edebildikleri görülmektedir. Bu durum, özel şirketlere yöneltilen eleştirilerden biridir. Özel şirketlerin kârlarını maksimize etmek için sosyal sorumluluğu bir kenara atabildiği iddia edilmektedir. Cezaevi hizmetlerinin kalitesinde büyük paya sahip personel seçiminin belirleyici bir rol oynadığı açıktır.

Özel sektör cezaevlerindeki anahtar yönetim pozisyonları, daha önce kamu cezaevlerinde çalışmış tecrübeli kişiler tarafından doldurulmuştur. Bunların bazıları, kamu cezaevlerinde çalıştıkları dönemde bazı skandallara karışmışlardı. David Myers, Texas cezaevi olayında koruma görevlilerine bir cezaevi kargaşasına karışan tutukluları dövdürmeye çalışmaktan suçlandıktan sonra, bir Texas cezaevinin müdürü olarak CCA'nın teklifini kabul etmek için 1985'te görevinden istifa etmiştir. Myers, CCA'nın başkanı olarak hizmet etmek için CCA'de yönetim mevkilerinde yükselmiştir (Greene 2002: 4).

2.1.2.2. Özel Sektör Cezaevlerindeki Olaylar

Maliyet etkinlik ögesi, cezaevlerinin özelleştirilmesinin altında yatan en önemli gerekçelerden biri olarak gösterilmektedir. Özel şirketlerin cezaevlerinin yönetimini kaliteyi düşürmeden daha az maliyetle gerçekleştirdiği öne sürülmektedir. Bununla birlikte, özel sektör cezaevlerinde yaşanan saldırı, intihar, firar gibi bazı olaylar özel sektör cezaevlerinin kalite yönünden güvenilirliğini tartışılır hale getirmiştir. Özel sektör cezaevlerinde yaşanan olumsuz olaylar, devletin cezaevlerini tekrar kamu kontrolüne almasına yol açmıştır.

Sentencing Project, 2000'den beri hiçbir eyaletin yeni özel sektör cezaevi sözleşmesi yapmadığını, birkaç eyaletin özel sektör cezaevi endüstrisi ile ilişkilerini azalttıklarını ileri sürmüştür. Bazı özel sektör cezaevleri, kamu kontrolüne alınmıştır (Jones, Newburn 2005: 63).

Louisiana'daki Wackenhut çocuk tesislerinde bir dizi tecavüz ve dayaktan sonra devlet, kurumların yönetimini devralmıştır. (Schwartz, Nurge 2004: 143). New Orleans'taki bir çocuk mahkemesi yargıcı, tesiste barındırılan gençlere hayvandan daha iyi davranılmadığını belirtmiştir (Greene 2002: 5).

Özel şirketler, sözleşme şartlarını yerine getirmediğinde, sözleşmede öngörülen yaptırımlar uygulanmaktadır. Bu yaptırımlar: para cezaları, sözleşmenin feshi, sözleşmenin yenilenmemesi.

Kuzey Carolina'daki CCA yönetimindeki iki cezaevinin sözleşmelerine son verilmeden önce; 2000 sonbaharında Cezaevleri Bakanlığı, CCA'yi sözleşme gereklerini karşılamadığı için 1 milyon \$'dan fazla para cezasına çarptırmıştır. Wackenhut'ın 1998'den beri Arkansas'ta faaliyette bulunduğu iki cezaevi, Haziran 2001'de eyalet denetimine alınmıştır. Şirket, cezaevlerindeki sağlıksız koşullar

yüzünden eleştirildikten sonra, Wackenhut iki cezaevi için sözleşmelerin yenilenmesi için çabalamamaya karar verdi (Greene 2002: 10).

Myers, cezaevi yönetimi ile ilgili ciddi suçlamalardan sonra, kamu sektöründen ayrılıp özel sektör cezaevi yöneticisi olan tek kişi değildir. Management Training Corporation İşletme Geliştirme Müdürü Lane McCotter, görev yaptığı cezaevinde 16 saat kayışla dövülen akıl hastası bir mahkumun ölümünden sonra Utah'ta Cezaevi Müdürü olarak görevinden ayrılmıştır (Greene 2002: 4).

Oklahoma'daki kamu ve özel sektör cezaevlerindeki olayların karşılaştırmasının yapıldığı çalışma, özel sektör cezaevlerinde eyalet cezaevlerindeki olaylardan %190 daha çok ciddi olaylar olduğunu göstermektedir. George Washington Üniversitesi'nde araştırmacı olan James Austin tarafından yapılan bir özel sektör cezaevi endüstrisi araştırması, orta ve minimum güvenli özel tesislerindeki olayları benzer kamu tesislerindekiyle karşılaştırmıştır. Özel tesislerde %49 daha fazla personel saldırısı ve %65 daha fazla mahkum saldırısı vardır (Greene 2002: 8-9). 1 Temmuz 1994- 30 Haziran 1995 tarihleri arasında kamu cezaevlerindeki olaylarla, 1 Ocak- 31 Aralık 1997 tarihleri arasında özel sektör cezaevlerindeki olayları karşılaştıran bir çalışmanın sonuçları şu şekildedir: özel sektör cezaevlerinde 1000 kişiye düşen tutuklu saldırılarının (%35,1) kamu cezaevlerinkinden (%25,4) fazla olduğu görülmektedir (Austin, Coventry 2001: 48).

Bütün bu bulgular, özel sektör cezaevlerinin güvenlik açığı bulunduğunu, sıkı sözleşme şartları olmazsa ve etkin denetim yapılmazsa özelleştirmenin olumsuz sonuçlara yol açacağını göstermektedir.

Özel sektör cezaevi piyasasında en çok payı alan iki büyük şirket CCA ve WCC'nin cezaevleri birçok olaya sahne olmuştur. Bu olaylar, şirketlerin performansına dair kuşku uyandırmaktadır.

Temmuz 1998'de, CCA tarafından yönetilen Northeast Ohio Correctional Centre'dan altı mahkum kaçmıştır (Camp, Gaes 2001:5). 14 aylık cezaevi, işe başladığı ilk günden itibaren tam bir başarısızlık örneği olmuştur. CCA yöneticileri, neredeyse tamamen deneyimsiz personeli işe almıştır. Bunu bilmelerine rağmen, District of Columbia'nın Lorton Cezaevi Kompleksi'nden yüzlerce mahkumu getirmiştir. Cezaevi, çok geçmeden çeşitli olaylara sahne olmuştur: 20 mahkum bıçaklanmış ve mahkumlardan ikisi ölmüştür. Ağustos'ta Barlett, Texas'ta bir CCA cezaevinden iki mahkum kaçmıştır. Eyalet dedektifleri, ciddi güvenlik eksiklikleri bulmuştur: Kapılar kilitlenmemişti. Kapalı devre TV izleme monitörlerini izleyen hiç kimse yoktu. Mahkumların yolu cezaevinin çevre çitinden geçince, bir güvenlik alarmı çalmış; fakat cezaevinin kontrol merkezindeki personel, alarmı kapatmış ve hiçbir şey yapmamıştır (Greene 2002: 5).

1999'da CCA ve WCC cezaevlerinde firarlar yaşanmıştır. CCA'nin güvenli tesislerinin içinden 3 firar olayı gerçekleşmiştir. CCA ve yan kuruluşu TransCorun yönetimindeki tutuklular tıbbi tedavi veya bir cezaevine nakledilirken de firarlar yaşanmıştır. WCC, aynı yıl her olayda bir tutuklunun güvenli bir cezaevinden başarılı bir şekilde kaçmayı başardığı iki ayrı olay yaşamıştır (Camp, Gaes 2001: 6). Sadece CCA ve WCC'nin yönetimdeki cezaevlerinde değil, diğer şirketlerin yönettiği cezaevlerinde de firarlar yaşanmıştır.

Correctional Services Corporation'ın (CSC) New Mexico'da faaliyet gösteren McKinley County Detention Center ile önemli sorunları vardı. Dokuz tutuklunun tesisten kaçmayı başardığı iki ayrı firar olayı yaşanmıştır. CSC, tesisi çalıştırmak için sözleşmeyi kaybetmiştir. The Management&Training Company (MTC), 1999'da üç

tutuklunun güvenli bir cezaevinden kaçmayı başardığı bir firar olayı yaşamıştır (Camp, Gaes 2001: 7).

Federal Cezaevleri Bürosu, 1999'da güvenli bir cezaevinden bir firar yaşamıştır. Bu, Federal Cezaevleri Bürosu tesisinde 1996'dan beri yaşanan ilk firardır. Federal Cezaevleri Bürosu, Temmuz 1999'da güvenli cezaevlerinde 80.800 tutuklu hapsetmekteydi. Bu sayı, tüm yetişkin özel sektör cezaevlerindeki tutuklu sayısından yaklaşık %17 daha büyüktü. Özel sektör cezaevlerinden 18 tutuklu güvenli cezaevlerinin içinden firar ederken, 5 tutuklu ise nakledilirken firar etmiştir (Camp, Gaes 2001: 7).

Yaşanan bu olumsuz olaylardan yola çıkarak, özel sektör cezaevlerinin her zaman vaat edildiği gibi güvenli olmadığı ve maliyet tasarrufları uğruna hizmet kalitesini ikinci plana atabildiği söylenebilir.

2.2. Avustralya'da Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

Avustralya, ceza adaleti alanında ABD'den sonra özelleştirme yöntemine başvuran ikinci ülkedir. Avustralya'nın cezaevlerini özelleştirmesi, artan cezaevi nüfusunun yarattığı sorunlara bir çözüm arayışı ve ekonomi politikalarındaki anlayıştan kaynaklanmaktadır. Özelleştirme, son yıllarda Avustralya hükümet politikasının önemli bir parçası olmaktadır.

Neo-liberal politikalar uygulayan Avustralya'daki bu özelleştirme hareketi, ceza adaleti alanını da içine alacak şekilde genişlemiştir. Avustralya ve Yeni Zelanda'da neo-liberal doğrultudaki ilk ana adımlar, sağ politikacılar tarafından değil; işçi hükümetleri olan Avustralya'da Bob Hawke hükümeti (1983-1991) ve Yeni Zelanda'da David Lange hükümeti (1984-1989) tarafından atılmıştır (Cavadino, Dignan 2006: 443).

Cezaevlerinin özelleştirilmesi ile ilgili hareket noktaları ülkeden ülkeye ve zamana göre farklılık göstermektedir. Örneğin, kalabalıklık ABD’de Avustralya’dakinden daha güçlü bir unsurdur. Sendika gücü ile ilgili kaygı, İngiltere’de Avustralya’dakinden daha açık bir faktördür (Harding 1992: 2).

Avustralya’da cezaevlerinin özelleştirilme süreci, 1980’lerin sonundaki gelişmelerle başlamıştır. 1988 Ekim’inde Queensland’deki Ulusal Parti hükümeti, Borallon’da özel bir şirketle bir yönetim sözleşmesi altında yeni bir cezaevi açmaya karar vermiştir. İşçi hükümeti iktidara geldiğinde, bu kararı onaylamıştır. New South Wales, cezaevi özelleştirmesini kabul eden bir diğer eyalettir. New South Wales Liberal Parti Hükümeti, Mart 1993’te faaliyette olması programlanan Junee’da maksimum güvenli bir cezaevinin tasarım, inşa ve yönetimi için özel bir şirketle sözleşmeye girmiştir. Queensland’deki cezai hizmetler ile ilgili 1988 Kennedy Raporu’nda cezaevi işlemlerinin belirli bazı alanlarında özel sektörün işi daha ucuz ve daha iyi yapabildiği iddia edilmektedir (Brown 1994: 104-106).

Artan cezaevi nüfusunu hapsedmede maliyet tasarrufu sağlamak amacıyla, 1990 ile 2000 yılları arasında çeşitli Avustralya eyalet hükümetleri, cezaevlerinin tasarımı ve inşasında özel yatırıma başvurmuştur. Cezaevi endüstrisi dünya çapında geliştikçe; Avustralya’da birtakım eyaletler, cezai tesislerin yönetimi, tasarımı ve inşası için özel cezai şirketlere yönelmiştir.

Grafik 2.2. Hapsetme Oranları (100.000 yetişkin nüfusa düşen oran)

Kaynak: Australia Bureau of Statistics, **Prisoners in Australia, 2005**, 30 June 2005, <http://abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/ProductsbyCatalogue/8D5807D8074A7A5BCA256A6800811054?OpenDocument>

Grafik 2.2’de, 1995-2005 yılları arasında Avustralya’da 100.000 yetişkin kişi başına düşen tutuklu sayılarını içeren hapsetme oranları gösterilmektedir. Hapsetme oranı, genel olarak bir artış trendi izlemekle birlikte, 1999-2000 yılları ve 2001-2002 yılları arasında bir düşüş kaydetmiştir. Artan hapsetme oranlarının beraberinde getirdiği cezaevi nüfus artışı, özelleştirmenin arkasındaki itici güçtür.

30 Haziran 2005 itibariyle Avustralya hapsetme oranı, 100.000 yetişkin nüfus başına 163 tutukludur. 2004’te bu oran 157’dir. 2004 ile 2005 yılları arasında, eyalet ve bölgelerin çoğunda hapsetme oranlarında bir artış gözlenmiştir. En büyük oran artışları, Tasmania’da (%22), Kuzey Bölge (%12) ve Batı Avustralya’da (%8) meydana gelmiştir. Avustralya Başkent Bölgesi, Güney Avustralya ve Queensland’de hapsetme oranlarında yaklaşık %2’lik bir düşüş kaydedilmiştir (Australia Bureau of Statistics 2005).

Avustralya’nın ilk özel sektör cezaevi Ocak 1990’da faaliyete geçmiştir. Borallon’da yer alan, 244 yataklı bir cezaevidir. Queensland Corrective Services Commission tarafından 22 milyon \$’a inşa edilmiştir (Harding 1992: 1). Sözleşmeci, ABD’deki CCA’nın liderliğinde bir konsorsiyum olan Corrections Corporation of

Australia'dır. Diğer iki özel sektör cezaevi de Borallon Cezaevi' nin peşisıra açılmıştır: Arthur Gorrie Correctional Centre (Queensland'de), Junee Cezaevi (New South Wales'te). Australasian Correctional Management (ACM), her iki cezaevinin de ihalesini alan şirket olmuştur. ACM, Wackenhut Corrections Corporation liderliğindeki bir konsorsiyum olan Australasian Correctional Services'in bir yan kuruluşudur (Harding 1997: 5).

Avustralya'daki özel sektör cezaevlerini yönetmek için ihaleleri kazanan üç ana şirket (Biles, Dalton 1999:2):

- Corrections Corporations of Australia,
- Australasian Correctional Management (ACM),
- Group 4 Corrections Service'tir.

Uluslararası şirketlerin yan kuruluşlarına ait bu şirketler, yönetimden, inşa ve sağlık, eğitim, beslenme gibi gözetimle ilgili olmayan hizmetlere kadar birçok alanda hizmet vermektedir.

ACM'nin, Avustralya'daki tüm göçmen gözetim merkezlerini ve Melbourne Custody Centre'ı yönetmek için sözleşmesi vardır. Corrections Corporations of Australia'nın ise , mahkumların cezaevleri ve mahkemeler arasında nakil ve refakati için sözleşmeleri vardır. Birçok özel şirket, hem kamu hem de özel sektör cezaevlerine sağlık hizmetleri sağlamak için sözleşme yapmışlardır (Biles, Dalton 1999:2).

1990 ile 2000 yılları arasında, dört Avustralya eyaletinde özel sektör cezaevleri inşa edilmiştir (Consoli 2006:75). Victoria'da ilk özel sektör cezaevi, 1996'da açıldı ve iki yıl içinde eyalet mahkumlarının %45'i özel tesislerde alıkonuyordu (Biles, Dalton 1999:1).

30 Haziran 2005 itibariyle, Avustralya cezaevlerinde tutuklu nüfusu toplam 25.353'tür. Hüküm giymemiş tutuklular, toplam tutuklu nüfusunun yaklaşık %20'sini (5.133) oluşturmaktadır. New South Wales en çok tutukluyu alıkoymaktayken (39% veya 9.819), %21 ile Queensland (5.354), %15 ile Victoria (3.692) ve %14 ile Western Australia (3.482) New South Wales'i takip etmektedirler (Australia Bureau of Statistics 2005).

**Tablo. 2.4. 2003 Yılı İtibariyle Avustralya'daki
Özel Sektör Cezaevlerindeki Tutuklu Sayısı**

<i>Bölge/eyalet</i>	<i>Cezaevi/tesis</i>	<i>Tutuklu sayısı</i>
New South Wales	Junee Correctional Centre	727
Victoria	Fulham Correctional Centre	746
	Port Phillip	724
Queensland	Borallon Corr. Centre	489
	Arthur Gorrie Corr. Centre	707
South Australia	Mount Gambier Prison	108
Western Australia	Acacia	696
TOPLAM	7	4.197

Kaynak: Public Services International Research Unit, "Australia's Private Prisoner Population", University of Greenwich, Business School, London, England., <http://www.psir.org/justice/ppri64.htm>

1990'ların sonlarında, özel sektör cezaevlerindeki tutuklu nüfusunun toplam cezaevi nüfusuna oranının en yüksek olduğu ülke Avustralya'dır (Coyle 2004:5). İlk özel sektör cezaevi, 1990'da Queensland'de açıldığı zaman, özel tesislerde tutulan mahkum oranı %2'nin altındayken; 1999'da yaklaşık %16'ya yükselmiştir (Biles, Dalton 1999:1).

30 Haziran 2003'te, Avustralya'nın özel sektör cezaevlerinde 4.197 tutuklu mevcuttu. Bu sayı, toplam 23.555 tutuklu nüfusunun %17,8'ini oluşturmaktadır. Beş eyalette toplam 7 özel sektör cezaevi vardır. Victoria Eyaleti'ndeki Fulham Correctional Centre, (746) en çok tutukluyla alıkoyan özel sektör cezaevidir. Bu tesis, özel sektör cezaevlerindeki tutukluların %17,7'sini barındırmaktadır. En az tutukluyla ise Mount Gambier Prison (108) hapsedmektedir (%2,57). Victoria Eyaleti, 1470 tutukluyla özel sektör cezaevlerinde en çok tutukluyla hapseden eyalettir. Avustralya'daki ilk özel sektör cezaevinin faaliyete geçtiği Queensland Eyaleti ise 1196 tutukluyla ikinci sıradadır.

Özelleştirmeden beklenen faydaların elde edilip edilmediğini analiz edebilmek için kamu cezaevleri ile özel sektör cezaevlerini karşılaştıran bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda, özel sektör cezaevlerinin maliyet etkinliği beraberinde getirdiğine dair birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

Queensland Cezai Hizmetler Komisyonu'nun (Queensland Corrective Services Commission) rakamları temel alınarak yapılan çalışmada, Borallon eğer kamu kesimi cezaevi sisteminin bir parçası olsaydı, yıllık işletme maliyetinin yaklaşık 3,63 milyon \$ daha fazla olacağı tespit edilmiştir (Brown 1994: 111). Queensland'de işlem maliyetlerinde %9 ila %13 civarında tasarruf gözlenmiştir (Harding 1998: 3).

ABD ve İngiltere'de olduğu gibi Avustralya'daki özel sektör cezaevlerinde de birtakım ölümler, intiharlar, sözleşme ihlalleri gibi olumsuz olaylar yaşanmıştır. Avustralya'da Victoria Eyaleti, Ekim 2000'de olumsuz şartlar yüzünden bir özel sektör cezaevini kamu kontrolüne almıştır (Coyle 2004:5).

Güçlü ve aktif kadın grupları, ilgilerini Avustralya'nın kadınlar için ilk özel sektör cezaevi Metropolitan Women's Correctional Centre of Victoria (Deer Park)'a odaklamışlardır. Corrections Corporations of Australia yönetimindeki cezaevi,

Ağustos 1996'da açılmıştır. Açılmasından hemen sonra bir intihar yüzünden faaliyetleri tartışmalı hale gelmiştir (Harding 1998: 4).

Tablo 2.5. 1990-1999 Yılları Arasında Cezaevlerindeki Ölüm ve İntiharlar (01.01.1990-30.04.1999)

	Ölüm Sayısı	İntihar Sayısı	1000 mahkuma düşen ölüm sayısı	1000 mahkuma düşen intihar sayısı
Özel sektör cezaevleri	37	19	2,93	1,51
Kamu Cezaevleri	451	211	3,35	1,57
Toplam	488	230	3,31	1,56

Kaynak: David Biles, Vicki Dalton, 'Deaths in Private Prisons 1990-99: A Comparative Study', **Australian Institute of Criminology, Trends & Issues in Crime and Criminal Justice**, No. 120, June 1999, pp.4

Tablo 2.5., 1990-1999 yılları arasında Avustralya cezaevlerinde yaşanan ölüm ve intiharlara dair istatistiki bilgiler içermektedir. 1 Ocak 1990 ile 30 Nisan 1999 arasında Avustralya cezaevlerinde 488 ölüm gerçekleşmiştir. Bu ölümlerin 230'unu intiharlar oluşturmaktadır. Tüm ölümlerin %7,6'sı, intiharların %8,3'ü özel sektör cezaevlerinde meydana gelmiştir. Kamu cezaevlerinde daha çok ölüm ve intihar olayları yaşandığı görülmektedir.

1000 mahkuma düşen ölüm sayısı, kamu cezaevlerinde 3,35'tir. Bu oran, özel sektör cezaevlerinde ise 2,93'tür. 1000 mahkuma düşen intihar sayısı kamu cezaevlerinde (1,57) daha fazladır. Ancak özel sektör cezaevlerindeki intihar oranı (1,51), kamu cezaevlerinininkine oldukça yakın bir rakamdır.

Avustralya'da Eylül 1997'de açılan Port Phillip Cezaevi'nde, beş aylık bir dönemde yedi ölüm yaşanmıştır. Bununla birlikte, özel sektör cezaevlerindeki ölüm oranı, hâlâ kamu cezaevlerindekiinden daha düşüktür (Harding 1998: 4).

2.3. İngiltere’de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

ABD ve İngiltere’de suç ve cezalandırma politikaları, büyük benzerlikler arz etmektedir. Bu durum ülke yönetimleri arasındaki ideolojik benzerliklerin bir sonucudur. Her iki ülkede de 1980’ler ile 1990’lar boyunca daha cezalandırıcı ceza politikaları uygulanmıştır.

Suç politikasında benzer gelişmeleri tecrübe eden her iki ülkedeki politikacılar, suçla ilgili artan kamu ilgisine yanıt vermişlerdir (Jones, Newburn 2006: 796). Ceza yasalarının uygulanmasına yönelik kamu harcamaları, Reagan deneyimiyle benzerlik göstererek, Thatcher dönemi boyunca artış eğilimi göstermiştir (Gray 1999:47).

1979’da işbaşına gelen Muhafazakar yönetimin ilk yıllarında, cezaevlerinin özelleştirilmesini uygulanabilir bir seçenek kılan iklimi yaratan siyasi ve ideolojik değişimler yaşanmaktaydı (James, Bottomley 1998: 223). Thatcher döneminde ekonomik doktrinde Keynes’ten Friedman’a olan değişim, devletin fonksiyonlarının anlaşılmasında da temel bir değişiklik anlamına geliyordu (Gray 1999:43). Minimal devlet anlayışını yansıtan bu değişim, devletin asli fonksiyonlarını yerine getirmesi gerektiğini savunmaktadır.

Thatcher hükümetinin başvurduğu özelleştirme yöntemi, telekom, demiryolları, havayolları gibi kamu tekellerinin özelleştirilmesiyle başlamıştır. Özelleştirme dalgası, 1970’lerden itibaren ceza adaleti alanına da sıçramıştır. Ceza adaleti alanında ilk özelleştirmeler, yasadışı göçmenler için inşa edilmiş gözetim merkezlerinde başlamıştır.

1970’lerin ilk dönemlerinde İçişleri Bakanlığı, İngiltere’de başlıca (dört) havaalanında şüpheli yasadışı göçmenler için gözetim merkezlerini yürütmesi için

Securicor ile sözleşme yapmıştır (Jones, Newburn 2005: 64). İngiltere hükümeti, yasadışı göçmenlerin tutuklanması için özel şirketlerle 1970'ten itibaren sözleşme yapmasına rağmen; İngiltere'de özel sektör cezaevleri için öneriler 1984 ve 1985'te ilk kez su yüzüne çıkmıştır (Pozen 2003: 259).

İngiltere'de özel sektör cezaevi için ilk öneriler, Adam Smith Enstitüsü gibi baskı grupları ve Sean McConville ve Eryl Hall-Williams gibi politika reformcularından gelmiştir. Amerikan Heritage Vakfı tarafından desteklenen İngiltere Adam Smith Enstitüsü, Thatcher iktidarında öne çıkan bir sağ kanat think-tank (düşünce merkezi) kuruluşudur. Adam Smith Enstitüsü, "Omega Dosyası: Adalet Politikası" başlıklı 1984'teki raporunda cezaevlerinin özelleştirilmesi meselesini, ilk kez İngiltere politik gündemine getirmiştir (Pozen 2003: 269-270). Kuruluş 1980'ler boyunca cezaevlerinin özelleştirilmesinin desteklenmesinde önde gelen bir role sahip olmuştur.

1980'lerde tartışılmaya başlayan cezaevlerinin özelleştirilmesi hareketi, ABD'deki uygulamadan etkilenmiştir. 1980'lerin başında ABD'deki uygulamaları yerinde görmek ve incelemek için oluşturulan heyetler ABD'yi ziyaret etmiştir.

İçişleri Bakanı Lord Caithness, özel sektör cezaevlerini incelemek için ABD'yi ziyaret etmiştir ve olumlu bir izlenimle dönmüştür (Jones, Newburn 2005:64). İçişleri Komitesi üyelerinin ABD'yi ziyaretinden sonra yayımlanan "Nezaret Sistemine Özel Sistemin Dahil Edilmesi" başlıklı Yeşil Kitap'ta, nezaret altındaki tutuklu sayısındaki artışı ve tutukluların içinde buldukları kötü koşulları kabul edilmiş; durumu iyileştirmek için özel sektörün rol oynayabileceği bir ortamı oluşturmanın önemli olduğu belirtilmiştir. Fizibilite çalışması yapmak için danışmanlar atanmıştır. Danışmanlar, raporlarında nezaret sistemine özel sektörü dahil etmenin uygulanabilir olduğu sonucuna varmışlardır (James, Bottomley 1998: 224).

İçişleri Komitesi'nin 1986/87 dönemi için Cezaevlerinin Sözleşme Şartı (Contract Provision of Prisons) adlı 4. raporunda İçişleri'nin cezai kurumların inşası ve yönetimini arz etmeleri için özel sektör şirketlerine imkan vermesi tavsiye edilmiştir (James, Bottomley 1998: 224). Hükümet, 1 Mart 1989'da nezarethanelerin inşası ve idaresi için sözleşme yapmanın uygulanabilir ve prensipte kabul edilebilir olduğunu bildirmiştir (Wilson 1998: 66).

Özelleştirmenin yasal temelini oluşturan 1991 Ceza Adaleti Yasası, cezaevlerinin özelleştirilmesi için yasamayı yetkili kılmıştır. Bu yasa, İçişleri Bakanlığı'na nezaret altındaki tutuklular için yeni cezaevlerinin yönetimi için sözleşme yapma yetkisi vermiştir. 1992'de yasa, hükümlüleri de içine alacak şekilde genişletilmiştir. 1993'te ise mevcut cezaevleri için sözleşme yapmaya imkan verecek şekilde genişletilmiştir (Pozen 2003: 259-260). Eylül 1993'te İçişleri Bakanı Michael Howard, hükümetin İngiltere cezaevi sisteminin yaklaşık %10'unu özelleştirmeyi planladığını bildirmiştir (Jones, Newburn 2005: 64-65).

2.3.1. Cezaevi Nüfusundaki Artış

İngiltere'de ABD örnek alınarak başlayan özelleştirmenin altında yatan itici faktör, cezaevi nüfusunda yaşanan hızlı artışlardır. Nüfus artışı, 1970'lerin sonunda belirgin hale gelmiştir. Ama önemli artışlar 1980'lerde yaşanmıştır.

1979'dan 1988'e kadar, tutuklu nüfusu 6.629'dan, 11.667'ye çıkarken; toplam cezaevi nüfusu ise 42.220'den 49.949'a artmıştır (James, Bottomley 1998: 223). Toplam cezaevi nüfusundaki artış %18, tutuklu nüfusundaki artış ise %76'dır.

İngiltere'de Haziran 1993'ün sonunda, cezaevi nüfusu 44.246'ydı (Genders 2002: 286). Cezaevi nüfusu, 1996 Temmuz itibariyle 54.600'ü aşmıştır. 4 veya daha fazla yıl mahkumiyet verilen yetişkinlerin sayısı, 6.500'den 13.000'e çıkmıştır

(Wilson 1998: 64). Bu sayı, 2001 sonunda 66.736'ya ulaşmıştır. Mayıs 2001 sonunda 20 cezaevi, %120 kapasite ile faaliyet göstermekteydi (Genders 2002: 286).

Cezaevi nüfusundaki artış, cezaevlerinin kapasitelerinin üzerinde mahkum hapsetmelerine neden olmuştur. Cezaevlerinin aşırı kapasitede çalışması, yer sıkıntısına yol açmaktadır. Bu durum, cezaevi hizmet kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

1980'lerin ilk yıllarında gözetim altında tutulan suçluların üçte biri, sadece bir kişi için tasarlanmış hücreleri bir veya iki kişiyle paylaşmaktaydı. 1979 ile 1988 arasında hüküm giymemiş tutuklu sayısı, yaklaşık iki kat artmıştır. Tutukevleri o kadar kalabalıktı ki; mahkumlar polis hücrelerinde tutulmak zorunda kalınmıştır. Bu durum, polis memurlarının cezaevi memurluğu gibi bir ikinci görev üstlenmelerine yol açmıştır (Pozen 2003: 263). Bu bağlamda, cezaevi nüfusundaki artışın diğer kamu hizmetlerini de olumsuz etkilediği söylenebilir.

1991'de 6.665 olan tutuklu sayısı, üçte birlik bir artışla 2001'de 8.890'a yükselmiştir. 2001'de yetişkin gözetim oranı, 1991'deki seviyesinin iki katına çıkarak %28 olmuştur (Millie, Jacobson, Hough 2003: 371).

Ortalama yetişkin mahkumiyet süresi, 1991'de 19 aydan 2001'de 15,4 aya düşmüştür. Kısa dönemli mahkum artışı, 1991'den 2001'e %139'luk bir artış göstermiştir. 12 aydan 4 yıla kadar mahkumiyetler %13 artmış, 4 yıldan ömür boyu hapse kadar mahkumiyetler %62'lik bir artış göstermiştir (Millie, Jacobson, Hough 2003:372-373). %62'lik artış, cezaevi nüfusundaki artışta kısa dönemli mahkumiyetlere nazaran daha büyük bir etkiye sahiptir. Cezaların sertleştiğini söylemek mümkündür.

11 Temmuz 2003'te İngiltere'de cezaevi nüfusu, ilk kez 74.000'e çıkmıştır. Bu sayı 1991'dekinin %60'ından daha fazla bir artışı ifade eder. 15 ile 20 yaş arasındaki suçlular dışında cezaevindeki yetişkin kişi sayısı, 1991'de günlük ortalama 36.246'ydı. Bu sayı, 11 Temmuz 2003'te 62.838'e çıkmıştır (Millie, Jacobson, Hough 2003: 369-370).

Cezaevlerinde bulunan günlük ortalama yetişkin sayısı, 11 Temmuz 2003'te 1991'deki sayıdan %73 fazladır. Bu benzeri görülmemiş artış, 1990'ların ortalarındaki suç oranlarındaki düşüşe rağmen ortaya çıkmıştır. Suç oranlarındaki düşüşe rağmen cezaevi nüfusundaki büyük artışlar, izlenen ceza politikalarıyla ilgilidir.

2004 ortası itibariyle, İngiltere'de cezaevi nüfusu 75.000'e çıkmıştır (Coyle 2004:7). İngiltere'de 1993'te 45.000'in altında olan cezaevi nüfusu, Eylül 2005'te 77.000'e ulaşmıştır (Cavadino, Dignan 2006: 438). Toplam cezaevi nüfusu, 8 Aralık 2006 itibariyle 79.978'dir (HM Prison Service 2006).

İngiltere'de 1980'lerde suç oranlarının iki misline çıktığı görülmüştür. Özellikle 1989 ile 1992 arasında suç oranı %50 artış göstermiştir (Downes 2001: 67). Ama cezaevi nüfusundaki artışı sadece suç oranlarıyla açıklamak eksik olur. Ceza adaleti politikaları, nüfus artışının ardında yatan başlıca neden olmaktadır. ABD'dekine benzer bir şekilde İngiltere'de cezalar sertleştirilmektedir. 1990'larda uyuşturucu ve şiddet suçları için uzun mahkumiyetler öngören yasalar onaylanmıştır.

1993'te İçişleri Bakanı olan Michael Howard, iki yıl sonra Muhafazakar Parti Konferansı'nda, erken şartlı tahliyeyi ilga etmeyi ve cezaevinde bulunan süreyi arttırmayı hedefleyen reformları tanıtmıştır. Howard'ın konferans konuşmasından doğan Beyaz Kitap, Mart 1996'da yayımlanmıştır. Beyaz Kitap, ikinci şiddet veya cinsel suçtan mahkum olanlar için hayat boyu hapis; A sınıfı uyuşturucu alışverişi

suçundan bir ikinci kez mahkum olanlar için minimum yedi yıl hapis ve yerel hırsızlıktan üçüncü mahkumiyet için minimum üç yıl hapis önermektedir (Jones, Newburn 2006: 785). Üçüncü kez uyuşturucu alışverişi yapanlar ve hırsızlar için zorunlu minimum cezaevi süreleri, 1997 Suç Yasası ile öne sürülmüş ve 1999'da uygulanmıştır (Millie, Jacobson, Hough 2003: 380).

1997 Suç Yasası, Genel Seçim'den önce onaylanmıştır. Yasa, ikinci cinsel veya şiddet suçu için hayat boyu hapis; 3. kez A sınıfı uyuşturucu ticaret suçu için minimum yedi yıl hapis cezası, üçüncü kez yerel hırsızlık için minimum üç yıllık bir ceza öngörmektedir. Cinsel suçlar, uyuşturucu ticareti ve şiddet suçları için zorunlu hükümler çok geçmeden, 1997 seçiminden sonra uygulanmıştır (Jones, Newburn 2006: 787). Uyuşturucu ve hırsızlık için minimum hükümlerin etkisi çok küçük olurken; ikinci şiddet veya cinsel suç için "iki vuruş" önerisi altında önemli sayıda kişi hapsedilmiştir (Jones, Newburn 2006: 789). Cezaevi nüfusundaki artış, izlenen ceza politikalarının getirdiği sert yasaların uygulanmaya başlanmasıyla hız kazanmıştır.

2.3.2. Bir Çözüm Aracı Olarak Özelleştirme

100.000 kişiye düşen mahkum oranı, 1999'da 125'ten, 2005'te 141'e yükselmiştir. Almanya'da bu oran 98 iken, Fransa'da ise 93'tür (EPSU 2005: 2). İngiltere'de hapsedme oranı, ABD'ye göre oldukça düşük olmakla birlikte; Avrupa Birliği ülkelerinden çok daha yüksektir ve hızlı bir artış seyri izlemektedir. İngiltere, Batı Avrupa'daki en yüksek hapsedme oranına sahiptir. Cezaevi nüfusundaki artışla beraber bir çözüm aracı olarak özel sektör cezaevleri gündeme gelmiştir. 1980'lerde başlayan özel sektör cezaevlerine ilgi günümüzde artarak devam etmektedir.

İngiltere'de Yeni Sağ'ın kamu hizmetlerini özelleştirme vaadi ve Cezaevi Memurları Birliği'ni zayıflatma isteği, özel sektör cezaevlerini harekete geçiren

anahtar faktörlerdir. ABD tabanlı cezai şirketler tarafından yapılan lobi faaliyetleri, bir dereceye kadar İngiltere'nin piyasasını özel sektör cezaevlerine açmasına yardım etmiştir. “Amerika’da bugün olan, İngiltere’de yarın olacak” klişesinin bir kez daha ortaya çıktığı görülmektedir. Fakat bu lobi faaliyetlerinin, doğrudan politikaları şekillendirdiğine dair bir kanıt yoktur (Pozen 2003: 261).

İngiltere’deki cezaevi özelleştirme gelişimi 3 aşamada gerçekleşmiştir (Wilson 1998: 63):

- Özelleştirme tartışması ve cezaevleri için sözleşme yapmaya izin veren yasaların çıkması (1987-1992),
- Sözleşme ile yönetilen cezaevlerine ve mahkeme refakat hizmetlerine giriş (1992-1995),
- Cezaevlerinin özel tasarımı, inşası, yönetimi ve finansmanı için Hükümet Özel Finans İnsiyatifi (PFI) altında sözleşmelere izin verme (1995-1997).

1987-1992 yılları özelleştirmenin bir seçenek olarak ele alındığı bir dönemdir. Bu dönemde, İçişleri Komitesi’nin ABD’yi ziyaretini takiben özel sektör cezaevi tartışması yoğunlaşmıştır. 1991’de, özel sektör cezaevi uygulamasını mümkün kılan ilk yasa kabul edilmiştir. 1992-1995 yılları arasında ise ilk özel sektör cezaevi uygulamaları başlamıştır. 1995-1997 arasında tasarım, inşa, yönetim ve finansmanı içeren PFI projesi uygulamaya geçmiştir.

Hem Avrupa’nın (Gökşen 2003:103) hem de İngiltere’nin ilk özel sektör cezaevi The Wolds, Mayıs 1992’de Yorkshire’de açılmıştır. 320 yataklı bu cezaevinin yönetimi, Avrupa’da ve dünyada genel güvenlik alanında faaliyet gösteren bir Anglo-İsveçli konsorsiyumu olan Group4/Securitas’a verilmiştir (Harding 1997:5). Group 4, daha önce bir cezaevi idare etmemiştir; fakat özel sektör endüstrisinde 90 yıllık bir geçmişi vardı (Wilson 1998: 68). Diğer cezaevleri çok

geçmeden açılmıştır: 650 yataklı Blakenhurst, 770 yataklı Doncaster ve 350 yataklı Buckley Hall (Harding 1997:6).

Blakenhurst Cezaevi, Mayıs 1993'te açılmıştır. Cezaevi, iki İngiltere inşaat şirketinin (Sir Robert McAlpine&Sons ve John Mowlems&Co.) sahip olduğu bir konsorsiyum olan UK Detention Services (UKDS) ve Corrections Corporation of America tarafından yönetilmektedir (Mowlems artık bu konsorsiyumun bir üyesi değildir). Serco Ltd. ve Wackenhut Corrections Corporation'ın ortaklaşa sahibi olduğu Premier Cezaevi Hizmetleri Ltd. tarafından idare edilen Doncaster Cezaevi ise Haziran 1994'te açılmıştır (Wilson 1998: 68). Group 4 tarafından yönetilen Buckley Hall, Aralık 1994'te açılmıştır (Genders 2002: 286). Group 4, 1999'da sözleşmeyi kaybetmiştir. Buckley Hall, Haziran 2000'den beri Prison Service tarafından idare edilmektedir (Jones, Newburn 2005: 65).

Aralık 1994 itibariyle, dört özel sektör cezaevi vardı: Wolds, Blakenhurst ve Doncaster ve Buckley Hall. Bu cezaevlerinin sadece yönetimi özeldi (Pozen 2003: 260). İlk dört özel sektör cezaevi için sadece yönetim temelli bir sözleşme yapılmıştı. Sözleşmelerin süresi beş yıldır (Genders 2002: 286). Özelleştirme yöntemlerinden biri olan yönetim devri yöntemi kullanılmıştır.

Bununla birlikte, 1994'ten itibaren özel sektör cezaevleri için tüm yeni sözleşmeler DCMF projesi altında yapılmaya başlanmıştır. DCMF, “tasarla (design)”, “inşa et (construct)”, “yönet (manage)” ve “finanse et (finance)” kelimelerinin kısaltmasıdır. Özel sözleşmeci, boş bir alandan faal bir cezaevine kadar olan süreçteki tüm faaliyetleri üstlenir. Bu süreç, mimari planlama, inşa, yenileme ve cezaevi faaliyetlerini içerir (Genders 2002: 286). Cezaevinin inşa edildiği alanın mülkiyeti devlette kalır ve sözleşmeci sözleşme süresince (genellikle 25 yıl) alan ve binaların kirasını alır (Genders 2003: 140-141). DCMF projesi ise bir yap-işlet modelidir.

Bu gelişmeleri takiben, 1996'da hşkşmet 12 cezaevini şzel olarak finanse etmek, tasarlamak ve inşa etmeyi şneren bir Beyaz Kitap yayımlamıştır (Jones, Newburn 2005: 65). İlk DCMF cezaevleri, 1997'de açılmıştır: Group 4/Tarmac tarafından tasarlanan, inşa edilen ve yşrştşlen HMP Altcourse, Securicor/Seifert/WS Atkins ile Costain ve Skanska'dan oluşan bir konsorsiyum tarafından tasarlanan, inşa edilen ve yşrştşlen HMP Parc. Sonraki sşzleşmeler Lowdham Grange, Ashfield ve Dovegate için yapılmıştır (Genders 2002: 286).

Haziran 1995'te Tarmac ve Group 4'ř içeren bir konsorsiyum, Liverpool, Fazakerley'de 600 hşcreli B kategorisinde bir cezaevi inşa etmek ve yşnetmek için bir sşzleşme kazanmıştır. Costain ve Securicor'u içeren bir diğer grup South Walws'te Bringend'de 880 kişilik B kategorisinde bir cezaevi inşa etmek ve yşrştmek için sşzleşme yapmıştır (Jones, Newburn 2005: 65).

Cezaevi programına paralel olarak, mahkeme-refakati de (escort) sşzleşme konusu olmuştur. İlk refakat hizmeti, Nisan 1993'te East Midlands'da ve Humberside'da başlamıştır. Sşzleşme, aynı ay, aynı alanda yer alan Wolds Cezaevi'nin yşnetimine başlayan Group 4'e verilmiştir. Bundan sonra mşteakip sşzleşmeler yřrřrlřęe girmiştir (Wilson 1998: 70):

- Londra, Haziran 1994 (Securicor Group'un bir parçası olan Securicor Custodial Services Ltd.),
- East Anglia, Manchester, Merseyside ve North Wales, Temmuz/Ağustos 1995 (Group 4 Prison and Court Services Ltd.),
- South West England ve South Wales, Nisan 1996 (Reliance Group'un bir parçası olan Reliance Custodial Services Ltd.),
- South ve North East England, West Midlands ve Central Wales, Nisan 1996 (Premier Prison Services Ltd.).

1997'den beri iktidarda bulunan Tony Blair'ın Yeni İşçi hükümeti, Thatcher'ın serbest piyasa ideolojisi ve politikasını devam ettiren bir politika izlemiştir (Cavadino, Dignan 2006: 443). 1997 Mayısı seçimiyle, cezaevlerinin özelleştirilmesine karşı İşçi hükümeti işbaşına gelmiş; fakat çok geçmeden önceki duruşunu değiştirmeye başlamıştır. Haziran 1997'de İçişleri Bakanı Jack Straw, Blakenhurst için UK Detention Services'in yönetim sözleşmesini yenilediğini ve özel olarak finanse edilen, tasarlanan, inşa edilen ve yürütülen iki yeni cezaevine onay verdiğini açıklamıştır (Jones, Newburn 2005: 65).

Özel şirketlerle sözleşmeler yapılmaya devam ederken, sözleşme şartlarına uyum göstermeyen özel şirketlere çeşitli yaptırımlar uygulanmıştır. Sözleşmeleri feshedilmiş ya da süre bitiminde sözleşmeleri yenilenmemiştir.

Özel sektör cezaevlerinin ikisi, yeniden kamu sektörü yönetimine alınmıştır. 1999'da Group 4, Buckley Hall için sözleşmeyi devam ettirmede başarısız olmuştur. UKDS, 2000'de Blakenhurst için sözleşmeyi kaybetmiştir (Genders 2002: 286-287).

2004'in ilk dönemlerinde İngiltere'de 9 tane özel sektör cezaevi vardı (Jones, Newburn 2005: 65). Şu anda, özel sektör 11 özel sektör cezaevi işletmektedir (HM Prison Service 2006). Özel sektör cezaevlerinde, toplam tutuklu nüfusunun %10'u alıkonulmaktadır (Jones, Newburn 2005: 72). 2007 itibarıyla, cezaevi nüfusunun %9-11'inin özel yönetim altında olacağı tahmin edilmektedir (Blumstein, Cohen 2003: 2).

2.3.2.1. Özel Sektör Cezaevi Şirketleri

İngiltere’de belli başlı 4 özel sektör cezaevi şirketi vardır (Gökşen 2003:103-104):

- Premier Prison Service,
- Group 4,
- UK Detention Services (UKDS),
- Securicor.

UK Detention Services, CCA ve iki İngiltere inşaat şirketi, John Mowlem ve Sir Robert McAlpine and Sons Ltd. tarafından özel sektör cezaevlerinin erdemleri hakkında İngiltere hükümetine kulis yapmak ve sözleşmeleri kazanmak için özellikle kurulmuştur. Bir diğer yeni şirket Contract Prisons, yeni fırsatlar kullanmak için kurulmuştur. Özel güvenlik şirketleri Group 4 Securitas ve Securicor, gözetim hizmetleri tedarikinde uzmanlaşan yan kuruluşlar kurmuşlardır (Jones, Newburn 2005: 64).

Şu anda özel şirketleri tarafından idare edilen 11 özel sektör cezaevi vardır (HM Prison Service 2006):

- *HMP Altcourse* - GSL,
- *HMP Ashfield* - Serco,
- *HMP Bronzefield* - United Kingdom Detention Services (UKDS),
- *HMP and YOI Doncaster* - Serco,
- *HMP Dovegate* – Serco,
- *HMP/YOI Forest Bank* - United Kingdom Detention Services (UKDS),
- *HMP Lowdham Grange* – Serco,

- *HMP/YOI Parc* - G4S Justice Services,
- *HMP Peterborough* - United Kingdom Detention Services (UKDS),
- *HMP Rye Hill* - GSL,
- *HMP Wolds* – GSL.

En çok özel sektör cezaevi sözleşmesine sahip şirket, 4 cezaeviyle Serco'dur. Serco'yu 3'er cezaeviyle GSL ve UKDS izlemektedir. Tek cezaevini işleten G4S Justice Services ise son sıradadır. Bu şirketler, özel sektör cezaevleri faaliyetlerinden önemli kârlar elde ederlerken, aynı zamanda sözleşme ihlalleri sonucu büyük para cezalarına çarptırılabilirler.

2003'te Serco'nun alt kuruluşu Premier, İngiltere'deki mevcut cezai hizmetler sözleşmelerinden toplam 2 milyar £ gelir elde ettiğini belirtmiştir (Nathan 2005: 8). Premier Prisons, İngiltere'deki Dovegate cezaevinde 2002'nin ilk dokuz ayında biriken ceza puanları için 426.597 £ para cezasına çarptırılmıştır (Nathan 2004: 8).

2.3.2.2. Özel Sektör Cezaevlerinin Denetimi

Cezaevlerinin özelleştirilmesinden beklenen maliyet-etkinlik, verimlilik gibi faydaların sağlanmasının ön koşullarından biri de özel sektör cezaevlerinin denetimidir. Özel şirketlerin vaat ettikleri gibi kaliteden ödün vermeden cezaevlerini maliyet-etkin olarak yönetip yönetmediklerini denetlemek; olumsuzlukların yaşanmaması için hayati bir önem taşımaktadır.

İngiltere'de sözleşmeler, genel hizmet kalitesine büyük önem vermektedir. Bu sözleşmeler, başarısızlık söz konusu olduğunda sıkı mali cezalar içermektedir (Coyle 2004:5). Hem kamu hem de özel sektör cezaevleri, HM Cezaevi Denetçileri ve Cezaevleri Ombudsmanı'nın denetimi altındadır (Jones, Newburn 2005: 72).

Sözleşme ve tedarik süreci, dikkatle incelenen süreçlerdir. Tedarik sürecinde Cezaevi Departmanı'nın Sözleşmeler ve Rekabet Grubu içinde üç birim, tasarım, rejim kalitesi ve maliyete göre önerileri değerlendirir. Başarılı öneriler her zaman en az maliyetli olanlar değildir. ABD'de ise temel belirleyici maliyet olmaktadır (Jones, Newburn 2005: 72).

İngiltere'de her özel tesisin sözleşme şartları ile uygunluğunu denetlemek için bir kontrolörü vardır. HM Cezaevleri Baş Denetçisi, tüm cezaevlerini denetler ve her biri hakkında düzenli raporlar hazırlar. İskoçya'da da benzer bir sistem vardır (Schwartz, Nurge 2004: 149-150). Tüm özel sektör cezaevleri, onları İçişleri Bakanlığı'na bağlayan bir kontrolöre sahiptir (HM Prison Service 2005).

İlk açılan özel sektör cezaevleri; Wols, Blakenhurst, Doncaster ve Buckley Hall açıldıktan sonra denetlenmiştir. İlk denetimlerde izlenimler olumlu olmakla birlikte; sonraki dönemlerde bazı ihlaller gözlenmiştir. Olumsuzlukların yaşandığı cezaevlerini işleten şirketlere çeşitli cezalar verilmiştir.

HM Cezaevleri Baş Denetçisi, açıldıktan 13 ay sonra Wolds'u denetlemiştir. Raporunun çoğu oldukça olumluydu. Raporla personel ve mahkumlar arasında iyi ilişkiler olduğundan, kaliteli yemek ve ziyaretler için daha iyi imkanlar sunulduğundan bahsedilmiştir. Doğrudan Parlamento'ya rapor veren Ulusal Denetleme Ofisi, Mart 1994'te Wolds için tedarik sürecini ve sözleşmeye riayeti incelemiştir. İnceleme sonucunda, cezaevinin sözleşmedeki şartları yerine getirmede oldukça başarılı olduğu sonucuna varılmıştır (Wilson 1998: 72).

Blakenhursts, açıldıktan 1 yıl sonra denetlenmiştir. Baş Denetçi, tutuklu davranışını denetleme sistemleri gibi bazı alanların gelişmeye ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte; genel sonuç, mahkumların modern koşullarda hapsedildiği ve insanca muamele gördükleri yönünde olmuştur. Mart 1996'da,

Doncaster denetlenmiştir (Wilson 1998: 73). HM Cezaevleri Baş Denetçisi, zorbalığa karşı stratejileriyle, genç suçluları yönetimiyle, potansiyel intihara meyilli mahkumların bakımı ve diğer anahtar fonksiyonlarıyla Doncaster'ın ülkedeki en ileri cezaevi olduğunu belirtmiştir (Harding 1998: 5).

Doncaster örneği, özel sektör cezaevlerinin hizmet kalitesini düşürmeden de maliyet tasarrufu sağlayabildiğini göstermiştir. Yalnız bu durum her zaman gerçekleşmemektedir. Daha çok kâr elde etmek isteyen özel şirketler, bazen sözleşme şartlarını ihlal ederek kaliteyi düşürebilmektedirler. Denetimlerde ortaya çıkan ihlaller, cezalandırılmaktadır.

1994 ile 1999 arasında Wolds, Altcourse ve Buckley Hall hakkında Group 4'a toplam 52.000£ para cezası verilmiştir. Lowdham Grange hakkında Premier Prison Services'e 62.000£'luk, Blakenhurst ile ilgili UKDS'e 30.000£'luk ve Securicor'a Parc'la ilgili 362.000£'luk para cezaları verilmiştir. 1 Mart ile 31 Aralık 1999 döneminde Parc'taki sözleşme başarısızlıkları için Securicor 199.950 £'luk ceza almıştır. Bu başarısızlıklar şu şekilde sıralanabilir (Genders 2002: 294):

- Mahkumların kendilerine zarar vermesiyle ilgili 211 olay,
- 29 disiplinsizlik olayı, personel ve diğerlerine 19 saldırı,
- Mahkumlara 13 saldırı,
- Mecburi uyuşturucu testlerini tamamlamakta 39 başarısızlık,
- Mahkumların kabulünde bir sağlık görevlisinin mahkumları muayene etmesiyle ilgili 178 başarısızlık,
- Mahkumların şikayetlerine cevap vermede 122 başarısızlık.

23 Mayıs 2002'de personel ve mahkumların güvenliği ile ilgili kaygılar, Premier Prison Service'in müdürünün uzaklaştırılması ve Ashfield Genç Suçlular

Enstitüsü'nün kamu sektörü yönetimine alınması kararının verilmesine yol açmıştır (Genders 2003: 156).

2.4. Kanada'da Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

ABD, Avustralya ve İngiltere'ye kıyasla Kanada'da cezaevlerinin özelleştirilmesi minimal ölçüde olmaktadır. 1990'larda siyasette meydana gelen gelişmeler, cezaevlerinin özelleştirilmesine giden süreci hazırlamıştır. İlk önce ıslahevlerinde özel sektörle sözleşme yapma yoluna gidilmiş, yetişkinler için özel sektör cezaevinin açılması 2001 yılında gerçekleşmiştir.

New Brunswick, özel sektör cezaevleri alanında Kanada'daki öncü eyaletlerden biridir. 1994'te Miramichi Genç Suçlular Islah Merkezi için tasarım, inşa, bakım, finanse etme, mülkiyet, geri kiralama (lease-back) ve program uygulama için bir sözleşme çağrısı yapılmıştır. Yüklenici olarak Wackenhut Corrections Corporation seçilmiştir. Miramichi Genç Suçlular Islah Merkezi, Wackenhut tarafından inşa edilmiştir. Eyalet hükümeti ise yönetimden ve programların uygulanmasından sorumludur (Poirier 2001:10-11).

1994-95 yıllarında, Kanada'da ceza adaleti hizmetlerinin yönetim ve işletme maliyetleri yaklaşık 10 milyar \$'dı. Bir Kanadalı'ya düşen yıllık maliyeti 340 \$'dır. Yetişkinlerin cezalandırılması için 1,893,530,000 \$ harcanmıştır. 1993-94'te bir tutukluyu hapsedmenin ortalama yıllık maliyeti, minimum güvenli bir tesiste 39.171 \$, orta güvenli bir tesiste 40.008 \$, maksimum güvenli bir tesiste ise 65.371 \$'dı (John Howard Society of Alberta 1997:1-3). Cezaevi maliyetlerini düşürmek isteyen hükümet, özelleştirmeyi bir seçenek olarak görmüştür.

8 Haziran 1995 Ontario eyalet seçimlerinde, Mike Harris ve İlerici Muhafazakar parti iktidara gelmiştir. Harris'in "Sağduyu Devrimi" adlı

kampanyası; harcama indirimleri, vergi indirimleri, devlet hizmetlerinin rasyonalizasyonu ve özelleştirmeyi kapsamaktaydı. Harris hükümeti, tutukevlerini içeren bir dizi hizmeti özelleştirme planlarını başlatmıştır. Yapılan ilk planlarda Ontario hükümeti tarafından yürütülen 45 cezaevinin tümünün yerini alacak on iki “süper hapisane”den sözedilmekteydi. Daha sonra, mevcut 14 cezaevinin yerini alması için tasarlanan süper hapsanelerin sayısı beşe düşürülmüştür. “Süper-hapsaneler”, maliyet etkinliği sağlamak için tasarlanmıştır (Nossal, Wood 2004: 11).

Cezai Hizmetler Bakanı Bob Runciman, açıkça “ Cezai sistemde amacımızın, hükümlülerin yaşam kalitesini artırmak olduğunu düşünmüyorum.” (Nossal, Wood 2004: 11) diyerek asıl amacın maliyet etkinlik olduğunu vurgulamıştır. Rehabilitasyonla ilgili anlayıştan çok, cezalandırıcı anlayışın hakim olduğunu söylemek mümkündür. Eğitim, rehabilitasyon gibi mahkumları topluma kazandırmaya yönelik hizmetlerin önemi üzerinde değil, mahkumları barındırmanın maliyetleri üzerinde durulmuştur. Bu amaçtan yola çıkarak “süper hapisane” projesi geliştirilmiştir.

Süper hapsaneler planı ilk kez açıklandığında; özel sektörün dahil edilmesi tahmin edilmemişti. Bununla birlikte, Haziran 1999’da Muhafazakarların yeniden seçiminden sonra, Harris, ilk hükümetinde Özelleştirme Bakanı olan Rob Sampson’ı Cezai Hizmetler Bakanı olarak atamıştır. Sampson, özel ve kamu sektörü arasında karşılaştırma yapmaya temel sağlamak için iki özdeş süper hapsaneden birini özelleştirmeyi düşündüğünü bildirmiştir. Mayıs 2001’de, Ontario hükümeti North Correctional Center’ı yönetmesi için Management and Training Corporation’la (MTC) 170.8 milyon CAD \$’lık beş yıllık bir sözleşme yapmıştır (Nossal, Wood 2004:11).

Böylece, Kanada’nın yetişkinler için ilk özel sektör cezaevi, Central North Correctional Center, Kasım 2001’de Penetanguishene, Ontario’da açılmıştır. 1980’den beri faaliyette olan bir Amerikan özel şirketi olan MTC (John Howard

Society of Alberta 2002:16-17), Ontario'da yetişkin tutuklular için bir cezai kurumu yöneten ilk özel sektör işletmecisidir. Bu şirket, 2001 itibariyle, ABD'de, Avustralya ve Marshall Adaları'nda 13 cezai kuruluş işletmekteydi (Poirier 2001:12). Kamu Emniyeti ve Cezai Hizmetler Dairesi tarafından yönetilen diğer süper hapisane, Kawartha Lakes'teki Central East Correctional Centre, 2002'de açılmıştır (Nossal, Wood 2004:11).

North Correctional Center, suçlular için çok amaçlı bir tesistir: Kefaleti veya duruşma tarihlerini bekleyen yaklaşık 200 tutukluya olduğu gibi, mahkumiyetleri bir günden az olanlardan, 2 yıla kadar olan suçlulara hizmet verir. Kurumda rehabilitasyon programları için alanlar, bir revir (klinik) ve sanayi çalışma programı için ayrı binalar vardır. Erkekler için her biri 192 yataklı altı maksimum güvenli birim ve kadınlar için 32 yataklı ayrı bir birimden oluşan tesis, tam kapasitede 1.184 kişiyi barındırır (John Howard Society of Alberta 2002: 17).

MTC ile yapılan sözleşme koşullarına göre, Ontario hükümeti arazi ve binalara sahiptir. Kurumun sahibi kamu sektörüdür; fakat kurum, özel sektör tarafından yönetilmektedir (John Howard Society of Alberta 2002:17). North Correctional Center, bir işletme ve bakım sözleşmesi örneğidir. Sözleşme uyarınca, şirket cezaevi hizmetlerini verecek ve cezaevi yönetimini üstlenecektir. Eyalet, bu hizmetleri karşılığında özel şirkete mahkum başına bir ücret ödeyecektir.

ABD'de olduğu gibi Kanada'da cezaevlerinin özelleştirilmesine karşı çıkanlar vardır. Maliyet tasarrufu sağlamak amacıyla özel şirketlerin hizmet kalitesini bozacağını, ayrıca bir kamu hizmeti olan cezaevi hizmetlerini sözleşme yoluyla özel sektöre devrinin meşru olmadığını öne sürmektedirler.

Özelleştirme karşıtları, North Correctional Center'ın özelleştirilmesinin, önemli maliyet tasarruflarına veya tutuklular için üstün kaliteli bir programlamaya

yol açmayacağını öne sürerler. North Correctional Center üzerindeki yetkinin MTC'ye verilmesinin, devlet sorumluluğunun uygunsuz bir devri olduğunu ve devletin MTC personeli tarafından yapılan suistimallerden sorumlu olacağını öne sürerler. North Correctional Center ve Central East Correctional Centre karşılaştırmasında, ABD'de yürütülen çalışmalarla aynı kusurlu araştırma yöntemlerinin kullanıldığını iddia ederler (John Howard Society of Alberta 2002:17).

2003 Ekim eyalet seçimlerinde, Muhafazakarların yerini Dalton McGuinty yönetimindeki Liberaller almıştır. Liberaller, muhalefetteyken cezaevi özelleştirmesine karşı çıktıkları için, yeni hükümetin MTC sözleşmesini yenilemeyeceği yönünde bir spekülasyon vardı. Fakat McGuinty hükümeti iktidardayken, sözleşme yürürlükte kalmıştır. Eğer MTC sözleşmeye ait performans standartlarını karşılamakta başarısız olursa, sözleşmeye son verilebileceğine işaret edilmiştir (Nossal, Wood 2004: 11).

2.5. Diğer Ülkelerdeki Uygulamalar

Özel sektör cezaevleri, ABD, Avustralya, İngiltere gibi Anglo-Sakson geleneğe sahip ülkelerde yaygın bir uygulama alanı bulmaktadır. Bununla birlikte; Fransa, Almanya, İtalya gibi Avrupa ülkelerinde de çeşitli özelleştirme uygulamalarına başvurulmaktadır.

ABD, İngiltere, İskoçya, Yeni Zelanda, Avustralya, Kanada, Güney Afrika, Fransa ve Şili'de bazı özel veya yarı özel sektör cezaevleri vardır . İsrail, Almanya, İtalya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, İrlanda Cumhuriyeti, Litvanya, Danimarka, Peru, Costa Rica, Japonya ve Tayland fizibilite çalışması yapmaktadır veya uygulamanın bazı aşamalarında (Nathan 2005: 3).

1980'lerden itibaren Fransa, yarı özel sektör cezaevlerine öncülük etmektedir (EPSU 2005: 4). Fransa'da 22.06.1987'den itibaren, cezaevlerinin özel inşası yasal

olarak mümkündür. Bu uygulamaya göre; devlet, güvenlik ve yönetim yetkisini muhafaza ederken, özel işletmeler cezaevlerinin inşaat ve gözetim dışındaki hizmet görevlerini üzerlerine almaktadırlar. Bu şekilde işletmeye açılan 21 cezaevindeki uygulamalar, özellikle gözetim dışındaki hizmetlerin kalitesi bakımından olumlu sonuçlar vermiştir (Demirbaş 2003: 437-438). Fransa, 18 yeni yarı-özel sektör cezaevi ile günümüzde Avrupa'nın en büyük cezaevi inşa programı işine girişmiştir (Nathan 2005: 3).

Fransa'da bazı cezaevleri, ikili yönetim sistemiyle idare edilmektedir. Özel sektör, gözetim faaliyetleri dışındaki hizmetleri verir. Ancak yönetim, yine kamu tekelindedir. ABD'de olduğu gibi cezaevlerinin tamamen özelleştirilmesi, Fransa'da rastlanan bir uygulama değildir.

Gözetim, rehabilitasyon, yönetim gibi kamu hizmet görevleri olarak tanımlanan işleri cezaevi hizmet personeli yaparken; bakım, nakil, yiyecek servisi, sağlık hizmetleri, iş eğitimi gibi diğer hizmetler özel şirketler tarafından verilmektedir (Coyle 2004:3) Fransız modelinde, güvenlik ve cezaevi yönetimi devletin denetimine bırakılırken, lojistik ve sosyal hizmetler özelleştirilmektedir (Iosub 2004: 13).

Çeşitli özelleştirme uygulamaları Almanya, Macaristan ve diğer bazı Avrupa ülkelerinde de mevcuttur. Yemek, çamaşır ve bakım hizmetleri için sözleşme yapmak yaygın bir uygulamadır (EPSU 2005: 4). Öncü Amerikan şirketleri, Corrections Corporation of America ve Wackenhut Corrections Corporation, 1990'ların ilk yıllarında Avustralya, İngiltere ve Fransa'da hükümet politikasını etkilemiş ve çeşitli ihaleleri kazanmışlardır (Nathan 2005: 3).

Haziran 1998'de Yeni Zelanda Hükümeti, yeni Auckland Central Remand Prison'dan başlayarak yeni üç cezaevinin yönetimini ihaleye vereceğini açıklamıştır.

Cezaevi, Temmuz 2000'de açılmıştır. 5 yıllık sözleşme Australasian Correctional Management'a verilmiştir. 1999 seçimlerinde Ulusal Parti kaybetmiştir. Helen Clark'ın yeni İşçi Hükümeti, ACM sözleşmesine hemen son vermemeye ve Shipley hükümeti tarafından yapılan cezaevi özelleştirme programının durdurulmasına karar vermiştir (Nossal, Wood 2004: 12).

Dünyadaki en büyük özel sektör cezaevleri, Güney Afrika'dadır. Her bir cezaevi, 3.000 mahkum barındırmaktadır. Toplam mahkum nüfusu 187.446'dır. Yani toplam nüfusun %3'ünün üzerinde bir oranda mahkum, özel sektör cezaevlerinde hapsedilmektedir (Nathan 2005: 4).

En çok özel sektör cezaevine ABD sahipken, Avustralya özel sektör cezaevlerinde en fazla nüfus oranına sahip ülkedir. İngiltere'de ise mahkumların %10'u özel sektör cezaevlerindedir.

Alman Hesse eyaletinde Hunfeld'de, bir yarı-özel sektör cezaevi açılmaktadır. Yine, Almanya'da Mecklenburg-Western Pomerania, Baden-Württemberg gibi eyaletler aynı zamanda yeni cezaevleri için kamu-özel ortaklıklarını düşünürlerken; Saxony-Anhalt ve North Rhine-Westphalia'da yarı-özel sektör cezaevleri açılmaktadır (Nathan 2005: 3).

2004 sonunda cezaevlerinin %40 oranında aşırı kalabalıklaştığı Macaristan'da, hükümet Batı Macaristan'da Szombathely'de inşa edilmekte olan 700 yataklı bir cezaevi için 15 yıllık kamu-özel ortaklık sözleşmelerini kullanıyor. Ayrıca, ülkenin doğusundaki Tiszalok'daki kamu-özel ortaklığındaki cezaevinin inşasının Temmuz 2007'de tamamlanması beklenmektedir. Tiszalok'taki inşayı idare etmek için inşaat şirketi Fober seçilmiştir. Cezaevi açıldığında, hizmet ücretinin yıllık 76 milyon € olması beklenmektedir. Özel sektör, gözetim hizmetlerini,

mahkum kaydı veya medikal tesislerle ilgili hizmetleri vermeyecektir (Nathan 2005: 3).

Avrupa’da, cezaevlerinin özelleştirilmesiyle ilgili birkaç model vardır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir (Nathan 2005: 3):

- *Kamu finansmanı, tasarımı ve inşası*: Tasarım, finansman ve inşaa devlet tarafından yapılırken; cezaevlerindeki tüm hizmetler için özel yönetim sözleşmeleri mevcuttur.
- *Kamu finansmanı, özel inşaa*: Devlet, finansmanını sağladığı cezaevlerini özel şirketlere inşaa ettirir. Devlet, cezaevi memurlarını istihdam eder; fakat gözetimle ilgili olanlar dışındaki tüm hizmetler için özel sektörle sözleşme yapılır.
- *Özel finansman, tasarım ve inşaa*: Finansmanını ve inşasını özel sektörün üstlendiği cezaevleri devlete kiralanır. Devletin kiraladığı cezaevlerinde gözetimle ilgili olanlar dışındaki tüm hizmetleri sözleşmeyle özel sektör verir.
- *Özel finansman, tasarım, inşaa ve işletme*: Finansmanını ve inşasını özel sektörün üstlendiği cezaevleri, devlete kiralanır. Devletin kiraladığı cezaevlerinde yönetim sözleşmeyle özel sektöre verilir.

İnşadan yönetime uzanan süreçte özel şirketler çeşitli roller alabilmektedirler. Çeşitli alanlarda, çeşitli ülkelerde cezaevi hizmetleri sunan belli başlı özel tedarikçiler, Tablo 1.8.’de gösterilmektedir. İnşadan yönetime uzanan geniş bir yelpaze göze çarpmaktadır. Correction Corporation of America (CCA), ABD piyasasına hakimdir. Bir başka Amerikan şirketi olan Wackenhut, İngiltere’de, Kanada’da, Avustralya’da, Yeni Zelanda’da ve Güney Afrika’da cezaevleri işletmektedir. Avrupa’daki özel sektör cezaevi işletmecileri ise; Serco, Group 4 Securicor, Sodexo and GSL’dir.

Tablo 2.6. Özel Sektör Cezaevi Şirketleri ve Faaliyet Alanları

Şirketin Adı	Faaliyet Gösterdiği Ülkeler	Faaliyet Alanları
CCA	ABD, Avustralya, İngiltere	Tasarım, inşaa, yönetim, gözetimle ilgili olmayan hizmetler
Wackenhut* (GEO)	ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Afrika	Tasarım, inşaa, yönetim, gözetimle ilgili olmayan hizmetler
Serco	Avrupa, Orta Doğu, Asya Pasifik, Kuzey Amerika	Yönetim
Group 4 Securicor	İngiltere, ABD, Hollanda	Yönetim, elektronik izleme, refakat
Sodexho	İngiltere, Fransa, İtalya, Hollanda, Portekiz, İspanya, Katalonya başta olmak üzere Avrupa'da 20'den fazla ülkede, Avustralya, Şili	Yönetim, gözetimle ilgili olmayan hizmetler
GSL	İngiltere, Avustralya, Güney Afrika	Tasarım, inşaa, yönetim, finansman, sağlık, eğitim
GEPSA	Fransa	Gözetimle ilgili olmayan hizmetler
IFSL	İtalya, Macaristan, Şili, Arjantin	Finansman, tasarım, bakım ve gözetimle ilgili olmayan diğer hizmetler
KPMG	İtalya, Macaristan, Şili, Arjantin	Finansman, tasarım, bakım ve gözetimle ilgili olmayan diğer hizmetler

Kaynak: Stephen Nathan, "The European Market for Privatised Correctional Services: Developments and Implications", **Workshop at the EPSU Standing Committee on National and European Administration on Prison Services**, Luxembourg, 19 May 2005, <http://www.epsu.org/IMG/pdf/PSIRUprisonreport2005.pdf>, Group 4 Securicor Corporate Website, http://www.g4s.com/home/our_services/security_services/justice.htm, 01.04.2007, <http://www.gslglobal.com/sectors/>, 01.04.2007

* WCC, 2003'te adını GEO Group Inc. olarak değiştirmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖZEL SEKTÖR CEZAEVLERİNİN TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ

Avrupa devletlerinde hürriyeti bağlayıcı cezaların ve cezaevlerinin gelişimi, 400 yıllık bir geçmişe sahipken; Türkiye'de cezaevlerinin geçmişi ancak Tanzimat'a ve 1840'lara kadar geri gitmektedir. Avrupa ülkelerinde, 19. yüzyılda tartışılan sorunlar, Türkiye'de daha yeni tartışılmaya başlandığından, cezaevleri ve infaz sistemi ile ilgili sorunlar bir türlü giderilememektedir (Demirbaş 2005:39).

Son yıllarda cezaevlerinde yaşanan olaylar, cezaevi hizmetlerinin önemini bir kez daha gündeme getirmiştir. Cezaevi nüfusundaki hızlı artış, koğuş sisteminin zafiyetleri, cezaevlerinde hem güvenlik hem de hizmet kalitesi sorunlarını beraberinde getirmiştir. Adaletin temini, devletin asli fonksiyonlarındanır. Cezaevlerindeki sorunlarına bir çözüm bulunması ülkede adaletin, düzenin sağlanması için hayati önem taşımaktadır.

3.1. Türkiye'deki Ceza İnfaz Kurumlarına İlişkin Mevzuat

Hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum olanlara hükümlü, hakkında suç işlediğine dair güçlü belirtiler bulunan ve kaçmaması amacıyla mahkeme kararıyla kapatılma kararı verilenlere de tutuklu denilir. Hürriyeti bağlayıcı ceza alan, ancak cezaları henüz kesinleşmeyenlere hükmen tutuklu ya da "hükümözlü" denilmektedir. Hükümlü ve tutuklu ile hükmen tutukluların barındırıldıkları yerlere ceza infaz kurumları adı verilmektedir (Sağlam 2003: 46). Cezaevi, mahkumiyeti kesinleşmiş suçluların alıkonuldukları kurumlar olduğu için, hem mahkumların hem tutukluların hapsedildikleri kurumları kapsyacak şekilde ceza infaz kurumları kavramını kullanmak daha doğrudur.

“Ceza infaz kurumları; hükümlü ve tutukluların hürriyeti bağlayıcı cezalardan beklenen amaçlar doğrultusunda barındırıldıkları, belirleyici güvenlik kriterleri bulunan ve bu kriterler çerçevesinde iâşe, sağlık, eğitim, iyileştirme, spor ve çalışma hizmetlerinin sunulduğu, ayrı idari örgütlenmesi ve personeli olan kamu kurumlarıdır” (Sağlam 2003: 34). Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük’ün 3. maddesine göre, Türkiye’de ceza infaz kurumları; kapalı, yüksek güvenlikli kapalı, kadın kapalı, çocuk kapalı, gençlik kapalı, açık ceza infaz kurumları ile gözlem ve sınıflandırma merkezleri ve çocuk eğitimevleri olmak üzere beş çeşittir.

Kapalı kurumlar; iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, firara karşı teknik, mekanik, elektronik veya fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasın olanaklı bulunduğu, yeterli düzeyde güvenlik sağlanmış ve hükümlünün gereksinimine göre bireysel, grup hâlinde veya toplu olarak iyileştirme yöntemlerinin uygulanabileceği tesislerdir (CİKYGCTİHT, Madde 10).

Kapalı ceza infaz kurumlarının iç güvenlik hizmetleri, Adalet Bakanlığı teşkilatı personelinin infaz ve koruma memurları tarafından, dış güvenlik hizmetleri ise İçişleri Bakanlığı teşkilatından jandarma personeli tarafından yapılır. Almanya ve İngiltere gibi bazı ülkelerde ceza infaz kurumlarının hem iç ve hem de dış koruma hizmetleri yalnızca ceza infaz kurumu personeli tarafından yapılmaktadır (Sağlam 2003: 50).

Yüksek güvenlikli kapalı kurumlar; iç ve dış güvenlik görevlilerine sahip, firara karşı teknik, mekanik, elektronik ve fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları sürekli kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasların geçerli olduğu sıkı güvenlik rejimine tâbi hükümlülerin bir veya üç kişilik odalarda barındırıldıkları tesislerdir. Bu kurumlarda bireysel veya grup hâlinde iyileştirme yöntemleri uygulanır

(CİK YCGTİHT, Madde 11). Yüksek güvenlikli kapalı kurumlar, hükümlülerin hapsedildikleri tesislerdir. Bu kurumlar, oda sistemine göre tasarlanıp, inşa edilmiş binalardır.

Kadın kapalı ceza infaz kurumları, kadın hükümlülerin barındırıldığı 5275 sayılı Kanunun 8 ve 9 uncu, Tüzüğü'nün 10 ve 11 inci maddelerine göre kurulmuş kurumlardır. Bu amaçla kurulmuş kurumların ihtiyacı karşılama bakımından yetersiz olması hâlinde, kadın hükümlülerin hapis cezaları diğer kurumların, erkek hükümlülerin kaldığı bölümlerle bağlantısı olmayan bölümlerinde infaz edilir (CİK YCGTİHT, Madde 12).

Çocukların cezalarının infazının yerine getirileceği kurum, çocuk eğitim evleridir. Ancak, tutuklu çocuklar ve çocuk eğitim evlerinde disiplinsizlik gösteren veya diğer bir nedenle bu infaz kurumunda kalmaları mümkün olmayan çocuklar için çocuk kapalı ceza infaz kurumları da inşa edilir (Centel, Zafer, Çakmut 2005: 713). Cezanın infazına başlandığı tarihte, 12 yaşını bitirmiş olup 18 yaşını bitirmemiş olan çocuk hükümlüler cezalarını çocuk eğitimevi olarak adlandırılan infaz kurumlarında çekerler. Tüzük'ün 13. maddesinde; çocuk kapalı ceza infaz kurumları, çocuk tutukluların ya da çocuk eğitimevlerinden disiplin veya diğer nedenlerle kapalı kurumlara nakillerine karar verilen çocukların barındırıldıkları ve firara karşı engelleri olan iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, eğitim ve öğretime dayalı kurumlar olarak olarak tanımlanmıştır. Bu infaz kurumlarında, çocuk hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri hedeflenir.

Gençlik kapalı ceza infaz kurumları ise cezanın infazına başlandığı tarihte on sekiz yaşını bitirmiş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış genç hükümlülerin cezalarını çektikleri, eğitim ve öğretim esasına dayalı, firara karşı engelleri olan, iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan kurumlardır (CİK YCGTİHT, Madde 14).

Kapalı ceza infaz kurumlarında cezalarının bir bölümünü infaz eden ve bu süre içerisinde müşahedeye tabi tutularak iyi halli hükümlü statüsünü kazanan mahkumlar, çalıştırılmak üzere açık ceza infaz kurumlarına gönderilir. Kapalı ceza infaz kurumlarından açık ceza infaz kurumlarına gönderilen hükümlüler, çalışma koşullarına uyum sağlayamazlarsa kapalı kurumlara iade edilirler (Sağlam 2003: 52). Açık ceza infaz kurumlarının en belirgin özelliği, iş esası üzerine kurulmuş olmalarıdır.

Açık kurumlar, hükümlülerin iyileştirilmelerinde, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilen, firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilen kurumlardır. CİKYCGTİHT'nin 16. maddesine göre; açık kurumlar, ihtiyaca göre ayrıca; kadın açık ceza infaz kurumları, gençlik açık ceza infaz kurumları, şeklinde kurulabilir.

Hükümlülerin durumlarına uygun kurumlara ayırımı, 5275 sayılı Kanunun 23. maddesinde belirtilen gözlem ve sınıflandırma merkezlerince yapılır (CİKYCGTİHT, Madde 15). Hükümlüler, işledikleri suç tiplerine, gösterdikleri eğilimlere, tutum ve davranışları nedeniyle sıkı gözetim ve denetim altında bulundurulmaları gerekip gerekmediğine göre yüksek güvenliğin ceza infaz kurumlarına veya normal güvenliğin ceza infaz kurumlarına veya açık ceza infaz kurumlarına gönderilirler (CGTİHK, Madde 23).

3.1.1. Türk İnfaz Mevzuatı

Türk infaz mevzuatını oluşturan başlıca yasal düzenlemeler; Anayasa, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu , 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 5320 Sayılı Ceza Muhakemesi

Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'dur.

Türk infaz mevzuatının en temel kaynağı, 18.10.1982 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'dır. Genel olarak hukuk devletinin temel ilkelerine değinilen Başlangıç, Genel Esaslar, Temel Haklar ve Ödevler, Kişinin Hakları ve Ödevleri bölümlerinde yer alan 2, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 19, 36, 38 ve 40. maddeler, Türk infaz mevzuatına dayanak oluşturacak maddelerdir (Sağlam 2003: 25).

Cumhuriyetin ceza hukuku alanındaki ilk temel kanunu, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'dur. Kanun, Zanardelli diye de bilinen 1889 İtalyan Ceza Kanunu'ndan alınmıştır. 1858 Osmanlı Ceza Kanunname-i Hümayunundan da bazı hükümler kabul edilmiştir. TCK'da daha sonra yapılan değişikliklerde, 1930'da yürürlüğe giren Rocco da denilen İtalyan Ceza Kanunu esas alınmıştır. TCK, birçok kez değişikliğe uğramıştır. 1940, 1958, 1988, 1998 ve 2004'te TCK Öntasarıları hazırlanmıştır. 1 Haziran 2005 tarihinde 5237 sayılı Yeni TCK yürürlüğe girmiştir (Özbek 2005:86).

5237 sayılı TCK, cezalar sistemini tümüyle değiştirmektedir: Yasa ağır hapis, hapis, hafif hapis; ağır para cezası-hafif para cezası ayırımını kaldırmıştır. 45. maddeye göre cezalar, hapis ve adli para cezası olarak iki grupta toplamıştır. Hapis cezaları ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, müebbet hapis cezası ve süreli hapis cezası olarak üçe ayrılmıştır (5237 sayılı TCK, Madde 46). Bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezası olup bu ceza adli para cezası ve 50. maddenin öngördüğü bazı tedbirlere çevrilebilmektedir.

5237 sayılı TCK ile cezalarda birtakım değişiklikler yapılmıştır: Örneğin, kasten adam öldürme suçunun cezası daha önce 24-30 yıl ağır hapis iken, yeni kanun aynı suç için müebbet hapis cezası öngörmektedir. Yine taksirle adam öldürme

suçunun cezası 2-5 yıl hapisken, yeni yasaya göre 3-6 yıl hapidir. Aynı hususu kasten yaralama (müessir fiil) suçu bakımından da söylemek mümkündür: Eski yasaya göre 6 ay-1 yıl, yeni yasaya göre 1-3 yıl hapis. Hırsızlık suçunun cezası eski yasaya göre 6 ay-3 yıl iken, yeni yasaya göre 1-3 yıl arasında belirlenmiştir (Özbek 2005:34).

Genel olarak, cezaların ağırlaştırıldığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda, Türkiye'nin ABD ve İngiltere'deki ceza politikalarına benzer bir politika izlediği sonucuna varılabilir. Daha uzun mahkumiyetler, cezaevi nüfusunda artışları beraberinde getirecektir. 2005 yıl sonunda 55.870 olan cezaevi nüfusu, Kasım 2006 itibariyle 70.204'e ulaşmıştır (Tablo 3.5.). Cezaevi nüfusunda bir önceki yıla göre %25,6'lık artış yaşanmıştır.

Yeni TCK'da, eski yasanın sistemi değiştirilerek, tekerrür halinde cezanın artırılmasından vazgeçilmiştir (Centel, Zafer, Çakmut 2005: 618). 58. maddeye göre; tekrar suç işleyen cezası artırılmayacak, ancak seçenekli ceza öngörülen hallerde hapis cezasının uygulanması gerekecektir. Bu düzenleme de cezaevi nüfusunu arttırıcı yönde bir uygulama olarak değerlendirilebilir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile aynı anda yürürlüğe girmiş bulunan 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, Türk Ceza Kanunu'nu tamamlayan bir yasadır. Bu yasa, yeni Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe konulmasına ilişkin usul ve esasları göstermektedir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun da tamamlayıcı ceza yasası sayılmaktadır. Bu yasa, cezaların ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin ilkeleri göstermekte ve ayrıca Türk Ceza Kanunu'nu tamamlayıcı hükümler içermektedir. Çocuk Koruma Yasası da TCK'yı tamamlayan bir yasa olmaktadır (Centel, Zafer, Çakmut 2005: 75-76).

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 5320 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu da Türk infaz mevzuatının temel hukuki kaynaklarını oluşturmaktadır. En önemli kaynak ise Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'dur (Sağlam 2003: 25). Kanuni düzenlemeler dışında yapılan tüzük ve yönetmelikler, Türk infaz mevzuatının diğer kaynaklarıdır.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük ile 05.07.1967 gün ve 6/8517 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük yürürlükten kaldırılmıştır. İnfaz mevzuatına ve teşkilatına ilişkin en ayrıntılı düzenleme, 06.04.2006 tarihinde yürürlüğe giren, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'te yer almaktadır (http://www.cte.adalet.gov.tr/mvz_dosyalar/mevz.htm).

Türk infaz sistemiyle ilgili yirmiye yakın yönetmelik mevcuttur. Müşahade ve Sınıflandırma Merkezlerine Dair Yönetmelik, Ceza İnfaz Kurumlarındaki Hükümlülerin Cezaevi Dışındaki İşyerlerinde Çalıştırılması Hakkında Yönetmelik ile Hükümlü ve Tutuklular ile Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personelinin İşe Yönetmeliği tutuklu ve hükümlüler ile doğrudan ilgili yönetmeliklerdir. Ayrıca infaz hizmetlerinin ve işlemlerinin yürütülmesine ilişkin olarak Adalet Bakanlığı'nca çıkarılan çok sayıda genelge mevcuttur. Bütçe kanunları, beş yıllık kalkınma planları, hükümet programları, kararnameler ve protokoller Türk infaz sisteminin diğer yazılı kaynaklarını oluşturmaktadır (Sağlam 2003: 27). Türkiye'nin katılmış bulunduğu; ceza ve güvenlik tedbirlerine ve bunların infazına ilişkin hükümler içeren uluslararası kuruluşların infaz bakımından belirlediği ve Türkiye tarafından kabul edilmiş ilke ve esaslar Türk infaz hukukunun dış kaynaklarını oluşturmaktadır (Dönmezer, Erman 1999:595).

Türkiye'de ceza infaz kurumlarının idaresi, Adalet Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Hükümlü ve tutukluların barındırılması, iaşelerinin sağlanması, sağlık, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Ceza İnfaz Kurumları aracılığı ile yerine getirilmektedir (Bıçak 2001:205). Ceza infaz kurumlarının insani yaşam koşullarına uygunluğu, güvenlik ve düzenin sağlanıp sağlanmadığı ise denetlenmektedir.

14.06.2001 tarih ve 4681 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanunu ile yürürlükteki mevzuat ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle belirlenen ilkeler çerçevesinde ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin yönetim, işleyiş ve uygulamalarını yerinde görmek, incelemek, bilgi almak ve tespitlerini rapor haline getirerek yetkili ve ilgili mercilere sunmak üzere, ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları kurulmuştur (İpek 2005:224). İlgili olduğu ceza infaz kurumunu en az iki ayda bir olmak üzere; gerekli gördüğü her zaman ziyaret edebilir (Varol 2005:247).

Türkiye'de 2005 yılı itibariyle, 129 merkezde 645 kurul üyesi görev yapmaktadır. Bunların; 137'si avukat, 109'u doktor, 61'i eczacı, 44'ü öğretmen, 26'sı okul müdürü, 12'si mühendis, 11'i psikolog, 10'u emekli hakim ve cumhuriyet savcısı, 9'u sosyal hizmet uzmanı, 226'sı diğer meslek dallarındandır (Varol 2005:247).

645 kişilik bu kurulların %21,2'si avukat, %16,8'i doktor, %9,4'ü eczacı, %6,8'i öğretmen, %4,03'ü okul müdürü, %1,8'i mühendis, %1,7'si psikolog, %1,5'i emekli hakim ve cumhuriyet savcısı, %1,3'ü sosyal hizmet uzmanından oluşmaktadır.

3.1.2. Ceza İnfaz Kurumlarının Sınıflandırılması

Yönetim, denetim ve ödenek tahsisi gibi pratik ve yasal gereksinimler, ceza infaz kurumlarının sınıflandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Ceza infaz kurumları altı grupta sınıflandırılmaktadır (Sağlam 2003: 49-50):

- Uygulanan infaz rejimine göre; kapalı ya da açık ceza infaz kurumları,
- Barındırılan hükümlü ve tutukluların yaş ve cinsiyet durumlarına göre; erkek, kadın ya da çocuk ceza infaz kurumları,
- Hükümlülük ve tutukluluk durumlarına göre; hükümevi ya da tutukevi sınıflandırılmasına tabi ceza infaz kurumları,
- Görevli personel durumuna göre; teşkilatı tam olan ya da teşkilatı tam olmayan ceza infaz kurumları,
- Mimari tiplerine göre; tip proje üzerine inşa edilen ya da tip proje üzerine inşa edilmeyen ceza infaz kurumları,
- Güvenlik standartlarına göre; yüksek güvenli, normal güvenli, az güvenli ceza infaz kurumları.

Ceza infaz kurumlarının bu şekilde sınıflandırılması; cezaevlerinin yönetimi, güvenliği, cezaevi hizmetlerinin kalitesi ve mahkumların ıslahı açısından yarar sağlamaktadır. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'nun 24. maddesine göre, hükümlüler gönderildikleri infaz kurumlarında da gruplandırılırlar. Hükümlüler;

- ilk kez suç işleyenler, mükerrirler ve itiyadi veya mesleki suçlular,
- akıl ve beden durumları ve yaşları dolayısıyla özel bir infaz rejimine tabi tutulacak olanlar,
- tehlike hali taşıyanlar,
- terör suçluları,
- suç örgütlerine veya çıkar amaçlı suç örgütlerine üye olan suçlular

gibi gruplara ayrılırlar. Hükümlüler ayrıca yaşları, hükümlülük süreleri ve suçlarının türleri yönünden de bir sınıflandırmaya tabi tutulurlar.

Mahkumların sınıflandırılması akımına uygun olarak mahkumların ahlaki ve psikolojik nitelik ve karakteri ile orantılı ve buna uygun ayrı cezaevi tiplerinin bulunması kabul edilmektedir. Bu esastan hareketle, uyulacak güvenlik şartları bakımından cezaevleri: tam, orta ve en az güvenlik şartlarına tâbi kurumlar olmak üzere gruba ayrılmaktadır (Dönmezer, Erman 1999:635).

Yetişkinlere özgü infaz kurumları, önce kapalı ve açık olmak üzere ikiye ayrılır. Kapalı infaz kurumları ise normal güvenli kapalı infaz kurumları ve yüksek güvenli kapalı infaz kurumları olmak üzere ikiye ayrılır (Centel, Zafer, Çakmut 2005: 709). Yüksek güvenli kapalı infaz kurumları, kapalı infaz kurumlarının bir türüdür. Uygulanan infaz rejimi ve güvenlik düzeyi bakımından diğer ceza infaz kurumlarından farklı özellikler taşır. Bu kurumlarda, sıkı güvenlik rejimi uygulanır. Bu kurumlardaki hükümlüler tek ve üç kişilik odalarda barındırılmaktadır. Hükümlüler sadece bireysel veya grup halinde iyileştirme yöntemlerine tabi tutulurlar.

Normal güvenli kapalı ceza infaz kurumlarında ise, odalardaki hükümlü sayısının bireyselleştirmeyi mümkün kılacak oranda olmasına özen gösterilir (CGTİHK m.74). Bu kurumlardaki hükümlüler CGTİHK'nın 8.Maddesine göre tek tek, grup halinde veya bu kurumdaki tüm hükümlülerle birlikte toplu olarak iyileştirme faaliyetlerine katılabilirler.

Güvenlik standartlarına göre infaz kurumları; yüksek güvenli, normal güvenli ve az güvenli olmak üzere üçe ayrılmaktadırlar. Türk infaz mevzuatında böyle kesin bir ayırım olmamakla birlikte, 2000 yılından sonra, F tipi kapalı ceza

infaz kurumları yüksek güvenlikli, kapasitesi 60 kişiden fazla ağır ceza merkezlerinde tam teşkilatlı infaz kurumları normal güvenlikli ve kapasitesi 60 kişiden az, teşkilatı tam olmayan ilçe kapalı infaz kurumları ile açık ceza infaz kurumları ve çocuk eğitimevleri az güvenlikli olarak sınıflandırılmaya başlanmıştır (Demirbaş 2003: 324).

3.1.3. Ceza İnfaz Kurumlarının Dağılımı

1721 sayılı Kanununun 1. maddesinde “mahkemelerin kurulduğu her yerde ceza ve tutukevi kurulması” şeklinde bir düzenleme vardır. Bu düzenlemeye göre tüm il ve ilçelere ceza infaz kurumu açılması gerekmektedir. Bu düzenleme, Türkiye’de çok sayıda ceza infaz kurumu bulunmasına yol açmıştır (Sağlam 2003: 35). Yayınlanan istatistiki verilere göre, 1987 yılında 640 olan toplam cezaevi sayısı 1993 yılında 626’ya, 1995 yılında 605’e, 1996 yılında ise 562’ye düşmüştür (Bıçak 2001:200; Sağlam 2003: 35). Türkiye’de cezaevlerinin sayısı yavaş da olsa azalma eğilimi içerisinde. 2007 itibariyle bu sayı 457’ye düşmüştür (Tablo 3.2.).

Uluslararası normlara uymayan, fiziki şartları ve kapasiteleri itibariyle eğitim ve iyileştirmenin kısıtlı yapıldığı ya da hiç yapılamayan küçük ilçe ceza infaz kurumlarının kapatılarak, birden çok merkeze hitap edebilen çağdaş ve modern ceza infaz kurumlarının yapımı zorunluluk taşımaktadır. Bu aynı zamanda infazın kalitesini arttırırken, personel ve mali kaynak kullanımında da tasarruf sağlayacaktır. Bu çerçevede, 2004 yılında 62 ilçe ceza infaz kurumu kapatılmış olup; bu uygulama sürdürülmektedir (Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 2006: 56).

Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye’de cezaevi sayısının olması gerekenden çok fazla olduğu görülmektedir. Türkiye büyüklüğündeki Fransa’da ceza infaz kurumu sayısı 182, İngiltere’de 139, Almanya’da ise 248’dir (Tablo 3.1.). Avusturya’da yalnızca 48 cezaevinin bulunduğu nazara alındığında Türkiye’de

cezaevi inşası konusundaki savurganlığın boyutları daha iyi anlaşılacaktır (DPT 2000: 41).

Tablo 3.1.Bazı Ülkelerdeki Cezaevi İstatistikleri

Ülke	Ülke Nüfusu*	Cezaevi Sayısı	Cezaevi Nüfusu*
Almanya	82.466.000	248	79.329
Avusturya	8.233.000	48	8.700
Fransa	60.873.000	182	55.028
İngiltere	59.989.000	139	83.337
Türkiye	72.064.000	457	55870

Kaynak: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, **Ceza İnfaz Kurumlarında Donanım ve Fiziki Yapılanma**, Ankara, 2006, ss.56, OECD Factbook 2007-Economic, Environmental and Social Statistics, pp.12-16, <http://oberon.sourceoecd.org/v1=21465930/cl=11/nw=1/rpsv/factbook/01-01-01.htm>, Roy Walmsley, ‘‘World Prison Population List’’, (Sixt Edition), **International Centre for Prison Studies**, 2005, <http://www.prisonstudies.org/>, pp.2-6

*2005 yılı verileri

Almanya ve İngiltere’de cezaevi nüfusu 2005 yılı itibariyle Türkiye’dekinden çoktur. Cezaevi sayısına bakıldığında ise Türkiye’deki sayının diğer ülkelerden oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Cezaevi başına düşen nüfusa bakıldığında cezaevi başına en az mahkumu barındıran ülke 122,253 ile Türkiye’dir. Almanya’da cezaevi başına 319,875; Avusturya’da 181,25, Fransa’da 302,35, İngiltere’de 599,546 mahkum düşmektedir. Bu verilerden Türkiye’deki cezaevi sayısının yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3.2. Ceza İnfaz Kurumlarının Bina Tiplerine Göre Dağılım Listesi

	Ceza İnfaz Kurumunun Tipi	Miktarı	Proje Kapasitesi	Toplam Kapasite
1	A Tipi	33	24	1.136
2	A1 Tipi	29	24	856
3	A2 Tipi	20	40	872
4	A3 Tipi	32	60	2.355
5	B Tipi	19	130	1.255
6	C Tipi (*)	8	479	1.507
7	D Tipi	2	750	1.432
8	E Tipi(*)	45	600	24.765
9	F Tipi	12	368	4.598
10	K1 Tipi	100	42	4.315
11	K2 Tipi	31	60	1.868
12	Herhangi Bir Tip Proje Üzerinde İnşa Edilmeyen İl Ceza İnfaz Kurumları (*)	15	Muhtelif	7.726
13	M Tipi (*)	24	350	7.705
14	H Tipi	6	500	2.820
15	L Tipi	4	479	3.918
16	T Tipi	1	616	616
17	Herhangi Bir Tip Proje Üzerinde İnşa Edilmeyen İlçe Ceza İnfaz Kurumları	9	Muhtelif	500
18	Kıralık Ceza İnfaz Kurumları	3	Muhtelif	96
19	Bağımsız Müdürlükleri Olan Açık Ceza İnfaz Kurumları	24	Muhtelif	5.275
20	Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne Bağlı Açık Ceza İnfaz Kurumları	31	Muhtelif	2.318
21	Çocuk Eğitimevleri	3	Muhtelif	360
22	Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumları	1	Muhtelif	350
23	Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları	3	Muhtelif	744
24	Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumları (*)	2	Muhtelif	394
	Toplam	457		77.821

(*) Aynı müdürlük altında kapalı ve açık ceza infaz kurumu olarak faaliyetini sürdüren ceza infaz kurumlarından A3 Tipi 1, E Tipi 16, C Tipi 3, M Tipi 3 ve belirli bir tipi olmayan il ceza infaz kurumları 4 adettir.

Kaynak: Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü, <http://www.cte.adalet.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.02.2007

Tablo 3.2.'de ceza infaz kurumlarının bina tiplerine göre dağılımı görülmektedir. Bina tiplerine göre 24 çeşit ceza infaz kurumu bulunmaktadır. K1 tipi

ceza infaz kurumu (100) sayıca daha fazladır. T tipi ve kadın açık ceza infaz kurumları ise 1'er tanedir. 24.765 hükümlü ve tutukluyla E tipi ceza infaz kurumları, en yüksek toplam kapasiteye sahiptir. En düşük kapasite ise 96 ile kiralık ceza infaz kurumlarınınındır. 457 ceza infaz kurumunun, toplam kapasitesi 77.821'dir.

Kapalı cezaevleri, kapasitelerine ve mimari yapılarına göre "tip" adıyla sınıflandırılmaktadır. Mimari bir projeye uygun olarak yapılan cezaevlerine "tip ceza infaz kurumları" denilir. Okul, hastane veya kışla gibi başka bir amaçla inşa edildikten sonra yapılan değişikliklerden sonra cezaevine dönüştürülen kurumlara, "tipi olmayan ceza infaz kurumları" denilmektedir (Demirbaş 2003: 320).

Belli bir tipe göre inşa edilmeyen binaların cezaevi olarak kullanılması, cezaevi hizmetlerinin kalitesini olumsuz etkilemektedir. Özellikle güvenlik konusunda büyük açıkları vardır. Güvenlik riskini azaltmak ve cezaevi hizmet kalitesini sağlamak açısından cezaevlerinin tip projelere göre inşa edilmesi önem taşımaktadır. Ayrıca, ceza infaz kurumları gerek güvenlik gerekse hizmet standartları bakımından modern şekilde tasarlanmalıdır.

3.1.4. Hükümlülerin Çalıştırılması

Yüksek maliyetli bir ceza türü olan hürriyeti bağlayıcı cezanın, maliyetlerini düşürmek için geçmişte mahkumların çalıştırılması yöntemine sıklıkla başvurulmuştur. Günümüzde ise sadece maliyetleri azaltmak için değil aynı zamanda mahkumların rehabilite edilmesi, mesleki beceriler kazandırılarak infazın bitiminde topluma kazandırılmaları amacıyla hükümlülerin çalıştırılması uygulamasına gidilmektedir.

Bu anlayıştan yola çıkılarak, 1997 yılında Adalet Bakanlığı, Cezaevi İşyurtları Daire Başkanlığı kurulmuş ve açık cezaevlerinin etkin birer işletmeye

dönüştürülmesi süreci başlatılmıştır (Savcı 2005:225). 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 29. ve 32. maddelerine göre; cezaevi tabibi tarafından ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı olduğu belirlenen meslek sahibi olmayan hükümlüler, olanaklar ölçüsünde, buldukları kurumda atölye veya iş yurtlarında çalışmaya mecbur tutulabilirler. Meslek sahibi olanlar ise istekli oldukları taktirde çalıştırılabilirler. Bu hükümlülere ürettiklerinden elde edilen gelirden çalışmaları karşılığında ücret ödenir ve sosyal haklar sağlanır.

Açık ceza infaz kurumlarında bulunanlar ve kapalı ceza infaz kurumlarında bulunup da açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanmış hükümlüler, kurum dışındaki iş alanlarında çalıştırılabilirler. İş alanlarına sahip kuruluşların, hükümlü çalıştırmaları özendirilir (CGTİHK Madde 30). “İş alanlarına sahip kuruluşlar” ifadesiyle, özel ve kamu kuruluşları kastedilmektedir (Centel, Zafer, Çakmut 2005: 719). Hükümlüler çok çeşitli iş alanlarında çalıştırılmaktadırlar.

Cezaevlerinde iş kolları hayvancılık (büyükbaş ve küçükbaş hayvan besiciliği, kümes hayvancılığı), hayvan ürünleri (mandıracılık, yumurta ve et), tarım (tahıl sebze ve meyve, seracılık, bahçe süs bitkileri), matbaacılık, ciltçilik, metal işleri (madeni eşya ve karoser yapımı, demircilik), dokumacılık, kunduracılık, terzilik, bakım-onarım, fırıncılık, tornacılık ve mobilyacılık, el sanatları vb. gibi sıralanabilir. Sadece Adalet Bakanlığı'nın değil, diğer bazı kamu kuruluşlarının da gereksinimlerinin bir bölümü, açık cezaevleri tarafından karşılanmaktadır (Savcı 2005:235).

Türkiye genelindeki 174 cezaevinde mahkumların çalıştığı iş yurtları, kârlılıktaki özel sektörle yarışmaktadır (Adalet Bakanlığı, İş Yurtları Kurumu Daire Başkanlığı, <http://www.iydb.adalet.gov.tr/faaliyetlerimiz/yaptiklarimiz.htm>, 20.02.2007). Üretim faaliyetleriyle elde edilen kazancın bir bölümü çalışan mahkumlara dağıtılmakta, geriye kalan para ise yeni adliye ve cezaevi inşaatlarıyla,

bakım onarım ve demirbaş ihtiyaçları için kullanılmaktadır. İş yurtları bütçesinden adliye cezaevlerinin yapımı, bakımı ve onarımı için 2004 yılında 29 trilyon 515 milyar lira harcama yapılmıştır. 2005 yılının ilk 10 ayı içinde ise bu harcamalar için iş yurtlarından aktarılan para miktarı 74 trilyon 781 milyara yükselmiştir (Zaman Gazetesi, 12.12.2005).

İş yurtları bütçesinden 35 adliye hizmet binası, 11 adet F tipi cezaevi, 39 lojman yaptırılırken 10 adliye hizmet binasının da tamamlanmasına katkıda bulunulmuştur. Ayrıca 72 adet ceza infaz kurumunun oda sistemine dönüşümü, 670 adet lojman ve 6 adet ceza infaz kurumu onarımı, 4 adet ceza infaz kurumuna ruhsal problemleri olan hükümlü ve tutuklu bölümü yapılması, 3 adet eğitim merkezi tadilat ve onarımı, 6 adet ceza infaz kurumuna spor kompleksi ve iş atölyesi, cezaevi iş yurtları tarafından gerçekleştirilmiştir (Adalet Bakanlığı, İş Yurtları Kurumu Daire Başkanlığı, <http://www.iydb.adalet.gov.tr/faaliyetlerimiz/yaptiklarimiz.htm>, 20.02.2007).

İnşaat ve onarım işlerinin yanı sıra, adliye ve cezaevlerinin tefrişat ihtiyaçları da iş yurtlarında üretilen malzemelerle karşılanmaktadır. Cezaevi iş yurtlarında 5000'den fazla hükümlü ve tutuklu çalışmaktadır. İş yurtlarında çalışan görevli personel ile işçi ve hükümlülere, elde edilen gelirin yüzde 25'ini aşmamak üzere her yıl kâr payı ödemesi yapılmaktadır. Adalet Bakanlığı'nın basılı evrak ve yayınlarının tamamı, adliye ve ceza infaz kurumlarının inşaat, onarım, demirbaş ve döşeme ihtiyaçlarının önemli bir bölümü cezaevi iş yurtları tarafından karşılanmaktadır. Cezaevlerindeki tesis, atölye ve benzeri ünitelerde üretilen mal ve eşyalar özel sektöre de satılmaktadır (Zaman Gazetesi, 12.12.2005).

Tablo 3.3. İşyurtları Kurumu Daire Başkanlığı Yıllık Net Kârı

Yıllar	Net Kârı (YTL)
1997	694.649,25
1998	2.050.618,42
1999	3.580.977,79
2000	5.126.243,84
2001	9.586.329,71
2002	12.725.800,49
2003	15.658.976,25
2004	24.375.724,89
2005	23.865.420,23

Kaynak: Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü verileri, Aralık 2006

Tablo 3.3'te 1997-2005 yılları arasında işyurtlarında hükümlüler tarafından yapılan üretim sonucunda elde edilen yıllık net kârlar gösterilmiştir. Gelirlerin gittikçe arttığı görülmektedir. Bu artış özellikle son yıllarda daha belirgin bir hal almıştır. En yüksek net kâr, 2004 yılında elde edilmiştir. Bir önceki yıla göre en yüksek yüzde değişim (%195,2) 1997-98'de meydana gelmiştir.

3.1.5. Cezaevi Nüfusu

Cezaevi nüfusundaki değişimler; suç oranları, hukuki düzenlemeler, siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerden etkilenmektedir. Nitekim Türkiye'deki cezaevi nüfusu değişiminde sayılan faktörler etkili olmaktadır.

Tablo 3.4.'te 1970 ile 2005 yılları arasındaki hükümlü ve tutuklu sayıları gösterilmektedir. Cezaevlerinin nüfusunda dalgalı bir değişimin olduğu gözlenmektedir. Cezaevi nüfusunun en yüksek olduğu yıl 1980'dir. Toplam 79.786 kişi ceza infaz kurumlarında hapsedilmektedir. 12 Eylül müdahalesi, bu artışın altında yatan faktördür. Askeri müdahaleyle birlikte çok sayıda kişi tutuklanmıştır. Cezaevi nüfusunun en düşük olduğu yıl ise 24.860 kişinin hapsedildiği 1974'tür. Bir önceki yılda cezaevinde 60.968 kişi bulunmaktaydı. Bu belirgin düşüşün sebebi, uygulanan af kanunudur. 1981-1990 arasında ise düzenli bir azalma eğiliminden sözedilebilir.

Cezaevi nüfusunu etkileyen faktörler düşünüldüğünde; suç oranları, ceza politikaları, ülkedeki siyasi, ekonomik gelişmeler ve zaman zaman çıkan af kanunları nüfustaki değişimin nedenleri olarak görülmektedir. Türkiye'de çok sık af kanunu çıkarılmaktadır. Cumhuriyetin ilanından 2001 yılına kadar 72 tane af kanunu çıkartılmıştır (Armağan 2001: 359).

21.12.2000 tarih ve 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir (Demirbaş 2003:8-9). 1999 yıl sonunda 67.581 olan cezaevi nüfusu, 2000 yıl sonunda 49.512'ye düşmüştür. Af niteliğindeki bu kanun ile cezaevlerindeki hükümlü ve tutuklu sayısında önemli ölçüde azalma gerçekleşmişse de, aradan geçen süre de çıkanların büyük kısmı yeni suçlar işleyerek cezaevlerine dönmüşlerdir. 2001 yılında nüfus tekrar artış göstererek 55.609'a çıkmıştır.

Ayrıca suç oranları ve suç türlerindeki değişim de cezaevi nüfusunu şekillendiren unsurlardır. Örneğin, 1984 yılına kadar terör suçları kapsamında hapsedilen kimse yokken; 2005 yılında 2.093 kişi terör suçlarından mahkum edilmiştir. Toplamda, terör suçlarından 3.630 kişi hapsedilmektedir (Tablo 3.4).

Tablo 3.4. Hükümlü ve Tutukluların Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Hükümlü			Tutuklu			Genel Toplam
	Adli	Terör	Toplam	Adli	Terör	Toplam	
1970	30.119	-	30.119	26.392	-	26.392	56.511
1971	33.416	-	33.416	28.047	-	28.047	63.458
1972	36.140	-	36.140	28.749	-	28.749	64.889
1973	33.722	-	33.722	27.246	-	27.246	60.968
1974	5.442	-	5.442	19.418	-	19.418	24.860
1975	14.276	-	14.276	23.340	-	23.340	37.616
1976	19.881	-	19.881	24.450	-	24.450	44.331
1977	22.632	-	22.632	27.752	-	27.752	50.384
1978	25.212	-	25.212	29.430	-	29.430	54.642
1979	22.417	-	22.417	30.236	-	30.236	52.653
1980	31.241	-	31.241	38.931	-	38.931	70.172
1981	42.446	-	42.446	37.340	-	37.340	79.786
1982	44.650	-	44.650	33.551	-	33.551	78.201
1983	45.144	-	45.144	31.114	-	31.114	76.258
1984	44.208	2.162	46.370	26.100	594	26.694	73.064
1985	42.693	2.695	45.388	25.050	792	25.842	71.230
1986	29.157	1.629	30.786	20.942	422	21.364	52.150
1987	29.134	2.181	31.315	18.705	779	19.484	50.799
1988	30.982	2.096	33.078	16.895	1.697	18.592	51.670
1989	27.600	1.807	29.407	15.941	1.756	17.597	47.104
1990	27.731	1.642	29.373	14.488	1.745	16.233	45.606
1991	10.652	395	11.047	14.760	1.044	15.804	26.851
1992	12.301	522	12.823	15.597	3.062	18.659	31.482
1993	14.300	847	15.147	14.681	4.977	19.658	34.805
1994	15.787	1.094	16.881	15.638	6.412	22.050	38.931
1995	20.371	1.637	22.008	17.058	7.025	24.083	46.091
1996	24.651	2.328	26.979	17.697	6.207	23.904	50.883
1997	32.155	4.179	36.334	19.346	4.926	24.272	60.606
1998	31.647	4.239	35.886	19.670	4.835	24.505	60.391
1999	37.986	6.145	44.131	19.953	3.497	23.450	67.581
2000	20.378	4.467	24.855	20.467	4.190	24.657	49.512
2001	22.425	5.116	27.541	24.886	3.182	28.068	55.609
2002	25.514	5.123	30.637	25.928	2.622	28.550	59.187
2003	28.554	4.161	32.715	29.605	1.976	31.581	64.296
2004	23.840	2170	26.010	30.302	1618	31.920	57.930
2005	22.765	2.093	24.858	29.475	1.537	31.012	55.870

Kaynak: Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü verileri, Aralık 2006

2006 yıl sonu itibariyle; 34.633 tutuklu, 8.861 hükmen tutuklu, 26.710 hükümlü olmak üzere toplam cezaevi nüfusu 70.204'tür. Bir önceki yıla göre cezaevi nüfusunda yaklaşık %21'lik bir artış yaşanmıştır (Tablo 3.5). Ceza infaz kurumlarının toplam kapasitesinin 77.140 olduğu göz önüne alınırsa, cezaevi nüfusundaki artışın beraberinde büyük sorunlar getireceği açıktır.

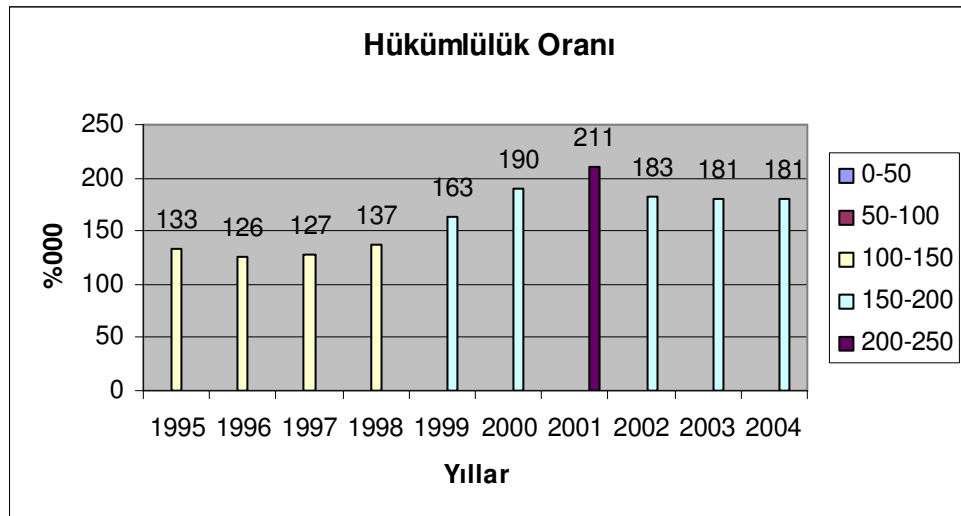
Tablo 3.5. 2005-2006 Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunanların Dağılımı

YILLAR	TUTUKLU			HÜKMEN TUTUKLU			HÜKÜMLÜ			Toplam
	Erkek	Kadın	Çocuk	Erkek	Kadın	Çocuk	Erkek	Kadın	Çocuk	
30.11.2005	24020	909	1406	3989	142	68	24296	739	73	55642
31.12.2005	24089	930	1406	4303	212	72	24117	670	71	55870
31.11.2006	31637	1255	1741	8343	287	231	25866	769	75	70204

Kaynak: Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü verileri, Aralık 2006

1995-2004 yılları arasında Türkiye'de 1000.000 kişiye düşen hükümlü oranları Grafik 3.1.'de gösterilmiştir. 1995'te 133 olan bu oran, 2004'e gelindiğinde 181'e ulaşmıştır. En yüksek seviye ise 2001 yılında 211 olarak gerçekleşmiştir. 2001 yılında yaşanan ekonomik krizlerin bu oranda etkisi olduğu söylenebilir. Bu oranları etkileyen izlenen ceza politikaları, suç oranları gibi çeşitli faktörler söz konusudur. 1995-2004 yılları arasındaki ortalama hükümlülük oranı 163,2'dir.

Grafik 3.1. Hükümlülük Oranları

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, *Adalet İstatistikleri, 1995-2004*, 2006, Ankara, s.11

3.1.6. Ceza İnfaz Kurumlarının Mali Yapısı

Ceza infaz kurumları, hem idari hem de mali yönden Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır. Genel Müdürlük, harcamalarını Adalet Bakanlığı Bütçesinden aldığı payla yapar. Tablo 3.6'da Genel Müdürlük'ün Bakanlık bütçesinden 2002-2006 yılları arasında aldığı paylar gösterilmektedir. 2002 yılında Bakanlık bütçesinden %36,76'lık bir pay alırken; 2003 yılında bu oran %32,25'e düşmüştür. 2003'ten sonra ise devamlı bir artış seyrindedir. 2002-2006 yılları arasında CTE'nin Adalet Bakanlığı bütçesinden aldığı ortalama pay %37,574'tür. CTE bütçesi, Adalet Bakanlığı bütçesinin önemli bir kalemini oluşturmaktadır.

Tablo 3.6. CTE'nin Adalet Bakanlığı Bütçesinden Aldığı Pay (2002-2006)

Yıllar	Bütçeden Aldığı Pay		
2002	Bakanlık Bütçesi	798.141.000 YTL	
	CTE Bütçesi	293.424.000 YTL	%36,76
2003	Bakanlık Bütçesi	1.105.931.000. YTL	
	CTE Bütçesi	356.727.500 YTL	%32,25
2004	Bakanlık Bütçesi	1.368.435.000. YTL	
	CTE Bütçesi	509.254.000. YTL	%37,21
2005	Bakanlık Bütçesi	1.399.374.000. YTL	
	CTE Bütçesi	569.580.000. YTL	%40,70
2006	Bakanlık Bütçesi	1.511.982.000. YTL	
	CTE Bütçesi	619.201.000. YTL	%40,95

* CTE Bütçesi Bakanlık bütçesine dahildir. Cari ve sermaye transferleri Bakanlık bütçesinin geleninden düşülmüş şeklidir.

Kaynak: Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü verileri, Aralık 2006

Adalet Bakanlığı'nın 2000-2006 yılları arasında bütçeden aldığı paylara bakıldığında ise en yüksek payı 2005 yılında aldığı görülmektedir. 2005 yılındaki %1,028'lik pay, 2006 yılında %1,016'ya düşmüştür. 2000-2006 yıllarındaki ortalama bütçe payı %0,89'dur (Tablo 3.7.). Bakanlık'ın bütçeden aldığı paylara bakıldığında 2006 yılı itibariye Adalet Bakanlığı bütçesinden %40,95'lik bir pay alan Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün, artan cezaevi nüfusunu hapsetmek için yeterli mali kaynak bulmakta sıkıntı çekeceği açıktır.

Tablo 3.7. Adalet Bakanlığının Yıllara Göre Bütçe Ödenekleri ve Konsolide Bütçe İçindeki Payı (2000-2006)

	Konsolide Bütçe	Adalet Bakanlığı	%
Yılı	Başlangıç Ödeneği	Başlangıç Ödeneği	Oranları
2000	46.843.000.000	360.828.000	0,77
2001	48.060.000.000	461.414.000	0,96
2002	98.100.000.000	808.141.000	0,82
2003	146.485.000.000	1.109.931.000	0,76
2004	150.658.129.000	1.368.435.000	0,91
2005	156.088.874.910	1.604.374.000	1,028
2006	174.340.000.000	1.771.982.000	1,016

Kaynak: Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü verileri, Aralık 2006

Bu tespite geçmiş yıllardan bir örnek verilebilir: İnfaz hizmetlerini uluslararası standartlara çıkarabilmek için, Adalet Bakanlığına yıllardan beri yeterli ödenek tahsis edilmemektedir. Örneğin, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün yatırım harcamaları için 1999 mali yılı bütçesinde teklif edilen miktar, 27.211.230 YTL olup, verilen miktar ise 5.090.000 YTL'dir. 2000 yılı bütçesine teklif edilen miktar 42.755.000 YTL, verilen miktar ise 18.325.000 YTL'dir (DPT 2000: 39).

Tablo 3.8. Bir Hükümlünün veya Tutuklunun Devlete Maliyeti

2004 Mali Yılında Bir Hükümlünün veya Tutuklunun Devlete Maliyeti	
Personel+Cari+Yatırım	8.006.383.045,- TL (Yıllık)
	667.198.587,- TL (Aylık)
	22.239.952, TL (Günlük)
2005 Mali Yılında Bir Hükümlünün veya Tutuklunun Devlete Maliyeti (28.02.2005 Tarihi İtibariyle)	
Personel+Cari+Yatırım	13.090,-YTL (Yıllık)
	1.090,- YTL (Aylık)
	36,- YTL (Günlük)
Personel+Cari (Yatırım Hariç)	8.601,- YTL (Yıllık)
	716., YTL (Aylık)
	23, YTL (Günlük)
2006 Mali Yılında Bir Hükümlünün veya Tutuklunun Devlete Maliyeti	
Personel+Cari(YatırımHariç)	9.776,00 YTL (Yıllık)
	815,00 YTL (Aylık)
	27,00 YTL (Günlük)

Kaynak: Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü verileri, Aralık 2006

Bir hükümlü veya tutuklunun devlete olan maliyetine bakıldığında; 2004 yılında devletin bir hükümlü veya tutukluyu hapsedmek için günlük 22.239.952,TL harcadığı görülmektedir. Bu rakam, 28.02.2005 itibariyle 36 YTL'ye yükselmiştir. Yatırım harcamaları hesaba katılmazsa bu rakam günlük 23 YTL olmaktadır. 2006 yılı içinse, yatırım harcamaları hariç olmak üzere bir hükümlü veya tutuklunun devlete günlük maliyeti 27 YTL'dir. Toplam cezaevi nüfusuyla çarpıldığında 2006 yılı için ortaya çıkan rakam 1.895.508 YTL'dir.

Bir hükümlü ya da tutuklunun devlete olan maliyetinin yıllar geçtikçe arttığı görülmektedir. Cezaevi nüfusundaki önemli artışlar, bu maliyetin artmasındaki ana nedendir. Devlet, daha çok kişiyi hapsedmek için daha çok maliyete katlanmak zorunda kalmaktadır. Bu rakamlar, en masraflı cezalandırma şekli olan hapsedmenin kamu maliyesine ne denli büyük bir yük getirdiğini göstermektedir.

3.1.7. Ceza İnfaz Kurumlarındaki Sorunlar

Türkiye'deki ceza infaz kurumlarının genel sorunları, dört ana başlık altında toplanabilir (DPT 2000: 36):

- Maddi infaz hukuku ve idari infaz hukukundaki mevzuat yetersizliği,
- Fiziki altyapı yetersizliği,
- İnfaz personelinin nitelik ve nicelik olarak yetersizliği,
- Mali kaynak yetersizliği.

Bu sorunlar, ceza infaz kurumlarında güvenliği tehdit etmekte, hizmet kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Güvenlik açıkları, firar, isyan gibi düzeni ve huzuru bozucu eylemlere yol açmaktadır. İnfaz personelinin nitelik ve nicelik açısından yetersizliği ile mali kaynak yetersizliği ise cezaevi hizmetlerinin kalitesini düşürerek mahkumların topluma yeniden kazandırılacak şekilde ıslah edilmesinin önünde önemli bir engel teşkil etmektedir.

1980'li yıllardan sonra değişen tutuklu-hükümlü ve suç profili nedeniyle, infaz hizmetlerinin temel noktasını oluşturan cezaevleri sorunu büyümeye başlamıştır. 1991 yılında çıkarılan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu bir anlamda kısmi af getirdiğinden, cezaevi nüfusu oldukça azalmıştır. Böylece sorun, kısa bir süre için ertelenmiştir. 1993 yılına gelindiğinde Nevşehir ve Bayrampaşa kapalı cezaevlerinden terör suçlularının toplu olarak firarları ile cezaevleri sorunu tekrar

gündeme gelmiştir. Cezaevlerinin yeniden yapılandırılması için ilk ciddi çalışmalar başlatılmıştır (DPT 2000: 39).

Bu çalışmaların başında; cezaevleri konusunun Milli Güvenlik Kurulu gündemine taşınması, infaz hizmetlerine ayrı bir mali kaynak sağlanması için önce 524 ve 529 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnamelerin daha sonra da 4301 sayılı İşyurtları Kanunu'nun çıkarılması, terör ve organize suç grubu mensupları için yüksek güvenli bir cezaevi projesinin hazırlanması ve personel eğitim merkezlerinin kurulması gelmektedir. 524 ve 529 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnameler, Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilince, cezaevlerinin fiziki altyapı eksikliklerinin giderilmesi ve yeni cezaevlerinin yapımı için gerekli görülen mali kaynak kesilmiştir. Böylece çalışmalar bir müddet yavaşlamıştır (DPT 2000: 39).

1997 yılında yürürlüğe giren 4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun, Adalet Bakanlığı'nı yeniden genel bütçe haricinde önemli bir gelire kavuşturmuştur. Bu kanunun sağladığı mali kaynağın katkılarıyla yeniden yapılanmaya ilişkin çalışmalara tekrar başlanılmıştır.

Bu kapsamda yüksek güvenli F Tipi kapalı cezaevi projesi geliştirilmiştir. 1999 yılı içinde, 11 adet F Tipi kapalı cezaevi ihalesi yapılmıştır. Hücre tipi cezaevleri ile koğuş tipi cezaevlerinin taşıdıkları olumsuzluklar, oda sistemine dayalı F tipi cezaevleri ile tamamen giderilmek istenmiştir (Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 2006: 48-49).

Türk infaz kurumlarındaki sorunlar, sadece yurtiçinde değil, yurtdışında da dikkat çekmektedir. Uluslararası kuruluşlar, Türkiye'nin yapmış olduğu anlaşmalar uyarınca ülkeyi ziyaret etmekte ve ceza infaz kurumlarında incelemeler yapmaktadır. Analizlerini ve çözüm önerilerini içeren raporlar yayımlamaktadırlar.

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi tarafından 23 Şubat 1999'da yayınlanan Türkiye Raporu'nda, M-Mersin E tipi cezaevi, İzmir Buca Kapalı Cezaevi ve Ünye Kapalı Cezaevi'nde yapılan incelemeler sonucunda tespit edilen çeşitli sorunlar yer almaktadır. Mahkumlara fiziksel kötü muamele veya sözlü taciz uygulamaları İzmir Buca Cezaevi'nde tespit edilmiştir. Türk cezaevlerindeki olumsuzlukların Avrupa boyutuyla tekrar gündeme getirildiği Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi tarafından 23 Şubat 1999'da yayımlanan Türkiye raporunda eğitim hizmetlerinin yetersizliğine de değinilmiştir (Bıçak 2001:203).

Türkiye'deki ceza infaz kurumlarındaki sorunlar, 23 Ekim 2000 Adana Kürkçüler ve Bayrampaşa cezaevlerinde çıkan cezaevi isyanları ve Kasım ayı başlarında Uşak cezaevinde beş kişinin ölümüyle sonuçlanan isyanla beraber tekrar gündeme gelmiştir. Adalet Bakanlığı'nın "oda sistemi" esasına dayanan F tipi cezaevleri inşasına başladığı yolundaki haberlerle birlikte, oda sistemine karşı yürütülen eleştiri ve eylemlerin devam ettiği bir sırada, cezaevi olaylarının meydana gelmesi; devletin cezaevlerine hakim olabilmesi bakımından, koğuş sistemi yerine oda sistemini esas alan büyük bir reforma girmesinin gerekliliğini de ortaya koymuştur. Aralık 2000'de "Hayata Dönüş Operasyonu" sırasında ikisi güvenlik görevlisi olmak üzere 31 kişi ölmüştür (Demirbaş 2003:7-8).

İnfaz hukukunun temel amacı, suçlunun ıslah edilerek yeniden topluma kazandırılmasıdır. Bu ilkedен hareketle, öncelikle infaz kurumlarında güvenliğin sağlanması ve akabinde hükümlülerin uygun tretman programlarıyla ıslah edilmesi hedeflenmektedir. Koğuş sistemine dayalı olumsuz mimari yapıları, cezaevlerinde can güvenliğinin korunmasına elverişli olmamaktadır (DPT 2000: 41).

Kalabalık koğuş sistemi beraberinde birtakım olumsuzlukları getirmektedir: Cezaların rehabilite edici yanı kaybolmaktadır. Mahkumlar arasındaki şiddet eylemleri için uygun zemin hazırlamaktadır. Cezaevi yönetiminin denetim sağlamasını güçleştirir. Son yıllarda yaşanan firar, isyan gibi olaylar bu olumsuzlukların birer yansımasıdır.

Cezaevlerinde 1995-2000 yılları arasında meydana gelen olay sayısı, toplam 56.264'tür. Sadece 1999 yılında 4.053 açlık grevi, 238 firar, 557 ayaklanma ve 98 ölüm olayı yaşanmıştır (DPT 2000: 38) 1995-2000 yılları arasında meydana gelen olaylardan bazıları, Tablo 3.9.'da ayrıntılı şekilde gösterilmiştir. Bu olayların büyük bir çoğunluğu cezaevlerinin fiziki altyapı yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.9. 1995-2000 Yılları Arasında Cezaevlerindeki Olaylar

Açlık Grevi	9857	Öldürme	22
Firar	238	Ölüm	110
Ayaklanma	535	Rehin Alma	6
İntihar	13	Yaralama	57

Kaynak: DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Adalet Hizmetlerinde Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT: 2506 – ÖİK: 526, Ankara, 2000, s.38

Bazı cezaevleri, kapasitelerinin üzerinde hizmet vermektedir. Özellikle kapalı cezaevleri, mevcut kapasitelerinin çok üzerinde faaliyet göstermektedir. İhtiyacı karşılayacak sayıda ve nitelikte cezaevi yapılmazsa, 2010'da hükümlü ve tutukluları koyacak cezaevleri bulunamayacaktır. Bu sorun, af kanunları ile çözülmeye çalışılacaktır. Af kanunları ise daha büyük sosyal tepkilere yol açabilir ve toplumun adalete olan güveni ciddi şekilde sarsılabilir (DPT 2000: 38-39).

Cezaevlerinin kapasitelerinin üzerinde faaliyet göstermeleri, firar ve güvenliğin sağlanması açısından son derece risklidir. 1970-1999 yılları arasında toplam 17.163 firar olayı meydana gelmiş, firarilerin sadece 6.102'si yakalanabilmiştir. Firarların 5.118'i kapalı cezaevlerinde meydana gelmiştir (DPT 2000: 39). Firarilerin %35,55'i yakalanmıştır. %64,45'lik büyük kısmı ise yakalanamamıştır. Firarların %29,8'i kapalı cezaevlerinde meydana gelmiştir.

Sıkça meydana gelen güvenliği ve asayiş bozucu olaylar, kamuoyunda olumsuz yargıları beraberinde getirmektedir. Bu olumsuz yargılar, (DPT 2000: 33-34):

- Cezaevlerinin güvenli olmadığı, hakimiyetin terör ve organize suç gruplarına mensup tutuklu ve hükümlülerin elinde olduğu,
- Cezaevlerinde sunulan hizmetlerin ulusal ve uluslararası standartlara uygun olmadığı, yönetim ve mahpus davranışlarında keyfiliğin hüküm sürdüğü ve uygulamada birlik olmadığı,
- Hapis cezalarının caydırıcı bir etkisinin kalmadığı, hak etsin veya etmesin her hükümlünün şartlı tahliyeden yararlandırıldığı,
- Mahkumların, gerektiği gibi eğitilerek rehabilite edilemediği ve topluma kazandırılmadığı,

şeklinde özetlenebilir .

Ayrıca, ceza infaz kurumlarındaki yönetim sistemi de beraberinde bazı sorunları getirmektedir. Kapalı infaz kurumlarında iç güvenlik hizmetlerinde görevli personel idari yönden Adalet Bakanlığı'na, dış güvenlik hizmetlerinde görevli personel ise İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmaktadır. Bu sistem, "iki başlı yönetim" olarak bilinen sorunu doğurmaktadır (Sağlam 2003: 51).

Farklı yönetim anlayışıyla düzenlenmiş iki kurumun bakış açıları ve yönetim anlayışları doğal olarak farklılık arz etmektedir. Adalet Bakanlığı ıslah, İçişleri Bakanlığı ise güvenlik ilkesinden hareket etmektedir. İki kurum arasındaki yaklaşım farklılığı, sorunların etkin olarak çözülmesine engel oluşturabilmektedir.

Mali kaynak yetersizliği, hizmet kalitesi standartlarının düşmesine yol açmaktadır. 4301 sayılı Kanunun 11. maddesi ile hükümlü ve tutuklularla görev

başındaki personelin 6779 sayılı Tayinat ve Yem Kanununa Ek Kanununun 1. maddesindeki hüküm çerçevesinde iâşe edileceği amir hükmüne rağmen, bu hususta tahsis edilen ödenekler talep edilen miktarların çok altında kalmıştır. 1998 yılı için mahkum başına 300.000 TL olan iâşe bedeli, 1999 yılında sadece 400.000 TL'ye, 1.10.1999 itibariyle ise 500.000 TL'ye çıkarılabilmektedir. Bu durum, cezaevi yemeklerinde istenen kaliteye ulaşılamamasına ve bu suretle kurumlara dışarıdan çiğ gıda girmesine neden olmaktadır. Bu uygulamanın bir diğerkonucu, kurumlara dışarıdan suç eşyası sokulabilmesidir (DPT 2000: 39).

Ceza infaz kurumlarının fiziksel koşulları ne kadar önemliyse, personelin yönetim, davranış ve görev anlayışı da o kadar önemlidir. Etkili ve verimli bir infaz rejiminin sağlanması, cezaevi personelinin çağdaş kriterlere ve gelişmelere uygun olarak istihdam edilmesi ve yetiştirilmesine, ayrıca sayı, unvan ve nitelik yönünden yeterli personel bulunmasına bağlıdır (Taşkın 2005:403-405).

İnfaz kurumlarında hükümlülerin ıslahı için iyileştirme programları hazırlanır ve uygulanır. Bu programların hazırlanması ve uygulanması amacıyla CGTİHK'nın 73. maddesi uyarınca infaz kurumlarında eğitim ve psiko-sosyal hizmet servisleri oluşturulur. Bu hizmetlerin kalitesi, öncelikle istihdam edilen personel sayısının nicelik ve nitelik olarak yeterli olmasına bağlıdır.

Tablo 3.10'da Türk infaz kurumlarındaki personel dağılımı gösterilmiştir. Kanuni kadrolar ile dolu kadrolar arasında önemli bir fark olduğu görülmektedir. Özellikle sosyal çalışmacı, psikolog gibi personelin istihdamı hedeflenen sayının çok altındadır.

Tablo 3.10. Ceza İnfaz Kurumları Personel Kadro Durumu

Ünvanı	Kanuni Kadro	Dolu Kadro	Boş Kadro
Müdür	1100	887	213
Şube Müdürü	140	125	15
Eğitim Mer.Şube Müd.	5	-	5
İdare Memuru	295	63	232
Sayman	200	174	26
Memur	9	-	9
Eğitim Uzmanı	15	2	13
Kütüphaneci	5	-	5
Eğitim Rehberi	5	-	5
Programcı	5	-	5
Şef	150	-	150
Uzman Tabip	5	-	5
Tabip	270	88	182
Diş Tabibi	129	97	32
Sosyal Çalışmacı	775	108	667
Psikolog	775	115	660
Veteriner	12	5	7
Eczacı	1	-	1
Diyetisyen	10	-	10
Mühendis	32	12	20
Mimar	8	-	8
Öğretmen	572	269	303
Sosyolog	300	107	193
İnf.Kor.Başmemuru	4323	2894	1429
İnf.Kor.Memuru	22797	19069	3728
Katıp	697	493	204
Ambar Memuru	154	104	50
Şoför	430	346	84
Tahsildar	10	6	4
Veznedar	28	20	8
Santral Memuru	11	2	9
Satınalma Memuru	6	-	6
Gemi Adamı	7	-	7
Teknisyen	574	475	99
Sağlık Teknisyeni	5	-	5
Sağlık Memuru	173	105	68
Hayvan Sağlık Memuru	4	-	4
Aşçı	232	152	80
Teknisyen Yardımcısı	193	160	33
Kaloriferci	155	117	38
Hizmetli	399	288	111
Bekçi	9	-	9
Vr.Haz.Ve Kont. İşl.	120	-	120
Toplam	35145	26283	8862

Kaynak: Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, <http://www.cte.adalet.gov.tr/>, 20.02.2007

Tablo 3.10'da görüldüğü gibi ceza infaz kurumlarında görev yapan personel, kanuni kadronun %74,8'ini oluşturmaktadır. %25,2'lik bir personel eksikliği söz konusudur. Bu boşluğun, verimliliği etkilediği açıktır. Sosyal çalışmacı kadrosunun %13'ü, psikolog kadrosunun %14'ü, tabip kadrosunun %32,592'si, öğretmen kadrosunun %47,02'si doludur. İnfaz koruma başmemur kadrosunun %66'sı, infaz koruma memuru kadrosunun %83,6'sı, aşçı kadrosunun ise %65'i doludur. Güvenlik ve yemek hizmeti veren personel, eğitim ve iyileştirme hizmetleri veren personele oranla sayıca daha yeterlidir. Bu durum, ceza infaz kurumlarında ıslah hizmetine gereken önemin verilmediğini göstermektedir.

Ceza infaz kurum personeliyle ilgili birtakım olumsuzluklar da yaşanmaktadır. 1997 yılında 10 farklı cezaevinde 96 cezaevi personeli hakkında 10 dosya şeklinde koğuşturma başlatılmıştır. Bu dosyalardan 4'ü mahkumiyetle sonuçlandırılmıştır (Bıçak 2001:203).

3.2. Türkiye'de Cezaevlerinin Özelleştirilmesinin SWOT Analizi Yöntemiyle İncelenmesi

Tutuklu ve hükümlülerin ceza infaz kurumlarında insan onuruna yakışır şekilde güvenlik içerisinde barındırılmaları gereklidir. Hizmetler yeterli değilse ya da aksıyorsa, hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında etkinlikten söz edilemez. 1990'lı yılların başından itibaren cezaevleri sorunu, sık sık kamuoyunun gündemine gelmiş ve infaz sistemi çeşitli yönleriyle eleştirilmiştir. Mevcut sorunlara köklü çözümler üretilmemesi, infaz hizmetlerinin etkinliğini ortadan kaldırmış, adalet sistemine duyulan genel güven gittikçe azalmıştır. Adalet hizmetlerinin ve buna bağlı infaz hizmetlerinin etkinliğinin artırılabilmesinin temel koşulu, infaz hizmetlerinin mevzuat, fiziki altyapı, personel ve mali kaynak gibi sorunlarının ayrıntılarıyla ortaya konulabilmesidir (DPT 2000: 31-32).

Cezaevi nüfusundaki hızlı artışlar, beraberinde kapasite sorunlarını getirmiş ve mevcut cezaevleri yetersiz kalmıştır. Artan cezaevi nüfusu, aynı zamanda maliyetleri de arttırmıştır. Fiziki yetersizlikler, güvenlik sorunlarına yol açmış ve bu sorunlar devletin cezaevlerindeki yönetimini zayıflatmıştır. Cezaevleri sorununa etkili ve köklü bir çözüm bulunması gerekmektedir. Aşırı kalabalıklaşan cezaevleri sorununa Batı toplumlarında bir çözüm aracı olarak ortaya çıkan özel sektör cezaevleri uygulaması, henüz Türkiye’de ele alınan bir yöntem değildir.

Kamu tarafından işletilen birçok kurumun daha etkin ve verimli hale getirilebilmesi için özelleştirilmesi gerektiği son yıllarda sürekli tartışıldığı halde, cezaevlerinin özelleştirilmesi fikri Türkiye’de gündeme gelmemektedir. Cezaevi faaliyetlerinin kamu tarafından yapılacağı düşüncesi, tartışmasız bir olgu olarak kabul ediliyor görünmektedir (Bıçak 2001:200).

1998 yılında cezaevlerinde yaşanan isyanlarla yeniden gündeme gelen cezaevleri önemli bir sorun olmaya devam ederken; Cezaevi Müfettişi Melda Türker, ‘özel sektör cezaevi projesi’ni bir çözüm yolu olarak göstermiştir. Adalet Bakanı Oltan Sungurlu, ABD’de yaşayan cezaevi müfettişi Melda Türker’in özel sektör cezaevi projesinin Hazine’ye takıldığını ifade etmiştir. Sungurlu, Hazine yetkilileri ile M.Türker arasındaki toplantıda anlaşmaya varılamadığını belirterek, ‘‘Kendilerine göre karşı çıkma nedenleri var. Melda Hanım’ın projesi, 23 milyon doları Dünya Bankası kredili bir projeydi. Kendi projesinin uygulanması şartı ile bu parayı alacaktı. Bu projeye vize verilmediğine göre, özel sektör cezaevi şimdilik zor görünüyor’’ demiştir. Özel sektör cezaevine, yönetim bakanlıkta olsa bile denetimi tam olarak sağlanamayacağı gerekçesiyle karşı çıkılırken; bazı bakanlık yetkilileri ve akademisyenler özelleştirmeyi desteklemektedirler (Hürriyet Gazetesi, 10.04.1998).

ABD, İngiltere, Avustralya başta olmak üzere Anglo-Sakson ülkelerin gittikçe artan şekilde başvurdukları özel sektör cezaevleri seçeneği, Türkiye’de henüz uygulama alanı bulamamıştır. Kamu cezaevlerindeki aşırı kalabalık, maliyet

artışı, yeni yatak ihtiyacı gibi sorunlara çözüm olarak öne sürülen özel sektör cezaevleri, oldukça karmaşık ve çekişmeli bir konudur. Türkiye’de uygulanıp uygulanamayacağına karar verebilmek için öncelikle olası özel sektör cezaevi uygulamasının güçlü ve zayıf yönleri ile olası özel sektör cezaevlerine yönelik fırsat ve tehditler ortaya konmalıdır.

3.2.1. SWOT Analizi

SWOT kelimesi, İngilizcedeki Strength (güçlülük, güçlü yönler), Weakness (zayıflık, zayıf yönler), Opportunities (fırsatlar) ve Threats (tehditler) kelimelerinin baş harflerinden oluşmaktadır. Genellikle özel sektör işletmelerinin kullandığı SWOT analizi, günümüzde kamu kurumlarının etkinliğini ve faaliyetlerini değerlendirmede bir yöntem olarak kullanılmaktadır.

SWOT analizi incelenen kuruluşun, tekniğin, sürecin veya durumun güçlü ve zayıf yönlerini belirlemekte ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri saptamakta kullanılan bir tekniktir. Amaç; iç ve dış etkenleri göz önünde bulundurarak, varolan güçlü yönler ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanacak, tehditlerin ve zayıf yanların etkisini en aza indirecek plan ve stratejiler geliştirmektir (Gürlek, 2002).

SWOT analizinde bir işletme kendisi için en önemli sayılabilecek güçlü ve zayıf yanlarını fırsatları ve tehditleri belirler ve değerlendirir. Bir firmanın güçlü ve zayıf yanları, performans trendlerinin, kaynaklarının ve kabiliyetli yanlarının incelenmesiyle belirlenip analiz edilebilir (Tek 1999:97).

Tablo 3.11.SWOT Analizi Matrisi

	POZİTİF	NEGATİF
İÇSEL	GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
DIŞSAL	FIRSATLAR	TEHDİTLER

Kaynak: T.Bilgehan Gürlek, “SWOT Analizi”, **Öngörü Panelleri Birinci Bilgilendirme ve İletişim Toplantısı**, TÜSSİDE, 17-18 Haziran 2002, Gebze, <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/etkinlikler/bilgilendirme/Gurlek.ppt#3>

Tablo 3.11., SWOT analizi matrisini göstermektedir. Güçlü ve zayıf yönler içsel faktörleri; fırsatlar ve tehditler ise dışsal faktörleri oluşturmaktadır. Güçlü yönler ile fırsatlar matrisin pozitif kısmında; zayıf yönler ve tehditler ise negatif kısmında yer almaktadır.

İşletmenin halen sahip olduğu kaynak ve kabiliyetler onun güçlü ve zayıf yönlerini belirlemeye yardımcı olur. Kaynak ve kabiliyetler derken, özel yetenekleri, uzmanlık alanları, özgün aktiflere veya destek için başvurulabilecek herhangi bir avantaja sahip olması gibi unsurlar kastedilmektedir (Tek 1999:97-98). Bir işletme için zayıflık, rakiplerine göre eksik ya da verimsiz olduğu, iyileştirmeye gereksinim duyduğu yönlerini ifade etmektedir (Gürlek 2002).

Dış etkenler, işletmeyi ya bir fırsatla ya da bir tehditle karşı karşıya bırakmaktadır. Fırsat, çevreden kaynaklanan ve işletmenin değerlendirdiği taktirde faaliyetlerini başarıyla sürdürmesine katkı sağlayan faktördür. Tehdit ise işletmenin faaliyetlerinin önündeki engel olarak tanımlanabilir. Politik, ekonomik, sosyo-kültürel yapı, işletmelerin faaliyetlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir.

3.2.2. Türkiye’de Olası Özel Sektör Cezaevlerinin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Özel sektör cezaevleri, kendi kaynak ve kabiliyetlerinden kaynaklanan çeşitli güçlü ve zayıf yönlere sahiptir. Türkiye’de uygulanabilirliğine karar verebilmek için, öncelikle özel sektör cezaevlerinin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konulması gerekmektedir.

Özel şirketlerin, ekonomide kamu sektöründen daha verimli ve etkin faaliyet gösterdiği genel kabulünden hareketle, kamu sektörünün verimsiz olduğu alanlarda özel sektörün faaliyet göstermesi gerektiği öne sürülmektedir. Devletin her şeyi birden yapması mümkün değildir. Bu bağlamda, çeşitli kamu hizmetleri sözleşme yoluyla özel şirketlere yaptırılabilir. Özelleştirmeden beklenen bu faydalar, özel sektörün maliyet-etinlik, verimlilik, esneklik, hız gibi güçlü yönlerinden kaynaklanmaktadır.

Özelleştirmenin güçlü yönlerinden en dikkati çeken, maliyet etkin olarak cezaevi hizmetlerini sunabilmesidir. Maliyet-etkinlik, en masraflı cezalandırma şekli olan hapsedme için büyük önem taşımaktadır. Özellikle son yıllarda Türkiye’deki cezaevi nüfusunun artış seyrinde olduğu düşünülürse, maliyet-etkinliğin sağlayacağı faydalar daha iyi anlaşılabilir.

Türkiye’de 2006 yılı itibariyle, bir tutuklu veya hükümlüyü ceza infaz kurumlarında barındırmanın maliyeti günlük 27 YTL’dir. Bu sayı, tüm tutuklu ve hükümlü sayısıyla çarpıldığında; ortaya muazzam bir harcama miktarı çıkmaktadır. Bu günlük maliyete, yatırım harcamaları dahil değildir. Yatırım kalemi de eklendiğinde; maliyetler çok daha yüksek olmaktadır. Özel sektör, infaz sistemine dahil edildiğinde; bu maliyetlerin düşeceği iddia edilmektedir.

Özel şirketlerin güçlü yanlarından biri, cezaevlerini hızlı inşa edebilmeleridir. Bu durum, özel sektör cezaevi uygulamalarının olduğu ülkelerde sıkça başvurulan bir yöntemdir. Artan cezaevi nüfusunun yarattığı kapasite sorunları, yeni cezaevlerinin inşasını gerektirmektedir. Cezaevi inşası sözleşme yoluyla özel sektöre verildiği takdirde, özel şirketlerin, kamu sektörünün inşa edeceği süreden çok daha kısa sürede ve daha maliyet-etkin olarak cezaevi inşa edebildikleri görülmektedir.

Türkiye'nin artan cezaevi nüfusunu barındırmada yaşadığı sorunlar, firar, isyan gibi olaylara yol açmaktadır. Bu olaylar, cezaevlerinde düzenin bozulmasına, güvenliğin tehlikeye düşmesine, devletin cezaevinde denetim sağlayamamasına ve hüriyeti bağlayıcı cezadan beklenen ıslah işlevinin yerine getirilememesine neden olmaktadır. Koşu sisteminden kaynaklanan bu olumsuzlukları gidermek için uluslararası standartlarda, oda sistemine göre cezaevlerinin inşası kaçınılmaz görünmektedir.

Türkiye, bu aşamada bu cezaevlerini sözleşme yoluyla özel şirketlere inşa ettirme yoluna gidebilir. İnşanın finansmanını sağlayan kamu sektörü, cezaevinin yapımı bittiğinde cezaevlerini yine idare etmeye devam edebilir. Bunun başarılı örnekleri, Fransa'daki yarı-özel cezaevlerinde görülmektedir. Ya da inşanın bitiminde yönetimi kendisi üstlenmekle birlikte, gözetim dışındaki faaliyetler için özel sektörle sözleşme yapma yoluna gidilebilir.

Aynı zamanda, cezaevlerinde yaşanan olumsuzluklar, devletin yıpratılmasına yol açmaktadır. Hizmetin sunulmasındaki bazı kusurlar, personelin kusuru olarak kabul edilmek yerine; devleti yıpratmaya yönelik olarak kullanılabilir (Bıçak 2001:206). Özelleştirme devlete yöneltilecek bu şekildeki eleştirileri ortadan kaldıracaktır.

Bu güçlü yanlarının yanısıra, özel sektör cezaevleri bazı zayıf yönleri de içinde barındırmaktadır. Özelleştirme karşıtları, cezaevlerinin özelleştirilmesini, devletin varoluş nedenlerinden biri olan güvenliği ve adaleti sağlama fonksiyonunun özel sektöre devri olarak görmektedir. Yasalara uymayanları cezalandırma tekeline sahip olan devletin, kamu cezaevlerini özelleştirmesinin bir meşruiyet krizine yol açması tehdidi söz konusudur.

Cezaevi özelleştirmelerinin belki de en zayıf noktası, özel sektör tarafından maliyetler aşağı çekilirken; kaliteden ödün verme olasılıklarıdır. Bunun önüne geçmek için sözleşme şartlarının açık şekilde belirtilmesi ve şartlar yerine getirilmediğinde yüksek para cezaları, sözleşmenin feshi gibi ciddi yaptırımların olması gerekmektedir.

Özel sektör cezaevlerinden beklenen faydanın sağlanabilmesi için, etkin bir denetimin gerekliliği açıktır. Etkin denetim ise pahalı bir süreçtir. Denetim masraflarına ek olarak, sözleşme masrafları da eklendiğinde özelleştirmenin kendinden beklenen maliyet-etkinliği kuşkulu hale gelmektedir. Ayrıca, kamu çalışanları etkin ve verimli çalışmıyorlarsa, denetimi yapacak aynı çalışanların birden bire etkin ve verimli hale gelmeleri pek mümkün görünmemektedir. Bu durum, özelleştirmenin mantığını ortadan kaldırmaktadır.

Özel sektör cezaevi uygulamalarına başvuran ülkelerde, özel şirketlerin maliyetleri aşağı çekmek için hizmet kalitesinden ödün verebildikleri ve sözleşme şartlarını ihlal edebildikleri gözlenmektedir. Bu ihlaller, firar, ölüm gibi çeşitli olayları beraberinde getirmektedir. Türkiye’de terörün büyük bir sorun teşkil ettiği düşünülürse, bu tür güvenlik risklerinin alınamayacağı açıktır.

Cezai tesislerin ortaya çıkışından beri, tutukluların masraflarını karşılamada ceza adaleti sistemine destek oluşturması için devlet, suçluların emeğini kullanmaları için belirli zamanlarda özel girişimlere izin vermektedir (Armstrong 2001:9). Özel

şirketlerin mahkum emeğini kullanarak üretim yapmaları bazı sakıncaları barındırmaktadır. Eğer sözleşmede etkin bir düzenleme yoksa mahkumların emeği sömürülebilir (Palumbo 1986: 603).

3.2.3. Türkiye’de Olası Özel Sektör Cezaevlerine Yönelik Fırsat ve Tehditler

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, bir yandan henüz bir olgunluğa ulaşmamış yetersiz sosyal devlet hizmetlerini güçlendirmeye çalışırken, bir yandan da paradoksal olarak küresel dünyada yaygın bir hal alan devletin küçültülmesi ve sosyal harcamaların kısılması anlayışından da kendini kurtaramamakta ve önemli bir yapısal dönüşüm süreci yaşamaktadır (Özdemir 2004: 222).

Türkiye’de bu süreç, ekonomide yapısal dönüşümü beraberinde getiren 24 Ocak 1980 istikrar tedbirleri ile başlamıştır. İstikrar tedbirleri ile dışa açık, devletin küçültülmesini ve ekonomiden çekilmesini hedefleyen bir ekonomi politikası uygulanmaya başlanmıştır. 1980’lerde başlayan bu süreçle beraber, devletin ekonomideki rolü sorgulanmaya başlamış ve devletin verimsiz faaliyetlerini terk etmesi amacıyla çok geçmeden özelleştirme programları yapılmıştır.

1980’lerden itibaren Türkiye’de izlenen ekonomi politikaları, özel sektör cezaevleri için bir fırsat arz etmektedir. Liberal iktisat politikaları, özel sektörün ülkedeki payını arttırmaya yönelik çabalara yol açmıştır. Verimsiz olduğu düşünülen kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi dünyadaki özelleştirme dalgasının Türkiye’deki etkisidir. Küreselleşmenin hız kazanması ile gelişmiş ülkelerde uygulanan ekonomi politikaları, dünyanın diğer yerlerine ihraç edilmektedir. Küreselleşmeyle beraber, ticaretin üzerindeki engellerin kaldırılmasıyla, yatırımcılar dünyanın herhangi bir yerinde yatırım yapabilmektedirler. Bu durum, ABD, İngiltere gibi özel sektör cezaevleri uygulamasının yaygın olduğu ülkelerdeki özel sektör

cezaevi şirketlerinin Türkiye’de faaliyet gösterebilmesi için bir fırsat oluşturmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkeler için yapısal uyum programları çerçevesinde kamu harcamalarının azaltılmasını öngörmektedir. Türkiye de 1980’lerden beri IMF’nin istikrar politikalarını izlemektedir. Özelleştirme, IMF’nin öngördüğü kamu harcamalarının azaltılması için uygun bir yöntemdir. Bu bağlamda, Türkiye’nin IMF ile ilişkileri ve bu yönde izlediği ekonomi politikaları, özel sektör cezaevlerinin faaliyete geçmesi ve varlıklarını sürdürebilmeleri için bir fırsat yaratmaktadır. Türkiye’nin sadece IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlarla değil, aynı zamanda Avrupa Birliği gibi bölgesel kuruluşlarla olan ilişkileri ve ceza adaleti ile ilgili taraf olduğu uluslararası sözleşmeler de özel sektör cezaevleri için fırsat oluşturmaktadır.

Çağdaş infaz hukukunda hapis cezasının yerine getirileceği mekanlarda bulunması gereken özellikler ve hükümlüler hakkında yapılacak işlemlerde göz önüne alınacak hususlar, uluslararası metinlerle belirlenmiştir. Gerçekten, Avrupa Konseyi’nce hazırlanan “özgürlüğü kısıtlanmış kişilerin iyileştirilmesi için uyulması gerekli kurallar”’a göre, cezaevlerinde aydınlatma, temizlik, giyim, beslenme koşulları çağdaş düzeyde olmalıdır (Centel, Zafer, Çakmut 2005: 708).

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne uyum çalışmaları doğrultusunda, kamu cezaevlerindeki standartların yükseltilmesi ceza adaleti sisteminin önde gelen amaçlarından biri haline gelmiştir. Cezaevlerinde son yıllarda çıkan isyan, firar gibi olaylar yurtdışında da yankı uyandırmıştır. Olayları takiben Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi, Türkiye’deki cezaevlerini ziyaret etmiş ve bu konudaki sorunlarla ilgili çeşitli raporlar yayımlamıştır. Cezaevlerindeki sorunların giderilip, standartların iyileştirilmesi için yeni çözümler aranmaya başlanmıştır. Uluslararası standartlara

uyum çabaları da özel sektör cezaevlerinin Türkiye’de karşılaşacağı fırsatlardan biridir.

Bir yöntemin bir ülkede başarılı olabilmesi için o ülkenin sosyo-politik yapısıyla uyumlu olması gerekmektedir. Türkiye’de her ne kadar liberal politikalar uygulanmakta olsa da yerleşmiş bir liberal gelenek yoktur. Cezaevlerinin özelleştirilmesi, Türkiye’de radikal bir değişimi beraberinde getirecektir. Hem politika yapıcılar, hem halk bu kadar köklü bir değişikliği kabullenemeyebilir ve değişime direnç gösterebilir. Bu durum, özel sektör cezaevlerinin uygulanmasına yönelik bir tehdit oluşturmaktadır. Cezaevlerinin inşası ve gözetimle ilgili olmayan yemek, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin sözleşmeyle özel sektöre yaptırılması ise daha az dirençle karşılaşılabilecek bir yöntemdir. Cezaevlerinin yönetiminin özel sektöre devri ise yakın vadede pek uygulanabilir görünmemektedir.

Özellikle terör suçlarının hapsedildiği yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarının özel sektör tarafından idare edilmesi fikri büyük kaygıları beraberinde getirmektedir. Ülke güvenliği açısından büyük öneme haiz terör gibi hassas bir mesele ele alınırken daha dikkatli olunması gerektiği açıktır. Zaten özelleştirme uygulamalarına başvuran ülkeler, yüksek güvenlikli kurumları özelleştirme kapsamı dışında tutmuş, minimum ve orta güvenlikli kurumlarda özelleştirme uygulamalarını hayata geçirmişlerdir.

Özelleştirmeyle hedeflenen etkinlik ve verimliliğin sağlanabilmesi için çok ciddi ve sıkı bir denetim mekanizmasına ihtiyaç vardır. Eğer bu gerçekleştirilmezse ABD’de görüldüğü gibi yolsuzlukların ve hizmette kalitesizliğin görülmesi büyük bir olasılıktır. Türkiye, yolsuzlukların sıkça yaşandığı bir ülke olarak etkin bir denetim mekanizması geliştirmedeği takdirde, özel sektör cezaevi uygulaması istenen faydaları sağlamaktan uzak kalacaktır. Açılacak ihalelerde bazı yetkililere rüşvet verenlere öncelik tanınırsa, özelleştirmenin sağlayabileceği faydalar birer tehdiye dönüşecektir.

Rüşvet ve yolsuzluk vakaları özel sektör cezaevi uygulamasına yer veren ülkelerde yaşanmıştır. Cezaevlerini işleten özel şirketlerin hapsedtikleri mahkum sayısını arttırmaya yönelik girişimlerde bulunabildiği ülke örneklerinde görülmektedir. Cezaevi nüfus artışı özel şirketlere olan talebi arttırabilecektir. Nüfus artış oranı ne denli yüksek olursa, kamu cezaevlerinde kapasite problemi yaşanacak ve böylelikle yeni cezaevleri için özel sektöre yönelimler sözkonusu olabilecektir.

Özel cezai şirketlerin devletin ceza politikalarını etkileyebildiği çeşitli ülke örneklerinde görülmektedir. ABD, İngiltere gibi özel sektör cezaevi uygulamalarının olduğu ülkelerde şirketler, kârlarını maksimize etmek için mahkum sayısını arttırmak ve hizmet ettikleri süreyi arttırmak amacıyla siyasi otoriteyi yönlendirmek için lobi faaliyeti yapmaktadırlar (Schwartz, Nurge 2004: 133). Bu durum cezai politikaların oluşum sürecinde bir baskı unsuru oluşturur (Shichor 1999: 228). Hatta özel şirketlerle, bazı kamu yetkililerinin karıştığı yolsuzluk olayları özellikle ABD’de sıkça rastlanan bir olaydır.

Bu tür olaylar Türkiye’de de yaşanabilecektir. Özel şirketler daha çok cezaevini inşa etmek, işletmek için ceza politikalarının sertleşmesi yönünde hareket edebileceklerdir. Çeşitli politikacılara rüşvet vererek kârlarını arttırmaya çalışabileceklerdir.

SONUÇ

1980'lerin başında ABD'de Reagan döneminde ve İngiltere'de Thatcher döneminde yürürlüğe giren neo-liberal politikalar, devletin ekonomideki rolünü azaltmayı hedeflemekteydi. Neo-liberal politikaların kamu harcamalarını kısarak; kamu hizmetlerini özel sektöre bırakma yaklaşımının gerisinde, kamu kurumlarının verimsiz ve hantal olduğu düşüncesi vardır. Bu noktadan yola çıkarak kamu hizmetleri özelleştirilmeye başlanmıştır. Özelleştirme hareketi, ABD ve İngiltere'den diğer ülkelere de yayılmıştır. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde, artık devletin ekonomideki rolünü daraltan politikalar uygulanmaktadır. Daha önceden devlet tarafından verilen hizmetler, özel sektör tarafından sunulmaktadır.

Bu özelleştirme hareketi, tam kamusal mal ve hizmet olan adalet alanına da girmiştir. Cezaevi nüfusundaki önemli artışların beraberinde getirdiği sorunları çözmek amacıyla devlet, özel sektörle sözleşme yapmaya başlamıştır. Ceza adaleti alanında faaliyet gösteren özel şirketler, yeni cezaevleri inşa ederler, cezaevlerinin yönetimini üstlenirler ve sağlık, eğitim, yiyecek gibi çeşitli hizmetler verirler. Özel sektör cezaevleri, hükümetle sözleşme altında özel kişi veya kurumlar tarafından çalıştırılan veya yönetilen cezaevleridir.

Devletin ceza adaleti alanında özel şirketlerle sözleşme yapması, büyük tartışmaları beraberinde getirmiştir. Özelleştirme savunucuları, kamu sektörünün etkisiz olduğunu ifade ederek; hızlı, esnek ve etkin olan özel sektörün kamu cezaevlerindeki sorunları çözeceğini iddia etmektedirler. Devlet, nasıl ulusal savunma hizmeti verirken bombaları, silahları kendisi üretmiyorsa; cezaevlerini işletmeden de adalet hizmetini verebileceğini öne sürmüşlerdir. Maliyet-etkinlik, özelleştirme savunucularının temel çıkış noktasıdır. Özelleştirme karşıtları ise adaletin kamusal bir mal olduğunu ve adalet hizmetini devletin vermesi gerektiğini düşünmektedirler. Kâr amacıyla faaliyet gösteren özel şirketlerin cezaevlerinde maliyet-etkinliği sağlamaya çalışırken, hizmet kalitesinden ödün verebileceğini

söylemişler ve bu durumun cezaevlerinde daha büyük sorunlara yol açacağını belirtmişlerdir. Özel sektör cezaevi uygulamasının devletin meşruiyetine zarar vereceğini de sözlerine eklemişlerdir.

Özel sektör cezaevleri uygulamalarına bakıldığında, özelleştirmenin olumlu ve olumsuz bazı sonuçlara yol açtığı gözlenmektedir. Hapsetme oranlarındaki hızlı artışla beraber cezaevi nüfusundaki büyüme, mevcut cezaevlerinin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Özel sektörün hızlı bir şekilde yeni cezaevleri inşa edebildiği görülmüştür. Özel sektör cezaevlerinin kamu cezaevlerine kıyasla maliyet-etkin olduğuna dair kesin bir kanıt yoktur. Farklı ve etkili bir örgütsel yapıya sahip özel sektör cezaevleri ile kamu cezaevlerini sağlıklı bir şekilde karşılaştırmak oldukça güçtür.

Cezaevlerinin özelleştirilmesi sürecinde birtakım yolsuzluklara rastlanmıştır. Bazı özel şirketler, siyasi kampanyalara bağış yapmışlardır. Sözleşmelerinin devamı ve yeni sözleşmeler alıp kârlarını arttırabilmek için yasamayı etkilemeye çalışmışlardır. Bazı kamu yetkililerinin, bu şirketlerin üst düzey yönetiminde yer aldıkları görülmektedir. Özelleştirmeyi destekleyen bulgulara ulaşılan çalışmalar yapılması için araştırmacılara, bilim adamlarına rüşvet verilmesi de rastlanan bir durumdur. Ayrıca, özel sektör cezaevlerinde yaşanan firar, saldırı, hizmet kalitesizliği gibi olaylar, özelleştirmenin etkin olup olmadığının tekrar sorgulanmasına yol açmaktadır.

Teorik olarak, özel şirketler tarafından idare edildiğinde cezaevlerinin hesap sorumluluğu sıkı devlet denetimi ile geliştirilebilir. Özelleştirmenin istenilen sonuçları verebilmesi için etkin bir denetimin önemi açıktır. Etkin bir denetim için gerekli yüksek maliyetler eklendiğinde, cezaevi özelleştirmelerinin gerçekten maliyet etkinliği tartışmalı hale gelmektedir.

Türkiye'deki ceza infaz kurumları incelendiğinde birtakım sorunlar tespit edilebilir: Cezaevlerinin sınıflandırılması açık değildir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi kurumların güvenlik derecelerine göre sınıflandırılması yapılmalıdır. Yaygın bir şekilde uygulanan koğuş sistemi, birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Cezaevlerinin rehabilite edici özelliğine zarar vermektedir. Bu konuda son yıllarda iyileştirme çalışmaları yapılmaktadır. Koğuş sisteminden oda sistemine geçişte önemli projeler hayata geçirilmektedir.

Ceza infaz kurumları, toplam 77.821 kişiyi barındırabilecek kapasitededir. 30.11.2006 tarihi itibarıyla toplam cezaevi nüfusu 70.204'dür. Cezaevi nüfusuna ve hapsedme oranına bakıldığında Türkiye'nin birkaç yıl içinde büyük yer sorunları yaşayacağı söylenebilir. Eski ve küçük cezaevleri kapatılıp yeni, kapasitesi daha büyük cezaevlerinin inşası buna bir çözüm olabilir. Özel sektörün cezaevi inşasındaki hızı da dikkate alınırsa, bu konuda özel şirketlerle sözleşme yapılabileceği söylenebilir. Özel sektör cezaevlerinin Türkiye'de uygulama bulup bulamayacağı sorusuna cevap verebilmek için, diğer ülke uygulamaları dikkatle incelenmelidir.

Özel sektör cezaevlerinin güçlü yönleri; özel sektörün uzun yıllar süren cezaevi inşa sürecini kısaltması, maliyet-etkinlik, kamunun yükünü hafifletmesi, devletin yıpratılmasının önlenmesi, rekabetin güçlenmesi olarak özetlenebilir. Zayıf yönleri ise kâr elde amacıyla yola çıkan özel şirketlerin maliyetleri kısmak için kaliteden ödün verebilmesi, mahkum emeğinin sömürülmesi, kamu denetiminin maliyet unsurunu arttırması, devletin meşruiyetini tehdit etmesi, özel şirketlerin ceza politikalarını yönlendirebilmeleri, hapsedme oranlarının artması, yolsuzluklar şeklinde özetlenebilir.

1980'lerden itibaren Türkiye'de izlenen liberal ekonomi politikaları, küreselleşmeyle beraber ekonomik anlamda sınırların kalkması, IMF, Dünya Bankası, AB gibi uluslararası kuruluşlarla olan ilişkiler, özel sektör cezaevlerinin

Türkiye’de karşılaşacağı fırsatlardır. Yerleşik sosyo-ekonomik yapı ve yasal düzenlemeler ile yolsuzlukların yoğun olması, özel sektör cezaevlerinin faaliyetlerine tehdit oluşturacak unsurlardır.

Etkin bir kamu denetimi oluşturulmadan cezaevlerinin özelleştirilmesi, çok sakıncalı durumlar doğurabilir. Türkiye’de yolsuzlukların sıkça yaşandığı düşünülürse denetimin önemi bir kere daha anlaşılmaktadır. Etkin bir denetim ise maliyet unsurunu arttıracaktır. Sözleşme koşullarının açıkça belirlenmesi ve ciddi yaptırımların olması, özel sektör cezaevlerinde hizmet kalitesinin düşmesini önleyebilir.

Ayrıca, terörün önemli bir sorun olduğu Türkiye’de cezaevlerinin güvenliği büyük bir öneme sahiptir. Terör suçlarının hapsedildiği yüksek güvenlikli cezaevlerinde özelleştirmeye gidilmesi uygun görünmemektedir. Diğer ülkelerde sıkça görüldüğü gibi, az güvenlikli kurumlarda özel sektör cezaevi uygulamasına gidilebilir. Mahkum emeğinin sömürülmemesi için sıkı düzenlemeler olmak kaydıyla, açık cezaevlerindeki mahkumlar özel şirketler için üretim yapabilirler.

Türkiye, Anglo-Sakson ülkelerdeki gibi güçlü bir liberal geleneğe sahip değildir. Dolayısıyla, ilk başta cezaevlerinin yönetiminin özel şirketlere sözleşme yoluyla verilmesi pek uygulanabilir gibi görünmemektedir. Yerleşmiş bir sosyo-politik kültür söz konusu ve bunu bir anda değiştirmek çok zordur. Hem kamu yetkilileri ve çalışanları hem halk, hem de tutuklu ve hükümlüler bu yeni çözümü benimsemekte güçlük çekebilirler. Bütün bunlar göz önünde bulundurularak, ilk önce cezaevlerinin yemek, sağlık, eğitim gibi hizmetleri özel sektör tarafından sağlanabilir. Çocuk eğitimevleri gibi az güvenlikli kurumlarda ise aşamalı olarak yönetim özelleştirmesine gidilebilir. Cezaevlerinin özel şirketler tarafından inşa edilmesi de uygulanabilir bir seçenek gibi görünmektedir.

KAYNAKÇA

ADALET BAKANLIĞI CEZA VE TEVKİFEVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2006 Ceza İnfaz Kurumlarında Donanım ve Fiziki Yapılanma. Ankara.

ADLER, F., G.O.W. MUELLER, W.S. LAUFER

1991 Criminology. USA: McGraw-Hill Inc.

AKDOĞAN, Abdurrahman

2006 Kamu Maliyesi. 11. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

AKTAN, Coşkun Can

1999 Müdahaleci Devletten Sınırlı Devlete . Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

AKTAN, C.C. ve Ö. ÖZKIVRAK

2000 “Kamu Hapishaneleri ile Özel Hapishaneler Arasında Performans Karşılaştırmaları - Ampirik Bulgular- ”.

[http://www.canaktan.org/ekonomi/ozellestirme/
devlet-piyasa-karsilastirma/hapishaneler.htm](http://www.canaktan.org/ekonomi/ozellestirme/devlet-piyasa-karsilastirma/hapishaneler.htm).

ARMAĞAN, Servet

2001 “Anayasa Hukuku Açısından Af Yetkisinin Değerlendirilmesi’
Anayasa Yargısı Dergisi. Cilt No:18: 347-362.

ARMSTRONG, Gaylene Styve

- 2001 Private vs. Public Operation of Juvenile Correctional Facilities.
LFB Scholarly Publishing LLC.

AUSTIN, J., M.A. BRUCE, L. CARROLL, P.L. MCCALL, S.C. RICHARDS

- 2000 “The Use of Incarceration in the United States”. National Policy
White Paper, American Society of Criminology. November
[http://www.ssc.wisc.edu/~oliver/RACIAL/Reports/
ascincarcerationdraft.pdf](http://www.ssc.wisc.edu/~oliver/RACIAL/Reports/ascincarcerationdraft.pdf) .

AUSTIN, J. ve G. COVENTRY

- 2001 Emerging Issues on Privatized Prisons. U.S. Department of
Justice Office of Justice Programs Bureau of Justice
Assistance, National Council on Crime and Delinquency,
February.

AUSTRALIA BUREAU OF STATISTICS

- 2005 “Prisoners in Australia, 2005”. 30 June,
[http://abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/ProductsbyCatalogue/
8D5807D8074A7A5BCA256A6800811054?OpenDocument](http://abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/ProductsbyCatalogue/8D5807D8074A7A5BCA256A6800811054?OpenDocument).

BALAK B. ve J.M. LAVE

- 2002 “The Dismal Science of Punishment: The Legal-
Economy of Convict Transportation to the American Colonies”,
Journal of Law & Politics. Vol.XVIII, No.4, Fall: 879-916.

BARCLAY, G., C. TAVARES, A. SIDDIQUE

- 2001 “International Comparisons of Criminal Justice Statistics 1999”.
Issue6/01,May, <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hosb601.pdf>.

BAŞBAKANLIK TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK)

- 2006 Adalet İstatistikleri 1995-2004. Ankara.

BENSON, Bruce L.

- 1998 To Serve &Protect: Privatization&Community in Criminal Justice.
New York, USA: New York University Press.

BERG, Julie

- 2000 Private Prisons: International Experiences and South African
Prospects (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) South Africa:
University of Cape Town,
<http://web.uct.ac.za/depts/sjrp/publicat/pripris.pdf>.

BIÇAK, Vahit

- 2001 “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaları İnfaz Sistemi: Kamu Sektörü-Özel
Sektör İlişkisi”. 21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı
Sempozyumu .21-22 Ocak 2000, Adalet Bakanlığı, Yayın İşleri
Dairesi Başkanlığı, Özel Seri:4, Ankara, 199-208.

BILES, D. ve V. DALTON

- 1999 “Deaths in Private Prisons 1990–99: A Comparative Study”.
Australian Institute of Criminology, Trends & Issues in
 Crime and Criminal Justice. No. 120, June.

BLAKELY, C.R. ve V.W. BUMPHUS, Vic W.

- 2004 “Private and Public Sector Prisons- A Comparison of Select
 Characteristics”. Federal Probation. A journal of correctional
 Philosophy and Practice, Administrative Office of US Courts,
 Vol 68, No1, June: 27-31.

BLUMSTEIN, J.F. ve M.A. COHEN

- 2003 “Do Government Agencies Respond To Market Pressures?
 Evidence From Private Prisons”. Vanderbilt University Law
 School Law & Economics Working Paper. Number 03-16,
Public Law & Legal Theory Working Paper. Number 03-05,
 September, Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=441007> or
 DOI: [10.2139/ssrn.441007](https://doi.org/10.2139/ssrn.441007).

BROWN, Allan

- 1994 “Economic Aspects of Prison Privatisation: The Queensland
 Experience”. Private Sector and Community Involvement in the
 Criminal Justice System : proceedings of a conference held 30
 November - 2 December 1992, Wellington, New Zealand
 Canberra : Australian Institute of Criminology, (AIC
 Conference Proceedings; no. 23), 103-117.

BULUTOĞLU, Kenan

- 2003 Kamu Ekonomisine Giriş: Demokraside Devletin Ekonomik Bir Kuramı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

BUREAU OF JUSTICE STATISTICS

- 2007 ‘‘Corrections Statistics, Adult correctional populations, 1980-2005’’.
<http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/glance/tables/corr2tab.htm>, January 21.

BÜYÜKERŞEN, Yılmaz

- 1999 ‘‘Devlet Faaliyetlerinin Optimal Düzeyi ve Kamusal Mal ve Hizmetler’’ M.B ERDEM,F. HEPER (Ed.), Kamu Maliyesi 2. 4. Baskı, ESKİŞEHİR: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 949, 20-29.

CALABRESE, Wayne

- 1994 ‘‘Privatised Corrections: United States, Australia and New Zealand’’. Private Sector and Community Involvement in the Criminal Justice System : proceedings of a conference held 30 November - 2 December 1992, Wellington, New Zealand
Canberra : Australian Institute of Criminology, (AIC Conference Proceedings; no. 23), 87-91.

CAMP, S.D. ve G.G.GAES

- 1999 ‘‘Private Adult Prisons: What Do We Really Know And Why Don’t We Know More?’’. Office of Research and Evaluation Federal Bureau of Prisons. 3 August ,
http://www.bop.gov/news/research_projects/published_reports/pub_vs_priv/oreprcampgaes.pdf.

2000 “Private Prisons in the United States, 1999: An Assessment of Growth, Performance, Custody Standards, and Training Requirements”. Federal Bureau of Prisons Office of Research and Evaluation . March .

2001 “Growth and Quality of U.S. Private Prisons: Evidence from a National Survey”. Federal Bureau of Prisons Office of Research and Evaluation . September 21,
[http://www.bop.gov/news/research_projects/
published_reports/pub_vs_priv/orepres_note.pdf](http://www.bop.gov/news/research_projects/published_reports/pub_vs_priv/orepres_note.pdf).

CAULKINS, J. P. ve S. CHANDLER

2006 “Long-Run Trends in Incarceration of Drug Offenders in the United States”. Crime & Delinquency. Vol. 52 No. 4, October: 619-641.

CAVADINO, M. Ve J. DIGNAN

2006 “Penal Policy and Political Economy”. Criminology&Criminal Justice. Vol 6(4): 435-456.

CENTEL, N., H. ZAFER, Ö. ÇAKMUT

2005 Türk Ceza Hukukuna Giriş . 3.Bası, İstanbul: Beta Yayınları.

CLEMENT, Douglas

- 2002 “Private vs. Public: The Prison Debate”. Fedgazette. Jan,
Vol. 14, Issue 1: 8.

CONSOLI, G.G.S.

- 2006 “Conflict and Managing Consortia in Private Prison Projects in
Australia-Private Prison Operator Responses”. International Journal
of Project Management. Vol. 24: 75-82.

COYLE, Andrew

- 2004 “Prison Privatisation, International Centre for Prison Studies”.
September,
http://www.kcl.ac.uk/depsta/rel/icps/prison_privatization_2004.doc.

CULP, Richard F.

- 2005 “The Rise and Stall of Prison Privatization: An Integration of
Policy Analysis Perspectives”. Criminal Justice Policy Review.
Volume 16, Number 4, December: 412-442.

ÇAM, Esat,

- 2002 Siyaset Bilimine Giriş. Genişletilmiş 8. Basım, İstanbul: Der
Yayınları.

DEMİRBAŞ, Timur

- 2003 İnfaz Hukuku, Özellikle Cezaevlerinin Tarihçesi, Uluslararası
Belgelerle Karşılaştırmalı Olarak Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların
İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının İdaresi. Ankara: Seçkin
Yayınları.

- 2005 “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi”.
E. NASKALİ, H. OYTUN ALTUN (Ed.), Hapishane Kitabı.
İSTANBUL: Kitabevi, 3-40.

DOLOVICH, Sharon

- 2005 “State Punishment And Private Prisons”. UCLA School of Law
Public Law & Legal Theory Research Paper Series Research
Paper. No. 06-12, Duke Law Journal. Volume 55, Number 3,
December: 439-548.

DONAHUE, John D.

- 1988 Prisons for Profit: Public Justice, Private Interests. Washington DC:
Economic Policy Institute.

DOWNES, David

- 2001 “The Macho Penal Economy Mass Incarceration in The United
States- a European Perspective”. Punishment&Society. January,
Vol 3(1): 61-80.

DÖNMEZER, S. ve S. ERMAN

- 1999 Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt II. 12. Bası,
İstanbul: Beta Yayınları.

DPT

- 2000 Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Adalet Hizmetlerinde
Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara: DPT: 2506 –
ÖİK: 526.

EUROPEAN FEDERATION OF PUBLIC SERVICE UNIONS (EPSU)

- 2005 “Trade Unions and Prison Services in Europe”. Discussion Document, Seminar on 19 May, Luxembourg.

FARRELL, G. ve K. CLARK

- 2004 “What Does The World Spend on Criminal Justice?”.
The European Institute for Crime Prevention and Control. affiliated with the United Nations, HEUNI Paper No.20, Helsinki.

FEELEY, Malcolm M.

- 2002 “Entrepreneurs of Punishment The Legacy of Privatization”.
Punishment&Society. July, Vol:4 (3): 321-344.

FOUCAULT, Michel

- 2000 Hapishanenin Doğuşu Gözetim Altında Tutmak ve Cezalandırmak. (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay), 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

GENDERS, Elaine

- 2002 “Legitimacy, Accountability and Private Prisons”. Punishment & Society. Vol. 4, No. 3: 285-303.
- 2003 “Privatization and Innovation- Rhetoric and Reality: The Development of a Therapeutic Community Prison”.
The Howard Journal. Vol. 42, No. 2, May: 137-157.

GENTRY, James Theodore

1986 “The Panopticon Revisited: The Problem of Monitoring Private Prisons”. Yale Law Journal. Vol. 96, No.2, December: 353-375.

GIERTZ, J. F. ve P.F. NARDULLI

1985 “Prison overcrowding”. Public Choice. 46:71-78.

GÖKŞEN, Halim Özcan

2003 Devletın Küçülmesi Kapsamında Hapishanelerin Özelleştirilmesinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GRAY, John

1999 Sahte Şafak. (Çev: Gül Çağalı Güven), İstanbul: Om Yayınevi.

GREENE, Judith A.

2002 “Entrepreneurial Corrections: Incarceration As a Business Opportunity”. published in *Invisible Punishment*, edited by Marc Maurer and Meda Chesney-Lind, New York: The New Press, 2002, <http://www.justicestrategies.net/Judy/EntrepreneurialCorrections.pdf>.

GÜRLEK, T.Bilgehan

2002 “SWOT Analizi”. Öngörü Panelleri Birinci Bilgilendirme ve İletişim Toplantısı . MEB-TÜBİTAK Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü. 17-18 Haziran, Gebze, <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/etkinlikler/bilgilendirme/Gurlek.ppt#3>.

GÜVEL, Enver Alper

2004 Suç ve Ceza Ekonomisi. Ankara: Roma Yayınları.

HALLETT, Michael

2004 “Commerce with Criminals: The New Colonialism in Criminal Justice”. Review of Policy Research. Volume 21, Number 1: 49-62.

HARDING, Richard

1992 “Private Prisons in Australia”. Australian Institute of Criminology, Trends & Issues in Crime and Criminal Justice. No.36, May.

1997 Private Prisons and Public Accountability. Transaction Publishers.

1998 “Private Prisons in Australia: The Second Phase”. Australian Institute of Criminology, Trends & Issues in Crime and Criminal Justice. No.84, April.

HARRISON, P. M. ve A.J. BECK

2006 “Bureau of Justice Statistic Bulletin”. Prison and Jail Inmates at Midyear 2005, May, p.4,

<http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/pub/pdf/pjim05.pdf>.

HART, O., A. SHLEIFER, R.W. VISHNY

1996 “The Proper Scope of Government: Theory and an Application to Prisons”. National Bureau of Economic Research, Inc.
NBERN Working Paper 5744, September.

HÜRRİYET GAZETESİ

1998 “Cezaevlerinin Özelleştirilmesi Hazine’ye Takıldı”. 10.04.

IOSUB, Herzel

2004 “Privatizing Israeli Prisons”. in Innovation Exchange. No:11, 01.07., State of Israel Ministry of Public Security, pp.12-15, http://www.mops.gov.il/NR/rdonlyres/25996BD2-B001-4F71-BE44-B080D6AAD3B8/0/PrivatizingIsraeliPrisons12_15.pdf.

İPEK, Kenan

2005 “Ceza ve Tevkifevleri”. E. NASKALİ, H. OYTUN ALTUN (Ed.), Hapishane Kitabı. İSTANBUL: Kitabevi, 221-224.

JAMES, A. ve K. BOTTOMLEY

1998 “Prison Privatisation and the Remand Population: Principle Versus Pragmatism?”. The Howard Journal. Vol. 37, No. 3, Aug: 223-233.

JOHN HOWARD SOCIETY OF ALBERTA

1997 “Cost of Criminal Justice”.

<http://www.johnhoward.ab.ca/PUB/PDF/C48.pdf>.

2002 “Private Prisons”.

<http://www.johnhoward.ab.ca/PUB/respaper/priivr02.htm>.

JONES, T. ve T. NEWBURN

2005 “Comparative Criminal Justice Policy-Making in the United States and the United Kingdom The Case of Private Prisons”.

British Journal of Criminology. Vol.45: 58-80.

2006 “Three Strikes and You’re Out”. British Journal of Criminology.
46: 781-802.

LILLY, J.R. ve M. DEFLEM

1996 “Profit and Penalty: An Analysis of the Corrections-Commercial Complex”. Crime&Delinquency. Vol. 42, No.1, January: 3- 20.

LOGAN, Charles H.

1990 Private Prisons: Cons and Pros. New York: Oxford University
Pres, Inc.

MAGHAN, Jess,

1998 “Cell Out: Renting Out The Responsibility For The Criminally
Confined?”. <http://www.jmfcc.com/celloutarticle.htm>.

MARUONO, Atsuko

2000 The Correctional-Commercial Complex: An Examination of
Privatization of the US Prison System (Yayınlanmamış Yüksek Lisans
Tezi) USA: College of Arts and Sciences at West Virginia University.
http://kitkat.wvu.edu:8080/files/1440/Maruono_A_Thesis.pdf.

MAUER, Marc

- 2001 “The Causes and Consequences of Prison Growth in The United States”. Punishment&Society. January, Vol3(1): 9-20.
- 2003 “Comparative International Rates of Incarceration: An Examination of Causes and Trends”. Presented to the U.S. Commission on Civil Rights June 20, <http://www.sentencingproject.org/pdfs/pub9036.pdf>.

MAYS, G. Larry

- 2000 “Correctional Privatization”. Privatization in the Social Services Conference Proceedings. October 16 - 18, Chapter Eight, pp.126-144, The University of Pennsylvania, School of Social Work, Philadelphia, USA,
<http://www.sp2.upenn.edu/crysp/reports/privatization/Chapter8.pdf>.

MCDONALD, D., E. FOURNIER, M. RUSSELL-EINHOURN, S. CRAWFORD

- 1998 “Private Prisons in the United States An Assessment of Current Practice”. Abt Associates Inc. July 16.

McFARLAND, S., C. McGOWAN, T. O'TOOLE

- 2002 “Prisons, Privatization, and Public Values”. presented to Prof. Mildred Warner, Privatization and Devolution CRP 612, December, <http://government.cce.cornell.edu/doc/pdf/PrisonsPrivatization.pdf>.

MCSHANE, M.D. ve WILLIAMS III, F.P.(Ed.)

1996 Encyclopedia of American Prisons. New York: Garland. Place of Publication.

MILLIE, A., J. JACOBSON, M. HOUGH

2003 “Understanding The Growth in the Prison Population in England and Wales”. Criminal Justice. Vol 3(4): 369-387.

NADAROĞLU, Halil

2000 Kamu Maliyesi Teorisi. 11. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

NATHAN, Stephen

2004 “Globalisation and Private Prisons”. Howard League Magazine. Volume 22, Number 3, July: 7-8.

2005 “The European Market for Privatised Correctional Services: Developments and Implications”. Workshop at the EPSU Standing Committee on National and European Administration on Prison Services. Luxembourg, 19 May,
<http://www.epsu.org/IMG/pdf/PSIRUprisonreport2005.pdf>.

NICHOLSON-CROTTY, Sean

2004 “The Politics and Administration of Privatization: Contracting Out for Corrections Management in the United States”.
The Policy Studies Journal. Vol. 32, No. 1: 41-57.

NOSSAL, K.R. ve P.J. WOOD

2004 “The Raggedness of Prison Privatization: Australia, Britain, Canada, New Zealand and the United States Compared”.

Prisons 2004 Conference on Prisons and Penal Policy: International Perspectives. City University, London,

23-25 June

http://post.queensu.ca/~nossalk/papers/nossal_wood_prisons_0604.pdf.

OECD

2007 OECD Factbook 2007-Economic, Environmental and Social Statistics. <http://oberon.sourceoecd.org/vl=21465930/cl=11/nw=1/rpsv/factbook/01-01-01.htm>.

ÖZBEK, Veli Özer

2005 Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı (Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı) Cilt I Genel Hükümler (Madde 1-75). 2.Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

ÖZDEMİR, Süleyman

2004 Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayın No:2004-69.

PALUMBO, Dennis J.

1986 “Privatization and Corrections Policy”. Policy Studies Review. February, Vol. 5, No. 3: 598-605.

PERRONE, D. ve T.C. PRATT

- 2003 “Comparing The Quality of Confinement and Costeffectiveness of Public Versus Private Prisons: What We Know, Why We Do Not Know More, and Where to Go from Here’’. The Prison Journal . Vol. 83 No. 3, September: 301-322.

POIRIER, Donald

- 2001 “The Privatisation of Justice in Canada (Background paper)’’. October 4, University of Moncton, Moncton, N.B. Document submitted to The Canadian Institute for the Administration of Justice.

POZEN, David E.

- 2003 “Managing A Correctional Marketplace: Prison Privatization In the United States and The United Kingdom’’. Journal of Law&Politics. Vol XIX: 253-284.

RAHER, Stephen

- 2002 “Private Prisons and Public Money Hidden Costs Borne by Colorado’s Taxpayer’’. CCJRC Briefing Paper, Colorado Criminal Justice Reform Coalition,
<http://www.ccjrc.org/pdf/CostDataReport2002.pdf>.

REID, Sue Titus

- 1993 Criminal Justice . Third Edition, New York: Macmillan Publishing Company.

ROSKY, Clifford J.

- 2004 “Force Inc.:The Privatization of Punishment, Policing, and Military Force in Liberal States”. Connecticut Law Review. Vol 36: 879-1032.

ROTH, Lenny

- 2004 “Privatisation of Prisons”. Background Paper No. 3/2004.
<http://www.parliament.nsw.gov.au/prod/parlment/publications.nsf/0/E44BA0B9D18C2546CA256EF9001B3ADA>.

RUDELLE, Rick

- 2004 America Behind Bars: Trends in Imprisonment 1950 to 2000.
New York, USA: LFB Scholarly Publishing LLC.

SAĞLAM, M. Yılmaz

- 2003 “Ceza İnfaz Kurumları Mimarisi ve Türk İnfaz Sisteminde Mimari Özellikler”. Adalet Dergisi. Yıl: 94, Sayı: 14, Ocak: 6-27.

SAVAS, E.S.

- 1994 Özelleştirme Daha İyi Yönetimin Anahtarı. (Çev: Ergün Yener),
Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları:517.

SAVCI, İlkay

- 2005 “Cezaevi İşyurtları” E. NASKALI, H. OYTUN ALTUN (Ed.),
Hapishane Kitabı. İSTANBUL: 225-243.

SCHMALLEGER, Frank

- 1993 Criminal Justice Today, An Introductory Text for the Twenty-First Century. Second Edition, New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.

SCHWARTZ, M. D., D.M. NURGE

- 2004 “Capitalist Punishment: Ethics and Private Prisons”.
Critical Criminology. 12: 133-156.

SHELDEN, R.G. ve W.B. BROWN

- 2000 “The Crime Control Industry and the Management of the Surplus Population”. Critical Criminology. Volume 9, Number 1/2, Autumn: 39-62.

SHICHOR, David

- 1993 “The Corporate Context of Private Prisons”. Crime, Law and Social Change. Vol:20: 113-138.
- 1998 “Private Prisons in Perspective: Some Conceptual Issues”.
The Howard Journal. Vol. 37, No. 1, February: 82-100.
- 1999 “Privatizing Correctional Institutions: An Organizational Perspective”. The Prison Journal. Vol. 79 No. 2, June: 226-249.
- 2000 “Penal Policies At The Threshold of The Twenty-first Century”.
Criminal Justice Review. Volume 25, Number 1, Spring: 1-30.

SHICHOR, D., D.K. SECHREST

- 2002 “Privatization And Flexibility: Legal and Practical Aspects of Interjurisdictional Transfer of Prisoners”. The Prison Journal. Vol. 82 No. 3, September: 386-407.

SMITH, Phil

- 1993 “Private Prisons: Profits of Crime”, from the Fall 1993 issue of Covert Action Quarterly. <http://mediafilter.org/caq/Prison.html>.

SMITH, P.D ve K. NATALIER

- 2004 Understanding Criminal Justice: Sociological Perspectives. Sage Publications Inc.

SNACKEN, S. ve K. BEYENS

- 1994 “Sentencing and Prison Overcrowding”. European Journal on Criminal Policy and Research. March, Vol. 2-1: 84-99.

STEPHAN, James J.

- 1999 “State Prison Expenditures, 1996”. U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, August.

SWANSON, Megan

- 2002 “The Private Prison Debate: A Look into the Efficiency of Private Prisons vs. Public Prisons”. Major Themes in Economics. Spring: 97-113.

ŞENER, Orhan

2001 Teori ve Uygulamada Kamu Ekonomisi. 7. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

TAŞKIN, Ahmet

2005 “Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personelinin Eğitimi”. E. NASKALİ, H. OYTUN ALTUN (Ed.), Hapishane Kitabı. İSTANBUL: Kitabevi, 401-409.

TEK, Ömer Baybars

1999 Pazarlama İlkeleri Global Yönetimsel Yaklaşım Türkiye Uygulamaları. 8.Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

TONRY, Michael

1999 “Why Are U.S. Incarceration Rates So High?”. Crime&Delinquency. Vol:45, No:4, October: 419-437.

TOROSLU, Nevzat

1994 Ceza Hukuku. 3. Baskı: Savaş Yayınları.

VARDALIS, J. J. ve F.W. BECKER

2000 “Legislative Opinions Concerning the Private Operation of State Prisons: The Case of Florida”. Criminal Justice Policy Review. Volume 11, Number 2, June: 136-148.

VAROL, Nezih

2005 “Cezaevi İzleme Kurullarının Yapısı ve İşlevi” E. NASKALİ, H. OYTUN ALTUN (Ed.), Hapishane Kitabı. İSTANBUL: Kitabevi, 244-247.

WALMSLEY, Roy

- 2001 “An Overview of World Imprisonment: Global Prison Populations, Trends and Solutions”. A Paper presented at the United Nations Programme Network Institutes Technical Assistance Workshop. Vienna, Austria ,May 10,

http://www.kcl.ac.uk/depsta/rel/icps/world_imprisonment.doc.

- 2005 World Prison Population List (Sixth Edition), International Centre for Prison Studies, King’s College, London,

<http://www.kcl.ac.uk/depsta/rel/icps/world-prison-population-list-2005.pdf>.

WHITE, Ahmed A.

- 2001 “Rule of Law and The Limits of Sovereignty: The Private Prison in Jurisprudential Perspective”.

American Criminal Law Review. Vol. 38, No:1, Wint: 111-146.

WILSON, Tim

- 1998 “Contractual Management of Custodial Services in the United Kingdom”. S.T. EASTON (Ed.), Privatizing Correctional Services. The Fraser Institute, Vancouver British Columbia Canada, 63-91.

WITTE, A.D.ve R. WITT

- 2001 “What We Spend and What We Get: Public and Private Provision of Crime Prevention and Criminal Justice”. Fiscal Studies. Vol.22, No.1: 1-40.

WRAY, L. Randall

2000 “A New Economic Reality: Penal Keynesianism”. Challenge.
September-October, Vol.43, No.5: 31-59.

YÜCEL, Mustafa Tören

2004 Kriminoloji. İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.

ZAMAN GAZETESİ

2005 “Cezaevi Atölyeleri Kârlılıkta Özel Sektörü Geçti”. 12.12.

Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü verileri, Aralık 2006.

Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü,
<http://www.cte.adalet.gov.tr/>, 20.02.2007.

Adalet Bakanlığı, İş Yurtları Kurumu Daire Başkanlığı,
<http://www.iydb.adalet.gov.tr/faaliyetlerimiz/yaptiklarimiz.htm>, 20.02.2007.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı
Hakkında Tüzük

Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair
Tüzük

http://www.cte.adalet.gov.tr/mvz_dosyalar/mevz.htm.

Group 4 Securicor Corporate Website,
http://www.g4s.com/home/our_services/security_services/justice.htm, 01.04.2007.

<http://www.gslglobal.com/sectors/>, 01.04.2007.

HMPisonService2005,

<http://www.hmprisonservice.gov.uk/prisoninformation/privateprison/>.

HMPisonService,http://www.hmprisonservice.gov.uk/assets/documents/100024D108122006_web_report.doc, 8 Aralık 2006.

Public Services İnternational Research Unit,<http://www.psiru.org/justice/ppri64.htm>, 2004.

U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics

, ‘<http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/glance/tables/incrttab.htm>’ , October 23, 2005.

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

5252 Sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun

765 Sayılı Türk Ceza Kanunu

